

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Odůvodnění civilního rozsudku soudu prvního stupně

Rigorózní práce

Ivan Tvrdík

Plzeň, 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Obor: Občanské právo a civilní proces

Odůvodnění civilního rozsudku soudu prvního stupně

Rigorózní práce

Ivan Tvrdík

Plzeň, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, únor 2022

Ivan Tvrdík

Věnování

Mé mamince.

Obsah

Úvod.....	1
1 Princip ochrany práv a právní stát.....	6
1.1 Právo na soudní ochranu	9
1.2 Právo na spravedlivý proces	12
1.3 Právo na náležité odůvodnění rozhodnutí.....	16
1.4 Zákaz libovůle	21
1.5 Právo na předvídatelnost rozhodnutí	26
2 Civilní řízení, rozhodnutí a rozsudek	33
2.1 Civilní řízení a civilní rozhodnutí.....	33
2.2 Civilní rozsudek	37
3 Odůvodnění civilního rozsudku	45
3.1 Smysl a účel odůvodnění civilních rozsudků.....	45
3.2 Obecně k odůvodnění civilního rozsudku.....	49
3.3 Úplné odůvodnění civilního rozsudku	54
3.3.1 Podstatný obsah přednesů a vyjádření stran	56
3.3.2 Skutková zjištění soudu a závěr o skutkovém stavu	60
3.3.3 Posouzení věci po právní stránce.....	77
3.3.4 Odůvodnění nákladového výroku.....	84
3.4 Zkrácené odůvodnění civilního rozsudku	86
3.5 Vady odůvodnění civilního rozsudku.....	90
3.5.1 Nepřezkoumatelnost civilního rozsudku.....	92
4 Ontologická otázka odůvodnění rozsudku.....	99
4.1 Debata nad odůvodňováním civilních rozsudků.....	99
4.2 Nutnost odůvodňovat civilní rozsudky	104
4.3 Perspektivy odůvodňování civilních rozsudků	109
4.4 Co tedy s odůvodněním?	111
Závěr.....	118
Resumé (Zusammenfassung).....	122
Seznam literatury	126

Seznam zkratek

ABGB	rakouský občanský zákoník (<i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i>)
c. ř. s.	civilní řád soudní – věcný záměr
c. ř. s. 1895	zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Evropská úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
Listina	ústavní zákon Federálního shromáždění ČSFR č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod, uvozen usnesením předsednictva ČNR ze dne 16. 12. 1992
MPOPP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
NS	Nejvyšší soud České republiky
NSS	Nejvyšší správní soud České republiky
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
o. z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ÚS	Ústavní soud České republiky
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ZoÚS	zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
ZPO	německý civilní řád soudní (<i>Zivilprozessordnung</i>)
z. ř. s.	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

„Marxisticko-leninské pojetí socialistické zákonnosti se podstatně liší od teoretického vysvětlování i praktického uskutečňování zákonnosti v kapitalistické společnosti, v níž právo i činnost všech státních orgánů včetně soudů slouží zájmům úzké vládnoucí třídy vykořisťovatelů. Naproti tomu socialistické právo vyjadřuje zájmy a vůli dělnické třídy a nejšířších vrstev pracujících. Proto důsledně uplatňuje přísné dodržování ústavy, zákonů a ostatních právních předpisů. Důležitou zárukou socialistické zákonnosti je ochrana subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů, poskytovaná občanům a organizacím v rámci občanského soudního řízení.“

- Prof. JUDr. Josef Macur, DrSc.¹

¹ MACUR, Josef in HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 11.

Úvod

Jako lidé se vyznačujeme tím, že naše jednání a rozhodování není pouhou reakcí na vnitřní nebo vnější podněty. Dle Jana Sokola jednání „*sice také často odpovídá na nějakou příležitost, není však – na rozdíl od reakce – vyvoláno pouhým podnětem: jednající člověk uvažuje, rozmýšlí a teprve pak se pro něco rozhodne. Může se rozhodnout tak nebo onak podle cíle, který sleduje, může udělat různé věci, anebo také nic. Podstatné je právě to, že mezi ukazující se možnost a vlastní jednání vstupuje fáze rozvažování, kdy člověk váhá, zvažuje – až se možná něčeho odváží. Právě proto, že se sám rozhodl, můžeme to, co pak udělá, pokládat za jeho jednání, za které také nese odpovědnost. (...) Jak jsme viděli, je tento základ ‚svobody‘, totiž uvolnění instinktivních vazeb, pro člověka podstatný: je tím, co dělá člověka člověkem. Ale už také víme, že tím se mu na druhou stranu život komplikuje: musí teď sám dávat pozor, volit, vybírat, rozhodovat se – a často neví jak.“²*

Každý den svého života činí každý z nás stovky, ne-li tisíce, jednotlivých rozhodnutí. Od zcela banálních a ne zrovna podstatných, typu, co si ráno oblečeme, co budeme jíst k obědu nebo třeba u jaké intelektuálně nepřilíš podnětné televizní show strávíme svůj večer, až po rozhodnutí zásadní, jako s kým a kde budeme žít, jakou práci se budeme snažit naplnit svůj život a jak se vůbec obecně budeme vztahovat ke světu kolem nás. V životě může být těžké učinit některá závažná rozhodnutí. Změnit práci, opustit životního partnera, přestěhovat se. Málokdo z nás přitom v osobním životě postupuje při procesu rozhodování dle nějakých formálních, přísně strukturovaných pravidel. Pokud jsme k sobě, alespoň v míře, v jaké je to vůbec možné, upřímní, pak tušíme, že bezmála všechna naše rozhodnutí jsou činěna primárně na základě emocí, určitého pocitu, neurčitého čehosi. Logiky a rozumu bychom v nich příliš nenalezli. Možná i právě z toho vyplývá náš odpor k vysvětlování svých kroků, resp. nechuť ke zdůvodňování svých rozhodnutí.

Je přitom zřejmé, že řadu z každodenních rozhodnutí jsme povinni odůvodnit pouze sami sobě. Prostě se ve vteřině rozhodneme a více již neřešíme. Maximálně máme (např. po dietní chybě) špatné svědomí. Potíže však začínají, když musíme svá rozhodnutí vysvětlit. Potíže začínají, když musíme svá rozhodnutí odůvodnit. Proto když jsme např. k dotazu nebo různě naléhavé žádosti další osoby

² SOKOL, Jan. *Člověk jako osoba*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2016, s. 142-143.

nucení vyjádřit, proč jsme se rozhodli zrovna určitým způsobem, často se nám těžko hledají slova. Uchýlíme se k frázím, pokusíme se o žert, o změnu tématu, příp. sdělíme takové důvody pro svá rozhodnutí, které nám přijdou všeobecně společensky přijatelné. Své myšlenkové pochody veřejně shrneme tak, abychom nikomu neublížili a ideálně si rozhodnutí ospravedlnili i sami před sebou. Málokdy řekneme pravdu. Ještě mrzutější je pak skutečnost, že často nejsme schopni svá rozhodnutí pravdivě zdůvodnit ani sami sobě. Jak by asi bylo jednoduché žít ve světě, kde bychom svá rozhodnutí nemuseli nikdy a nikomu vysvětlovat. Odůvodňování bolí, je pracné a nadto se nám často zdá jaksi nadbytečné.

Na druhou stranu, není nám samotným lépe, když se nám někdo alespoň pokusí své rozhodnutí vysvětlit? Neslouží odůvodnění jako důležitá součást k přijetí, pro nás třeba i negativního, rozhodnutí? Není snadnější se s rozhodnutím, které je přesvědčivě nebo alespoň nějak odůvodněno, smířit? Odůvodnění má však i další dimenzi. Může nám sloužit jako tolik potřebný kontrolní mechanismus, neboť často si až v procesu jeho tvorby, tj. při odůvodňování, uvědomíme, že jsme dospěli ke špatnému závěru. Až když zdůvodňujeme nesprávné rozhodnutí, máme možnost (snad alespoň někdy) nahlédnout chyby svého úsudku. Nicméně i přesto, že si jsme těchto benefitů vědomi, odůvodňujeme neradi.

Možná tak v mnoha případech není až takový problém rozhodnout se, zvolit z nabízených řešení, možná, že někdy je mnohem těžší své rozhodnutí odůvodnit a odůvodnit jej přesvědčivě. Ani přesvědčivé a rozsáhlé odůvodnění však nikdy nemůže samo o sobě učinit naše rozhodnutí správným. Sofistikovaně a mnoha slovy lze odůvodnit i nesmyslný či nespravedlivý závěr. Vztah rozhodnutí samotného a jeho odůvodnění je z tohoto důvodu komplikovaný. Ani skvělé odůvodnění nedokáže změnit nesprávné rozhodnutí na správné (učinit z vadného bezvadné), neboť nesprávné rozhodnutí je stále rozhodnutím nesprávným, ať je odůvodněno sebezpřesvědčivěji. Správné rozhodnutí, které nedokážeme nikomu srozumitelně a přesvědčivě vysvětlit, je nám však také k ničemu. A právě v tomto poměru rozhodnutí a jeho odůvodnění se zrcadlí důležitost, jakou odůvodnění má pro výrok, jež odůvodňuje.

Předkládaná rigorózní práce nemá ambici být prací filozofickou a snažit se odkrýt, jak se lidé rozhodují, jak svá rozhodnutí odůvodňují a jaký je mezi rozhodnutími a odůvodněními vztah. Na to se ostatně ani necítím dostatečně kvalifikován. Snad ale všechny shora uvedené myšlenky alespoň ve zkratce

vysvětlují obecnou nelibost a nechut' lidí k odůvodňování svých rozhodnutí. Nelibost, která rozhodně není cizí ani soudcům. S odůvodněním je zkrátka hodně práce. Sestavit vykonatelný výrok soudního rozsudku může být někdy trochu oříšek, ale o žádnou zvlášť náročnou činnost se nejedná. Vyhотовit náležitě odůvodnění takového výroku je už však činnost, jíž nelze jen tak odbít, alespoň ne, pokud má odůvodnění dostát všem svým funkcím.

V době sepisování této rigorózní práce pracuji jako asistent soudce přidělený do soudního oddělení insolvenčního úseku soudu se specializací na incidenční spory. Dle § 7 IZ ve spojení s § 162 odst. 1 IZ proto v rámci výkonu své funkce připravuji mj. koncepty rozsudků, jejichž odůvodnění musejí splňovat náležitosti dle § 157 o. s. ř. Příprava takových konceptů rozsudků pak spočívá zejména ve vytváření konceptů jejich odůvodnění. Odtud pak částečně plyne mé zaujetí zvoleným tématem rigorózní práce.

Jako člověka z podstaty líného mne od začátku mého pracovního poměru písemné odůvodňování soudních rozhodnutí (a zejména rozsudků) obtěžovalo. Při vyhotovování písemných odůvodnění se jeden nemůže zbavit pocitu jisté nicoty a zoufalství. Prvotní nápad k sepsání rigorózní práce proto nevyhnutelně pocházel především z kladení si otázek, jak si svou práci ulehčit. V praxi si však zaměstnanec soudu může velmi rychle povšimnout, že se způsoby, styly a délky odůvodnění jednotlivých rozsudků liší nejen v závislosti na tom, o jaký druh rozsudku se jedná, nebo jaká je skutková či právní složitost souzené věci, ale i v závislosti na tom, který soudce či jiný rozhodující referent takové odůvodnění vyhotovuje. Od prvotní švejkovské touhy zjistit, zda bych si mohl zjednodušit práci, mne proto více začalo zajímat, jak vlastně vypadá správné a vzorové odůvodnění soudního rozsudku (pokud něco takového v obecné rovině vůbec existuje).

Z některých rozsudků soudu lze jen málokdy zjistit, co se vlastně mezi účastníky řízení stalo. Čtenář rozsudku se tak spolu s děkanem Právnické fakulty v Plzni Stanislavem Balíkem může často ptát: „*A kde je ten příběh?*“³ Výchozí hypotézou předkládané práce je proto tvrzení, že se civilní rozsudky v České republice odůvodňují zbytečně obsáhle, s přílišným důrazem na procesní průběh řízení a na skutkově i právně nevýznamné aspekty projednávaných věcí a naopak

³ Rozhovor se Stanislavem Balíkem in 90' ČT24 [online]. *Kvalita soudního systému v ČR*. ČT, 2018. ČT24 dne 25. 7. 2018, čas 04:03. Dostupné z: [ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90-ct24/218411058130725/obsah/633452-kauxa-h-system-stanislav-balik/#t=3m58s](https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90-ct24/218411058130725/obsah/633452-kauxa-h-system-stanislav-balik/#t=3m58s)

s nedostatečným důrazem na samotné právní posouzení souzených kauz. S výchozí hypotézou práce potom zároveň souvisí otázka, zda má v civilním procesu ještě písemné odůvodňování soudních rozsudků své opodstatnění a zda vůbec přispívá k naplnění účelu civilního procesu, tedy k ochraně soukromých subjektivních práv a povinností účastníků řízení.

Dále, existují toliko rozsudky odůvodněné v souladu se zákonem a rozsudky nepřezkoumatelné, nebo se jedná o falešnou dichotomii a rozlišování je složitější? Skutečně se jeho adresáti potřebují z rozsudku dozvědět informace, které jsou jim již z průběhu řízení známy? A je zátěž soudů, na kterou si soudci v souvislosti s odůvodňováním často stěžují, důsledkem právní úpravy nebo vadné soudní praxe? Je skutečně nutné odůvodňovat civilní rozsudky v tom rozsahu, v jakém to předepisuje současná právní úprava a v jakém je vyhotovuje praxe, nebo by bylo možné, aby zákonná ustanovení doznala *de lege ferenda* účelných změn? A jak by taková progresivní změna měla vypadat? Všechny tyto otázky se práce pokusí zodpovědět.

Z důvodu orientace práce a autora samotného se tato práce zaměřuje toliko na rozsudky soudů civilních, a to toliko na rozsudky soudů prvního stupně. Problematika odůvodňování civilních rozsudků odvolacích soudů a soudu dovolacího, která vykazuje určitá specifika vyplývající z účelu řízení o opravných prostředcích, proto v předkládané práci zcela abstentuje. Cílem práce je tak podat ucelený, plnohodnotný výklad vymezeného tématu, upozornit na praktické problémy a nedostatky současné praxe a zpracovat pro práci relevantní soudní rozhodnutí (a to jak soudů vnitrostátních, tak mezinárodních), s tím, že jejich analýza a odkazy na judikaturu budou zpracovány přímo do textu práce, příp. poznámkového aparátu, a nebudou z tohoto důvodu tvořit samostatnou část.

Cílem práce rigorózní jako práce akademické přitom není (a ani nemůže být) vytvoření podkladu pro soudce, příp. další rozhodující referenty, k tvorbě odůvodnění civilních rozsudků v praxi. Nemůže se proto jednat o jakýsi manuál k psaní rozsudků. Práce se naopak snaží vyložit právní úpravu, doktrínu a judikaturu tak, aby mohla ve svém celku pomoci objasnit svým čtenářům pravidla a postupy, které je nutné zohlednit a aplikovat při odůvodňování civilních rozsudků, a to i ve vztahu k nastíněným otázkám a hypotéze práce.

Ze zřejmých a výše uvedených důvodů budou k dosažení cílů práce použity především metody deskriptivní, analytická a částečně i metoda komparativní. Pro práci použitými zdroji budou zejména právní předpisy, odborná literatura (zejména komentářová, ale i učebnicová a monografická) a soudní judikatura.

V kapitole první bude popsán ideový základ odůvodňování soudních rozhodnutí, vazba na právo na spravedlivý proces (*fair trial, due process of law*), resp. právo na soudní ochranu a zákaz libovůle, a účel a smysl odůvodnění rozsudků a soudních rozhodnutí obecně včetně ústavněprávních a mezinárodněprávních požadavků kladených na odůvodňování soudních rozhodnutí. Druhá kapitola se bude zabývat civilním řízením, rozhodnutími soudu vydávanými v jeho rámci a samostatně pak civilními rozsudky, a to vždy ve vazbě k jejich odůvodnění. Kapitola třetí se potom bude věnovat „zákonné“ úrovni úpravy odůvodnění civilních rozsudků soudů prvního stupně, tj. především náležitostmi, které odůvodnění rozsudku musí splňovat dle příslušných procesních předpisů. Závěrečná kapitola práce se nakonec pokusí, vycházející především ze závěrů předcházejících kapitol a zveřejněného věcného záměru c. ř. s., analyticky zhodnotit platnou právní úpravu *de lege lata* a navrhnout *de lege ferenda* možné úpravy odůvodňování civilních rozsudků v České republice.

Dle Knappa není právní jazyk „*jazykem krásné literatury ani jazykem masových sdělovacích prostředků, ale v první řadě jazykem účelovým.*“⁴ Knapp v citované pasáži částečně obhajuje častou nesrozumitelnost právních textů (od znění právních předpisů přes odbornou právnickou literaturu až po odůvodnění soudních rozhodnutí) tím, že slouží především právníkům. Přesto, necht' je tato práce pokusem o srozumitelnost alespoň částečnou.

⁴ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 118.

1 Princip ochrany práv a právní stát

Klíčovým pojmem právního řádu a práva jako systému vůbec je pojem osoby ve smyslu subjektu práva, neboť pouze k osobě se mohou vztahovat účinky právního řádu, tj. jednotlivá subjektivní práva a povinnosti. Jen osoba tak může být nositelem soukromých subjektivních práv a povinností, tedy jen osoba může práva a povinnosti tzv. mít (§ 17 o. z.). Relativně samostatnými kategoriemi práv osob přitom jsou základní práva člověka a základní práva občana, potažmo základní práva lidská a základní práva občanská.⁵ Základními právy občana se rozumí práva, která má člověk od státu, tedy která stát jednotlivci poskytuje. Lidská práva jsou naopak na jakémkoli státu nezávislá, člověk je má již od narození (a některá i před ním) jako práva přirozená.⁶ Nakonec, i dle vyjádření tohoto principu v objektivním právu, má každý z nás vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva a zákon proto stanoví toliko způsob jejich ochrany a meze jejich uplatňování (§ 19 odst. 1 o. z.).⁷

Vedle člověka považujeme za subjekty, tj. nositele konkrétních soukromých subjektivních práv a povinností, i osoby právnické (srov. § 18 a § 20 o. z.), přičemž za osobu s právy a povinnostmi soukromé povahy je na základě zákonné fikce považován pro oblast soukromého práva (tedy mimo výkon své vrchnostenské správy) i stát (§ 21 o. z.).

Postavení člověka a právních osob obecně je v právu i ve společnosti určováno základními principy moderních právních států – konceptem svobody a konceptem rovnosti, vyvažovanými principem ekvity. Projevem svobody jako přirozenoprávního základu postavení osoby ve společnosti je potom především zásada legální licence (čl. 2 odst. 3 Listiny). Právě z ní pak jako další specifické projevy svobody každého subjektu vyplývají zejména zásady autonomie vůle či autonomie chování osob, projevující se konkrétně např. na svobodě smluvní nebo svobodě testovací.

Poznámka:

K tomu dále ÚS, dle něhož je třeba autonomii vůle a svobodného individuálního jednání chápat ve dvojím smyslu: „V prvním představuje strukturální princip,

⁵ Ostatně i základní svobody člověka a občana jsou koneckonců právy.

⁶ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 14.

⁷ Srov. dále např. čl. 6 Všeobecné deklarace lidských práv nebo § 16 ABGB.

podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem. Také takový zákaz však musí reflektovat toliko požadavek, spočívající v zabránění jednotlivci v zásazích do práv třetích osob a v prosazení veřejného zájmu, je-li legitimní a přiměřený takovému omezení autonomního jednání jednotlivce. Takový princip je pak třeba chápat jako podstatnou náležitost každého demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Podobný obsah má také čl. 2 odst. 4 Ústavy. Ve své druhé dimenzi pak působí čl. 2 odst. 3 Listiny jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, není-li takové jednání zákonem výslovně zakázáno.“⁸

Ve společnosti však v rámci autonomního chování jednotlivých subjektů nevyhnutelně dochází ke střetům jednotlivých práv a povinností jejich nositelů a práva jednotlivce proto nejsou v lidském společenství často ze strany ostatních subjektů respektována. K řešení sporů vyplývajících ze střetů mezi individuálními zájmy jednotlivých osob je povolán především stát, jehož jednou ze základních funkcí ve smyslu koncepce společenské smlouvy je právě ochrana jednotlivců. Stát zároveň mocensky omezuje (sociálně nežádoucí) svépomoc přímo ze strany nositelů práv.⁹ Ustanovení deklarující právní ochranu každému, kdo se cítí být na svém soukromém subjektivním právu zkrácen (§ 12 o. z.), tak představuje rub omezení svépomocné realizace práva (§ 14 o. z.). Zákonodárce tím odkazuje (třeba i domněle) zkráceného, tj. osobu poškozenou či jinak na právech ohroženou, na jiný způsob ochrany „*než ten, který je prováděn jeho vlastními silami a prostředky.*“¹⁰

Jinak řečeno, moderní právní stát se vymezuje „*pomocí zdvojeného požadavku, aby relevantní společenské vztahy byly regulovány právem a právo bylo zachováno.*“¹¹ Subjektivní práva osob musí být státem chráněna a v případě nutnosti i státem mocensky prosazena. Každý má z tohoto důvodu právo domáhat se ochrany svých práv u státem k tomu povolaných orgánů veřejné moci. Je proto zřejmé, že v právním státě má osoba dotčená ve své soukromoprávní sféře, ale i osoba, která se pouze domnívá, že byla na svých právech zkrácena, právo žádat

⁸ Nález ÚS ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 1336/18.

⁹ BERAN, Vladimír in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 48.

¹⁰ DVORÁK, Bohumil in MEZLER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 206.

¹¹ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 202.

po státu, aby se jí dostalo účinné ochrany (pomoci). Takto vymezenému postulátu demokratického právního státu nepochybně nelze, pokud spolu máme všichni v jedné společnosti určitým způsobem žít, nic vytknout. Život lidí vedle sebe s sebou totiž nevyhnutelně přináší přirozené střetávání jejich individuálních a vzájemně si konkurujících zájmů. Koncept, dle kterého si osoby nevyřizují vzájemné spory za pomoci násilí, ale přenechávají jejich řešení státu a především soudům, lze považovat (poněkud předvídatelně) za nejlepší z nabízených variant.

Poznámka:

K tomu ostatně Hora: „Dokud lidstvo žilo v poměrech jednoduchých a dokud ani pojem práva nebyl ujasněn, poněvadž zde nebylo vyšší, všeobecně uznávané jednoty mocenské, vyřizovaly se neshody mezi jednotlivci o tom, co tento onomu plniti má a musí, soukromě. Platila tedy zásada svépomoci. Poněvadž však právě při ní rozhodly ve skutečnosti vždycky jenom moc a násilí, je přirozeno, že tento stav nemohl obstáti, jakmile styky mezi obyvatelstvem jistého území staly se častějšími i živějšími, jakmile svazek jednotlivce s ostatním světem stal se těsnějším a tím souvislost jednotlivce s druhým patrnější i citelnější. (...) V moderní době je to stát jakožto zástupce veškerenstva jisté území obývajícího, jenž spolužití lidstva způsobem závazným upravuje (právo objektivní) a o uskutečňování tohoto závazného řádu se stará. Neboť stanovením právního řádu splňuje stát jenom jednu část svého úkolu; druhou částí tohoto úkolu je postarati se o to, jak odkliditi neshody, spory z tohoto právního řádu mezi účastněnými stranami propukající, spory, jimž sebe dokonalejší řád právní z rozmanitých příčin předejiti nemůže.“¹²

Tedy, v rámci svých subjektivních práv (oprávnění) mají všechny osoby, tj. nositelé (subjekty) práv: a) právo chovat se v zákonných mezích určitým způsobem, b) požadovat na základě tohoto práva určité chování od jiných a c) právo požadovat od státu právní ochranu v případě, že by oprávněné chování osoby bylo bez právního důvodu, tedy neoprávněně, rušeno nebo mu jinak bráněno.¹³

A právě právo pod písm. c), tedy právo na soudní a jinou právní ochranu každého nositele subjektivního práva, je pro téma práce klíčové. Právní stát musí každému poskytnout a zaručit právní cestu k ochraně jeho subjektivních práv (oprávnění), tj. musí garantovat, že každému umožní domoci se subjektivních práv pořadem práva (nikoli svémocně, ale prostřednictvím orgánů moci veřejné).

¹² HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl I.* Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 6-7.

¹³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 14-17 a 194.

V demokratickém právním státě založeném na dělbě moci jsou pak k ochraně subjektivních práv osob povolány především soudy, u kterých se subjekty práv mohou domáhat vydání autoritativních deklaratorních nebo konstitutivních rozhodnutí. Ochrana subjektivních práv a oprávněných zájmů jejich nositelů je proto primárně zajišťována meritorními rozhodnutími soudů, tj. rozhodnutími ve věci samé. V případě, že osoby povinné, tedy osoby, jimž byla uložena pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu nějaká povinnost, tuto svou povinnost nesplní dobrovolně, mohou se nositelé práv (osoby oprávněné) domáhat i nuceného výkonu takového soudního rozhodnutí ve vykonávacím nebo exekučním řízení, jejichž účelem je prosazení (vynucení) plnění za pomoci státního donucení.

1.1 Právo na soudní ochranu

Právo osob na soudní a jinou právní ochranu od státu, tj. na ochranu autoritativní a mocenskou ze strany orgánů veřejné moci, je na nejvyšší ústavněprávní úrovni zakotveno v čl. 36 odst. 1 Listiny, dle kterého se každý může stanoveným postupem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Dle čl. 90 Ústavy jsou pak k poskytování ochrany právům zákonem stanoveným způsobem povolány především soudy.¹⁴

V rámci jeho mezinárodněprávní garance je obecný princip ochrany práv asi nejlépe vystižen v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích“*. ESLP potom v rámci výkladu Evropské úmluvy výslovně řadí právo na soudní ochranu k základním principům každé demokratické společnosti¹⁵, zakazuje jeho restriktivní výklad¹⁶ a dále uvádí, že *„článek 6 odst. 1 zaručuje každému právo na to, aby svou věc týkající se civilních práv a závazků mohl nechat předložit soudu. V tomto směru toto ustanovení zakotvuje „právo na soud“, jehož je právo na přístup – tedy právo zahájit řízení před soudy*

¹⁴ Srov. čl. 4 Ústavy, dle něhož moc soudní chrání nejen podústavní (obyčejná, jednoduchá) práva občanů, ale i základní práva a svobody, nebo čl. 8 Všeobecné deklarace práv, dle kterého má každý *„právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou přiznána ústavou nebo zákonem.“*

¹⁵ Srov. rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 1984 ve věci stížnosti č. 7819/77 a 7878/77 Campbell a Fell proti Spojenému Království, bod 59.

¹⁶ Srov. rozsudek ESLP ze dne 17. 1. 1970 ve věci stížnosti č. 2689/65 Delcourt proti Belgii, rozsudek, bod 25.

v civilních věcech – pouze jedním z aspektů. K němu se přidávají záruky předepsané článkem 6 odst. 1 Úmluvy vztahující se k organizaci a složení soudu a průběhu řízení. To celé zkrátka tvoří právo na spravedlivý proces.“¹⁷

Poznámka:

Další autoři pak právo na právní a soudní ochranu, resp. právo na spravedlivý proces, označují za ústavně zaručená procesní práva a „komplex garancí, kterými stát musí ‚vytuzit‘ cestu jednotlivce domáhajícího se ochrany svých hmotných práv“.¹⁸ Výslovná zakotvení práva na soudní ochranu můžeme dále nalézt např. v čl. 14 odst. 1 MPOPP, jehož je Česká republika signatářem (smluvní stranou).

Pokud jde o právo na soudní ochranu přímo soukromých subjektivních práv, to je na podústavní úrovni obecně rozvedeno v § 3 o. s. ř. a „zdvojeno“ též v § 12 o. z., na jehož základě se může domáhat ochrany u soudu každý, kdo má za to, že bylo zasaženo do jeho práva.¹⁹ Svépomoc ponechává současná právní úprava jako přípustný, nicméně jen výjimečný, způsob ochrany práv (§ 14 o. z.). Primární je ochrana práv soudy, tedy tzv. pořadem práva.

Poznámka:

K tomu instruktivně Hora: „Stát, vyloučiv svépomoc, ustanovuje zvláštní orgány, kterým přikazuje a je zmocňuje, aby jeho jménem ve státě udržovaly a vykonávaly právo. Moc těmto orgánům státem propůjčená a k tomu směřující, aby život ve státě plynul v mezích právních předpisů, státem pro spoluzití obyvatelstva stanovených, zove se všeobecně pravomocí. Podle toho, o jaké to předpisy právní, státem pro spoluzití obyvatelstva stanovené, při výkonu pravomoci jde, mluvíme o pravomoci trestní, veřejnoprávní (správní), civilní.“²⁰

Zkrácení na právech, resp. porušení či ohrožení práva, pak může spočívat zejména v tom, že osobě domáhající se právní ochrany nebylo poskytnuto plnění, kterého se jí mělo dostat, byla omezována ve výkonu svého práva nebo její právo bylo či je zpochybňováno.²¹ Pro samotnou možnost každé osoby obrátit se na orgán moci soudní s žádostí o poskytnutí ochrany je přitom nerozhodné, zda skutečně

¹⁷ Rozsudek ESLP ze dne 21. 2. 1975 ve věci stížnosti č. 4451/70 Golder proti Spojenému království, bod 25.

¹⁸ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 509.

¹⁹ Dle Petra Lavického je však § 12 zařazen do o. z. jako obecného soukromoprávního předpisu systémově nesprávné, neboť má povahu procesní, tj. veřejnoprávní. Viz LAVICKÝ, Petr in LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 112.

²⁰ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl I*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 29.

²¹ BERAN, Vladimír in PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 49.

k zásahu do soukromého práva došlo. Tato skutečnost bude mít vliv až na samotný výsledek soudního řízení (viz rozdíl mezi aktivní procesní a aktivní věcnou, tj. hmotněprávní, legitimací v občanském soudním řízení).

Jak vyplývá ze shora uvedeného, účelem soudů a soudních řízení je především poskytování ochrany právům (čl. 90 Ústavy), a to v řízení civilním, trestním, správním a v řízení před ÚS. Pravomoc soudů v civilním řízení je obecně vázána na věci vyplývající z poměrů soukromého práva, tj. na spory a jiné právní věci soukromoprávní povahy, pokud je zákon nesvěřuje do pravomoci jiných orgánů (§ 7 o. s. ř.). Věci soukromoprávní povahy jsou především spory vyplývající z občanskoprávních, rodinných, pracovních a obchodních poměrů (poměrů mezi podnikateli vyplývajících z jejich podnikatelské činnosti). Dle § 1 o. s. ř. pak civilní soudy v občanském soudním řízení (civilním procesu) poskytují spravedlivou ochranu soukromým právům a oprávněným zájmům stran. V civilním procesu by proto nemělo primárně jít pouze o rychlé vyřízení jednotlivých věcí (sporů a jiných právních věcí), ale především o poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým soukromým subjektivním právům.

Poznámka:

K primárně ochranné funkci civilního procesu dále srov. náleží ÚS ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10: „Účelem civilního řízení soudního je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým subjektivním soukromým právům. O ochraně lze v pravém slova smyslu hovořit pouze tehdy, pokud civilní proces umožňuje prosadit skutečně existující, a nikoliv fiktivní subjektivní soukromá práva a povinnosti. Jednotlivé instituty občanského soudního řádu a jiných procesních předpisů je proto nutno upravit, a úpravu interpretovat a aplikovat tak, aby – při zachování ostatních základních principů a východisek civilního procesu – odpovídaly takto vymezené ochranné funkci civilního práva procesního.“

Poskytování ochrany subjektivním právům soudem v civilním řízení potom konkrétně spočívá především ve vydávání autoritativních rozhodnutí, ale k ochraně práva zároveň náleží i nezbytný proces nuceného vymožení nedobrovolně splněných povinností ve vykonávacím a exekučním řízení. Ochrana práv poskytovaná soudy se proto nedá omezit toliko na řízení nalézací, neboť ochranu práv zajišťují např. i řízení vykonávací nebo insolvenční.

Principy vyplývajícími z obecného principu ochrany práv a práva na soudní ochranu a vztahujícími se k civilnímu procesu jsou dle hlavy páté Listiny: Princip nezávislého, nestranného a zákonného soudu a soudce, princip spravedlivého

procesu, princip soudní kontroly zákonnosti individuálních aktů veřejné správy a princip odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. V odborné literatuře však lze zaznamenat i vnímání práva na spravedlivý proces a práva na soudní ochranu jako pojmů takřka synonymních.²² Každý z vyjmenovaných dílčích principů spadajících pod právo na soudní a jinou právní ochranu a vztahujících se k civilnímu řízení je následně podrobně prováděn jednotlivými právními předpisy zákonné (podústavní) úrovně, a to předpisy co do povahy jak procesní (zejména o. s. ř. a z. ř. s.), tak smíšené povahy (např. zákon o soudech a soudcích).

Z ústavně garantovaných veřejných procesních práv vyplývajících z principu ochrany práva je však pro téma práce zásadní zejména princip spravedlivého procesu, tj. právo na spravedlivý (řádný) proces (*due process of law*).

1.2 Právo na spravedlivý proces

Kromě základních materiálních principů právního státu, z nichž vycházejí všechna právní odvětví, je soudní ochrana práv určována po formální a organizační stránce základními principy organizace moderního soudnictví, kterými jsou jednotnost soudní soustavy, výkon moci soudní jménem republiky a výlučně soudem, nezávislost soudů, zákonné obsazení soudů při rozhodování a zásada nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci.²³ Individuální soudní řízení jsou potom obecně ovládána principem spravedlivého procesu (právem na spravedlivý proces). Jednotlivé druhy řízení před soudem, tj. řízení trestní, civilní, správní a ústavní, zároveň dále ovládají specifické odvětvové zásady, což bez dalšího platí i pro řízení civilní (principy civilního řízení).

Výslovně jsou strukturální principy soudnictví a soudních řízení obecně (principy organizace moderního soudnictví) vyjádřeny v Ústavě, konkrétně v čl. 81, 82, 95 a 96 (nezávislost a nestrannost soudů a soudců, vázanost soudce jen zákonem, rovnost účastníků před soudem a ústnost a veřejnost jednání). Ve vztahu k tématu práce je však nejdůležitějším veřejným procesním právem vyplývajícím z principů organizace moderního soudnictví právě právo na spravedlivý proces jako celek.

²² Např. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 509 a násl.

²³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. 1. vydání. Praha: Linde, 1997, s. 100.

Poznámka:

Uspořádání a dělení právních principů a zásad je někdy předmětem sporu právní teorie a jednotlivých českých procesualistů, přičemž rozdílná jsou i pojmenování skupin principů a zásad (pokud vůbec opomeneme převážně teoretický spor o samotném rozlišování principů a zásad²⁴). Panující doktrinální názor však používá právo na spravedlivý proces a zásady organizace soudnictví (principy fungování soudnictví) *promiscue*.²⁵ Právo na spravedlivý proces proto bude ve zbytku práce vykládáno jako základní vůdčí princip každého jednotlivého soudního řízení, skládající se z řady dílčích součástí – dílčích procesních práv, jak jej ostatně vymezuje i Listina v čl. 36 až 38 (právo každého na přístup k soudu, právo na právní pomoc, požadavek rovnosti účastníků řízení, právo na zákonného soudce, veřejnost řízení, kontradiktornost – právo účastníka vyjadřovat se, právo účastníka být přítomen úkonů soudu a právo na rozhodnutí bez zbytečných průtahů).²⁶ Pro zajímavost lze uvést, že Ústava, Listina, Evropská úmluva ani Všeobecná deklarace lidských práv střežový pojem práva na spravedlivý proces (*right to a fair trial*) neznají a na žádném místě jej neužívají. Jde o pojem vzniklý doktrinálně a judikatorně.²⁷

Obecně vyjádřené právo na spravedlivý proces se skládá z množství dílčích, konkrétněji vyjádřených veřejných subjektivních práv. Učebnicová literatura se více méně shoduje²⁸ na základním vymezení obsahu pojmu práva na spravedlivý proces ve vztahu k civilnímu soudnímu procesu, za jehož součásti standardně považuje: Právo na přístup k soudu, právo na nezávislý a nestranný soud a soudce, právo na zákonný soud a zákonného soudce, zásadu veřejnosti řízení, právo na spravedlivé projednání věci – zásadu rovnosti zbraní a zásadu kontradiktornosti, právo být přítomen u soudního jednání, práva týkající se dokazování, tj. v zásadě principy ústnosti a přímosti řízení, právo na předvídatelnost soudního rozhodnutí a právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí.

²⁴ Podrobněji např. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Pojmové znaky civilního procesu*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 55-57.

²⁵ Např. WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 61-63 nebo ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 55-64.

²⁶ Ke vztahu práva na spravedlivý proces, práva na spravedlivé projednání věci a principů fungování soudnictví dále srov. rozsudek ESLP ze dne 24. 7. 2008 ve věci stížnosti č. 3545/04 Melich a Beck proti České republice, bod 47.

²⁷ POSPÍŠIL, Ivo in WAGNEROVÁ, Eliška, ŠMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 728-729.

²⁸ Srov. ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 17-31 nebo WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 63-75.

Rovněž dlouhodobá rozhodovací činnost ÚS vyvodila z ústavně zaručeného procesního práva na spravedlivý proces, vyjádřeného jen velmi obecně v čl. 36 odst. 1 Listiny jako jakési generální klauzuli spravedlivého procesu, další ústavní požadavky kladené na každé řízení. Řadí mezi ně: Právo účastníků řízení na procesní poučení a jemu odpovídající poučovací povinnost soudů, zákaz odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*) a přepjatého formalismu soudů, zákaz svévole (*libovůle*) soudů a právo na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí, vyloučení překvapivých rozhodnutí, vyloučení extrémního nesouladu mezi provedenými důkaznými prostředky a jejich hodnocením ze strany soudu, právo na řádné posouzení důkazních návrhů a právo na přiměřenou délku řízení.²⁹

Poznámka:

Ústavní soudce Uhlíř považuje ve shodě s americkým právníkem Henry J. Friendlym za prvky řádného (spravedlivého) procesu především nepodjatého a nepředsudečného soudce, doručení a odůvodnění žaloby, možnost vyjádřit se k žalobě a navrhnout důkazy a svědky, možnost seznámit se se všemi důkazy a vyjádřit se k nim, možnost vyslyšet svědky a rozhodnutí opřené jen o důkazy provedené v řízení před soudem. Za další významný prvek spravedlivého procesu označuje Uhlíř mj. právě i náležité odůvodnění rozhodnutí soudu.³⁰ Z uvedeného proto můžeme dovodit, že rovněž Uhlíř chápe právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí jako tacitní (skrytou) součást práva na spravedlivý proces. Ke stejnému závěru potom docházejí i další autoři.³¹

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že lidská práva a svobody (tedy i právo na spravedlivý proces a jeho jednotlivé dílčí součásti) nejsou pouze abstraktními, vysoce obecnými principy, ale jsou zároveň veřejnými subjektivními právy, a jako takové jsou pod ochranou soudní moci (čl. 4 Ústavy). V každém soudním řízení jsou proto práva vyplývající z práva na spravedlivý proces přímo aplikovatelná, a to v rámci jak přímého účinku základních práv (přímé aplikace normy základního práva spolu s nebo vedle normy soukromoprávní), tak v rámci nepřímého účinku základních práv (tzv. imperativu ústavně konformního výkladu soukromoprávních norem). Nejen ÚS, ale i každý samosoudce nebo senát obecných

²⁹ POSPÍŠIL, Ivo in WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 742-744.

³⁰ UHLÍŘ, David. *Právo na spravedlivý proces, právo na spravedlivý rozsudek* [online]. Právní prostor, 2019 [cit. 6. 11. 2021]. Dostupné z: pravni prostor.cz/clanky/procesni-pravo/pravo-na-spravedlivy-proces-pravo-na-spravedlivy-rozsudek

³¹ Např. PŘIDAL, Ondřej. *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*. Právní rozhledy 20/2010.

soudů proto může v řízení aplikovat i ústavněprávní normy, přičemž je povinen rozhodovat vždy v souladu s ústavním pořádkem a dbát při tom lidských práv a svobod a v souladu s nimi i aplikované právní normy vykládat (§ 2 odst. 1 o. z.).

Poznámka:

Základní práva zároveň působí nejen ve vztahu vertikálním (jednotlivec vůči státu), ale i ve vztahu horizontálním (jednotlivec vůči jednotlivci – typicky v soukromoprávním poměru).³² Za účelem uplatnění svého práva na spravedlivý proces jsou proto účastníci oprávněni v rámci probíhajících řízení využít i opravné prostředky (řádné i mimořádné), příp. ústavní stížnost, pokud se domnívají, že byli na svých ústavně zaručených procesních právech zkráceni.

Můžeme shrnout, že pod právo na spravedlivý proces lze podřadit poměrně rozsáhlý soubor jednotlivých procesních zásad a jim odpovídajících procesních veřejných subjektivních práv, která ve svém souhrnu, jsou-li v individuálním řízení naplněna, vytvářejí spravedlnost (řádnost) řízení. Konkrétně se jedná o právo na a) přístup k soudu (právo na soud), b) zákonem stanovený a upravený procesní postup ochrany práv, c) spravedlivé rozhodnutí³³, d) účinné prostředky nápravy vadných rozhodnutí a e) náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Další jednotlivé dílčí součásti práva na spravedlivý proces výslovně garantuje Ústava a Listina (viz výše), nebo je výkladem dotvořila a dotváří judikatura ÚS či ESLP (zákaz *denegatio iustitiae*, zákaz libovůle a právo na řádné odůvodnění, zákaz extrémního nesouladu skutkových zjištění s provedenými důkazy a jejich hodnocením a zásada zákazu překvapivých rozhodnutí).³⁴

Na základě provedené analýzy dojdeme k závěru, že se právní teorie i judikatorní praxe, jak vyplývá ze shora uvedeného, bezvýjimečně shoduje, že inherentní součástí práva na spravedlivý proces je rovněž právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (*right to adequate judicial reasoning*). Právo znát důvody rozhodnutí soudu je tak dnes bezvýhradně považováno za základní právo.

³² TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 85-87.

³³ Jedná se o právo na rozhodnutí spravedlivé, ale pouze ve smyslu práva na rozhodnutí, které bude vydáno ve spravedlivém a řádném procesu, v němž bude moci ta která strana řízení uplatnit všechna svá práva a ovlivnit proces ve svůj prospěch. Strana řízení nemá právo na výsledek pro ni příznivý, nemá garanci výsledku, který by se jí jevil jako spravedlivý. Právo na spravedlivý proces garantuje spravedlivý výsledek, nikoliv výsledek ve prospěch účastníka. Není právem na úspěch v řízení.

³⁴ Srov. např. nález ÚS ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96, nález ÚS ze dne 17. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 387/18, nebo rozsudek ESLP ze dne 9. 12. 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 Ruiz Torija proti Španělsku.

1.3 Právo na náležité odůvodnění rozhodnutí

Jakkoli dnes považujeme ústní i písemné odůvodnění civilních rozsudků za zcela samozřejmý prvek civilních řízení, je povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit a tato odůvodnění písemně zachytit vynálezem až přelomu 18. a 19. století. Ve středověku odůvodnění v rozhodnutích absentovalo zcela, popř. bylo sdělováno výlučně ústně v hrubých obrysech po vyhlášení samotného rozhodnutí, což bylo dáno především suverenitou rozhodujícího orgánu, neexistencí opravných prostředků a tehdejší ústní tradicí práva.³⁵

S příchodem osvícenské racionality dochází k centralizaci moci, a to i té soudní, v důsledku čehož vznikají první přezkumné instance. A aby bylo vůbec možné rozhodnutí předložit k přezkoumání jinému orgánu, vznikla současně soudcům i povinnost své výroky písemně odůvodnit. Vznikají tak soudní spisy a písemná zachycení soudních rozhodnutí (výroků) včetně jejich odůvodnění. Osobnost a suverenitu rozhodujícího orgánu nahrazuje proces a jeho objektivní pravidla, která musí být kontrolovatelná a přezkoumatelná. Písemnost procesu, plynoucí zejména z požadavku kontroly, se proto v polovině 19. století stává jedním ze základních kamenů moderní byrokratizace justice. Za hlavní funkci písemných odůvodnění (ve 20. století již zcela standardní součástí všech soudních rozhodnutí), je v té době zpravidla označována kontrola, abstraktněji pak racionalita, objektivizace a formalizace procesů.³⁶ Model ústního a písemného odůvodňování soudních rozhodnutí pak přetrvává v České republice dodnes.

Právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí přitom není výslovně vyjádřeno v žádném právním předpisu ústavní, příp. ústavně-mezinárodní, úrovně. Právo účastníků řízení na řádné odůvodnění rozhodnutí a jemu odpovídající povinnost soudů svá rozhodnutí v požadovaném a náležitém rozsahu odůvodnit je nicméně dle konstantní rozhodovací praxe ÚS nutné dovodit výkladem čl. 36 odst. 1 Listiny zakládajícího právo na spravedlivý proces. Konkrétně pak z jeho sousloví „*stanoveným postupem*“, které implikuje ústavně konformní proces, jehož je právo na řádné odůvodnění z procesu vzešlého rozhodnutí nedílnou součástí.³⁷

³⁵ BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Srov. nález ÚS ze dne 11. 3. 2014, sp. zn. II. ÚS 1457/13, nebo nález ÚS ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 2841/13. K vyvození práva na náležité odůvodnění z čl. 6 Evropské úmluvy srov. rozhodnutí ESLP ze dne 30. 11. 1987 ve věci stížnosti č. 8950/80 H. proti Belgii, bod. 53.

K tomu ÚS vytrvale a opakovaně ve svých rozhodnutích cituje z vlastního nálezu³⁸, dle něhož se nezávislost rozhodování obecných soudů uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec je přitom tvořen především principy řádného a spravedlivého procesu (čl. 36 a násl. Listiny, čl. 1 Ústavy). Jedním z těchto principů, jež je součástí práva na řádný proces, jakož i konceptu právního státu, je i povinnost soudů své rozsudky řádně odůvodnit, přičemž tato povinnost zároveň vylučuje libovůli při rozhodování soudů. Dle ÚS totiž pouze věcně správná (zákonu odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonným způsobem, odůvodněná rozhodnutí, naplňují – jako součást "*stanoveného postupu*" – ústavní kritéria plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny.

Z uvedeného vyplývá, že nezávislou rozhodovací činností (obecných) soudů v civilním řízení ovládá zejména princip řádného a spravedlivého procesu, jehož součástí je i povinnost soudů své rozsudky náležitě odůvodnit v souladu se zákonem. Pouze náležitě odůvodněné rozhodnutí dává účastníkům řízení zprávu o tom, že soud jejich věc skutečně patřičně posoudil a rozhodl. Součástí práva na náležitě odůvodnění rozhodnutí je vždy „*řádně vyložená, logicky konzistentní a přesvědčivá aplikace práva*“ ze strany soudů.³⁹

Příklad:

V souladu s odůvodněním výše uvedeného nálezu ÚS rozebral i NS, že „*Účelem odůvodnění je především dosažení přesvědčivosti rozsudku. Soud proto musí v odůvodnění vysvětlit, které skutečnosti zjistil a z jakého důvodu z nich dovedl závěry vyjádřené ve výroku rozsudku.*“⁴⁰ Tak např. z odůvodnění civilního rozsudku musí vždy, vyjma zákonem stanovených případů (srov. § 157 odst. 3, 4 o. s. ř.), vyplývat poměr mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na jedné straně a právními závěry (právním hodnocením) na straně druhé. Právní hodnocení soudu přitom nesmí být v extrémním nesouladu se zjištěným skutkovým základem věci. Takové rozhodnutí by bylo nutno považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy.⁴¹

Účelem a smyslem odůvodňování soudních rozhodnutí je zejména objasnění skutkových a právních úvah soudu stranám a účastníkům řízení. Odůvodnění v tomto smyslu umožňuje seznatelnost těch úvah (analýz) soudu,

³⁸ Nález ÚS ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03.

³⁹ Nález ÚS ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17.

⁴⁰ Rozbor a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudu prvního stupně ze dne 23. 11. 1967, sp. zn. Prz 36/67, uveřejněné ve Sborníku Nejvyššího soudu o občanském soudním řízení a řízení před státním notářstvím I, SEVT Praha 1974, s. 100.

⁴¹ Srov. nález ÚS ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94.

jež byly relevantní pro rozhodnutí ve věci, čímž zároveň umožňuje přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska jeho věcné správnosti a souladnosti s právními předpisy. Současně jen proti řádně odůvodněnému rozhodnutí může účastník podat co do důvodů a právní argumentace kvalifikovaný opravný prostředek. Jednodušeji řečeno, jen pokud účastník ví, proč bylo rozhodnuto určitým způsobem, může zároveň přesně vyjádřit, proč takovým způsobem rozhodnuto být nemělo.

Smysl a účel má proto každé odůvodnění rozhodnutí především trojí: a) Informování a vysvětlení rozhodnutí a úvah soudu účastníkům řízení, příp. veřejnosti, b) garance kontrolovatelnosti rozhodování soudů veřejností a vyloučení arbitrárnosti soudního rozhodování a c) umožnění účastníkům řízení náležitě využít opravné prostředky proti výroku rozhodnutí.⁴²

Nezbytný (nutný) rozsah odůvodnění se přitom odvíjí od konkrétního předmětu řízení a povahy vydávaného rozhodnutí, jakož i od návrhů, argumentů a námitek uplatněných stranami řízení, s nimiž se soudy musí odpovídajícím způsobem vypořádat a které budou v každém řízení nevyhnutelně různorodé. Nároky a požadavky kladené na jednotlivá odůvodnění se proto budou v návaznosti na výše vypočtená specifická kritéria každého řízení v každé soudem projednávané věci nepochybně lišit.

Poznámka:

I z těchto důvodů ESLP při své rozhodovací činnosti dospěl k (nutno říci nepřekvapivému) závěru, že je třeba otázku, zda procesní soud dostal povinnosti řádně odůvodnit své rozhodnutí, vždy posoudit na základě individuálních okolností každého případu.⁴³

Dle nálezu ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17, musí odůvodnění jako celek „účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska zákonnosti i věcné správnosti. Pro přesvědčivost soudního rozhodnutí je třeba, aby soudy reagovaly na substantivní argumenty a námítky stěžovatelů a vysvětlily, proč je nepřijaly.“ Což však neznamená, že by v citovaném nálezu uvedené předpoklady náležitého odůvodnění platily pro každé odůvodnění

⁴² Nález ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.

⁴³ Viz rozsudek ESLP ze dne 9. 12. 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 Ruiz Torija proti Španělsku, bod 29.

soudního rozhodnutí absolutně. Většina práv tvořících součást práva na spravedlivý proces, potažmo práva na soudní ochranu, nejsou právy absolutními a lze je proto omezit.⁴⁴ Není ani obecně možné, aby se soudy podrobně vypořádávaly s veškerými argumenty a námitkami vznesenými účastníky řízení⁴⁵ (srov. i použití slov „relevantní“ a „substantivní“ v citovaném nálezu).

Rozsah povinnosti náležitého odůvodnění navíc přímo souvisí i s povahou odůvodňovaného rozhodnutí, čemuž ostatně odpovídá i procesní úprava odůvodnění civilních rozhodnutí ve vnitrostátním procesním kodexu (o. s. ř.), neboť ta pro konečné rozsudky (§ 157 odst. 2 o. s. ř.) stanoví výrazně přísnější pravidla, zatímco pro odůvodnění některých zákonem taxativně vypočtených usnesení (§ 169 odst. 2 o. s. ř.) a předčasných rozsudků (§ 157 odst. 3 o. s. ř.) stanoví pravidla o něco uvolněnější.

Je třeba opět připomenout, že ačkoli je zde probírané právo na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí vymežováno především jako určitý abstraktní princip, jedná se zároveň o veřejné subjektivní právo účastníků individuálních soudních řízení. Právo na spravedlivý proces, jako povahou právo základní, je veřejné subjektivní právo, tj. jeho účelem je především ochrana jedince vůči státu. Tato ochrana je dvojí – aktivní a pasivní. Proto všechna práva vyplývající z práva na spravedlivý proces zakládají zároveň jak povinnost moci veřejné umožnit a zajistit jejich výkon a naplňování (zejména účinnými procesněprávními předpisy a fungující soustavou soudů), tak povinnost veřejné moci zajistit důsledné dodržování jim odpovídajících povinností v jednotlivých řízeních ze strany soudů.⁴⁶ Listina, Ústava, Evropská úmluva a další právní dokumenty tak v souhrnu vytvářejí objektivní právo základních práv a svobod, z něhož pak plynou účastníkům soudních řízení základní práva, jako např. právo na spravedlivý proces a jeho inherentní součásti (tedy i právo na náležité či řádné odůvodnění soudního rozhodnutí), v podobě veřejných subjektivních práv. Každý účastník civilního řízení má z tohoto důvodu garantováno subjektivní právo, aby proces, na němž je účasten, splňoval kritéria v těchto obecných principech vymezená a aby mu bylo

⁴⁴ Absolutní, a tedy neomezená, povahu má - ze souboru práv na spravedlivý proces vztahujících se k civilnímu řízení – zřejmě pouze právo odepřít výpověď dle § 37 odst. 1 Listiny.

⁴⁵ Srov. rozsudek ESLP ze dne 19. 4. 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 Van den Hurk proti Nizozemí, bod 61, nebo náleží ÚS ze dne 16. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.

⁴⁶ KOPA, Martin in HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck, 2021 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k čl. 36 Listiny.

umožněno uplatnění všech svých subjektivních procesních práv. Nadto, nositel práva na spravedlivý proces a (nebo) jeho dílčí součásti se jej pro jeho veřejnoprávní povahu nemůže vzdát (tzv. *pactum de non petendo*), neboť soukromoprávní subjekt nemůže s ústavně zakotveným základním právem na soudní ochranu vůči státu tímto způsobem disponovat.⁴⁷

Účastníci řízení proto mají mj. i ústavně zaručené procesní právo na náležité odůvodnění „svého“ civilního rozsudku. Za tímto účelem jsou oprávněni v rámci řízení využít i opravné prostředky, příp. ústavní stížnost, pokud se domnívají, že byli na svých ústavně zaručených procesních právech zkráceni – nemohou však přezkumný prostředek uplatnit toliko vůči odůvodnění rozhodnutí, neboť jen proti odůvodnění civilního rozsudku je nepřipustné jak odvolání (§ 202 odst. 3 o. s. ř.), tak ústavní stížnost (*a contrario* § 72 odst. 1 písm. a) ZoÚS), stejně jako další (mimořádné) opravné prostředky.

Právo na spravedlivý proces ale zároveň přesně v souladu se svým názvem skutečně zaručuje toliko právo na spravedlivý proces jako celek, přičemž řízení tak může být spravedlivé, i pokud se soud v jeho průběhu dopustí určitých procesních chyb. Lépe řečeno, jestliže soud řízení zatíží procesní vadou, neznamená to bez dalšího neústavnost či nezákonnost celého řízení. Dodržení ústavně zaručených procesních práv se vždy posuzuje vzhledem k řízení jako celku, tj. s ohledem na jeho celý průběh. Opravné instance proto mohou porušení práva na spravedlivý proces, a tedy i porušení práva na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí, napravit a tím zhojit.⁴⁸

Příklad:

Rozhodnutí civilního soudu musí být (až na zákonné výjimky, srov. § 169 odst. 2 o. s. ř.), má-li splňovat kritéria spravedlivého procesu, odůvodněno, a to především v zájmu transparentnosti důvodů rozhodnutí pro účastníky a umožnění náležitého přezkumu rozhodnutí odvolacím soudem. Odvolací soud nicméně může zhojit a napravit např. vady (resp. neexistenci) odůvodnění usnesení o vyhovění návrhu na nařízení předběžného opatření, neboť to se dle § 169 odst. 2 o. s. ř. neodůvodňuje, ačkoli může významně zasáhnout do práv a povinností osob.⁴⁹

⁴⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 20.

⁴⁸ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 23. 2. 1994 ve věci stížnosti č. 16757/90 Stanford proti Spojenému Království, bod 24, a rozhodnutí ESLP ze dne 23. 10. 2006 ve věci stížnosti č. 9457/03 Báča proti České republice.

⁴⁹ Srov. usnesení ÚS ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 1037/15, nebo nález ÚS ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 1263/16.

Takový závěr by však jistě byl, jakkoli použitelný pro nápravu nebo doplnění odůvodnění specifických a zákonem vyjmenovaných usnesení, zcela neudržitelný pro rozsudky, neboť ty musí být náležitě a v souladu se zákonem odůvodněny vždy, a to již soudem prvního stupně (srov. § 157 o. s. ř.). Zhojení nedostatečného odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně v odvolacím řízení je v každém případě zcela vyloučeno. Pokud bychom odhlédli od výslovné zákonné povinnosti soudů rozsudky náležitě a řádně odůvodnit, i od zjednodušeného odůvodňování zvláštních typů rozsudků (§ 157 odst. 3, 4 o. s. ř.), stále by absence odůvodnění rozsudku soudu nemohla bez dalšího obstát, a to dokonce ani v případě, pokud by byla zákonem dovolena. K takovému závěru dojdeme za použití logické metody výkladu a argumentu *a fortiori*, resp. *a minori ad maius*, neboť judikatura ÚS dlouhodobě výrazně preferuje i u těch usnesení, která ze zákona odůvodňována být nemusí, alespoň „*stručné odůvodnění, ve kterém však musejí být alespoň v základních rysech vyloženy důvody, jež soud k rozhodnutí vedly (tedy zejména, co navrhovatel tvrdil a proč má soud tato tvrzení za osvědčená)*“.⁵⁰ Právní úprava, která by umožňovala soudům vydávat rozsudky zcela bez odůvodnění, je proto z výše uvedených důvodů nepředstavitelná (a jistě protiústavní pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny a právem na spravedlivý proces účastníků řízení).

1.4 Zákaz libovůle

Jak již bylo vylíčeno shora, součástí práva na spravedlivý proces je mj. zákaz libovůle⁵¹, přičemž k vyloučení libovolného rozhodování soudů, tedy libovolné aplikace i interpretace právních norem, slouží právě i povinnost soudů odůvodňovat své rozsudky a vyhotovovat jejich odůvodnění písemně.

Blíže rozvedeno, obecná formulace a deklarace práva na soudní ochranu v čl. 36 odst. 1 Listiny nebo např. v § 12 o. z. není sama o sobě schopna zabránit rozhodovací svévoli soudů, ani mechanickému rozhodování soudů na základě právních vět judikátů vyšších soudů (tj. není schopna zabránit arbitrárnosti ani rozhodování soudů bez zřetele na podstatné individuální rysy každého posuzovaného případu a jejich odlišnosti).⁵²

⁵⁰ Nález ÚS ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08.

⁵¹ Pojmy „libovůle“ a „svévole“ jsou v práci používány *promiscue*, neboť mají shodný význam.

⁵² ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 73.

Dle nálezu ÚS ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03, má povinnost soudů odůvodnit své rozsudky náležitě a v souladu se zákonem za cíl, kromě jiného, právě vyloučení libovůle z rozhodování soudů. Chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění nebo nejsou-li z něj zřejmé důvody rozhodnutí samotného, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, která je v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) neakceptovatelná. Libovůle či svévole jsou potom pojmy definované opět především v judikatuře ÚS, civilně procesní předpisy tyto pojmy v souvislosti s právní úpravou rozhodnutí (rozsudků) a jejich odůvodnění neužívají.

ÚS je oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů pouze, pokud je jejich rozhodování stíženo takovými vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Vedení řízení, zjišťování skutkového stavu věci, hodnocení důkazů, jakož i výklad podústavního práva a jeho aplikace na konkrétní případ, je totiž takřka výhradně věcí obecných soudů. Aby tak ÚS vyhověl ústavní stížnosti, musí být rozhodování obecných soudů a proces tomu předcházející zatíženy ústavně nekonformní vadou.⁵³

Poznámka:

Dle nálezu ÚS ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 4047/19, bývá výklad práva obecnými soudy stížen takovými vadami obvykle tehdy, „*nezohlední-li obecné soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo se dopustí - z hlediska kautel řádného soudního procesu - neakceptovatelné libovůle.*“

Rozhodování obecných soudů pak může být takovou vadou stíženo nejen v rámci formálního procesu (průběhu řízení) a na jeho základě vydaného rozhodnutí, ale rozporný s ústavními normami může dle judikatury ÚS být i soudní výklad (interpretace) právních norem. V rámci stanovování podmínek, při jejichž splnění má nesprávná aplikace nebo výklad podústavního práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod, proto ÚS určil, že porušením práva na spravedlivý proces je taková libovolná aplikace (ale i výklad) norem právních předpisů, která není smysluplně odůvodněna. Dopustí-li se tak soud při rozhodování svévolné aplikace nebo výkladu právního pravidla, které řádně neodůvodní, může tím způsobit neústavnost řízení.

⁵³ Srov. nález ÚS ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. II. ÚS 252/99: „*Podle ustálené judikatury Ústavního soudu není Ústavní soud součástí soustavy obecných soudů a v zásadě mu tedy nepřisluší přehodnocovat důkazy těmito soudy provedené, to vše za situace, kdy Ústavní soud nezjistí porušení ústavnosti ze strany orgánů veřejné moci.*“

Poznámka:

Je třeba nicméně zmínit, že rozhodnutí, dle kterých může dojít k porušení práva na spravedlivý proces i při výkladu práva, bývají kritizovány, neboť přenášejí těžiště rozhodování ze soudů prvního stupně na soudy vyšších instancí, čímž dopomáhají k prodlužování délky soudních řízení, přičemž opožděně poskytnutá spravedlnost je odepřená spravedlnost.⁵⁴ Takový názor je však nutné odmítnout. Argument délkou trvání soudního řízení je vadný, neboť délku řízení v takovém případě neprodlužuje sama skutečnost, že dochází k dalšímu přezkumu rozhodnutí a výkladu práva v něm obsaženého, ale jiné, s věcí často nesouvisející, aspekty (dlouhodobé podfinancování soudnictví v ČR, nedostatečná obsazenost soudů kvalitním administrativním aparátem, neefektivní procesní předpisy atd.). Je třeba si přitom uvědomit, že prvotní povinností státu je zajistit jednotlivcům právo na soudní ochranu v jeho plné šíři.⁵⁵ Argument výlučně délkou řízení proto nelze považovat za dostatečný, neboť přezkum věci další instancí (viz i dovolání jako řádný opravný prostředek ve věcném záměru c. ř. s.) by sám o sobě řízení neprodložil, pokud by zároveň byly (vy)řešeny dlouhodobé problémy soudnictví.

ÚS z těchto důvodů ve věcech libovůle v soudním rozhodování formuloval a vymezil několik skutkových podstat případů, které je nutné považovat za nežádoucí a protiústavní libovůli soudů. Vyloučené z rozhodování soudů tak jsou: a) extrémní nesoulad právních závěrů se zjištěným skutkovým stavem a vykonanými zjištěními, b) nerespektování kogentní normy, c) výklad v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (tzv. přepjatý formalismus) a d) výklad a aplikace zákonných institutů a pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právní veřejností konsensuálně přijímaném významu včetně rozhodování soudů v rozporu se zásadou předvídatelnosti.⁵⁶

Ad a) Extrémní nesoulad právních závěrů soudu s vykonanými skutkovými zjištěními je založen tehdy, jsou-li právní závěry soudu (jeho právní posouzení) ve zjevném nesouladu se skutkovým základem věci vyplývajícím z obsahu spisu. Takové rozhodnutí (včetně jeho odůvodnění) je nutné považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy.⁵⁷

⁵⁴ KOPA, Martin in HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck, 2021 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k čl. 36 Listiny.

⁵⁵ Např. dle právní věty nálezu ÚS ze dne 14. 9. 1994, sp. zn. IV. ÚS 55/94: „*Je věcí státu, aby organizoval své soudnictví tak, aby principy soudnictví zakotvené v Listině a Úmluvě byly respektovány. Případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudu právem očekávají poskytnutí soudní ochrany v přiměřené době.*“

⁵⁶ Nález ÚS ze dne 24. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 351/04.

⁵⁷ K tomu srov. nález ÚS ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94.

Příklad:

Půjde kupříkladu o rozhodnutí soudu, v němž ačkoli soud prostřednictvím dokazování dospěje ke skutkovému závěru, že žalobkyně jako zapůjčitelka reálně žalované jako vydlužitelce žádné finanční prostředky neposkytla, posoudí poměr (závazek) mezi stranami jako zápůjčku dle ustanovení § 2390 a násl. o. z.

Ad b) K nerespektování kogentní normy ze strany soudu zpravidla dojde vždy, když soud v řízení nedodrží základní zákonné podmínky (předpoklady) k aplikaci dané normy. Odůvodnění takového rozhodnutí proto bude vysvětlovat soudní aplikaci právní normy, pro kterou nebyly splněny podmínky dané zákonem.

Příklad:

Půjde např. o situaci, kdy soud rozhodne rozsudkem pro zmeškání dle § 153b o. s. ř., ačkoli se žalovaní nedostavili až k druhému jednání ve věci, přičemž první jednání ve věci bylo ještě před přednesením žaloby a zahájení jednání odročeno. Soud přitom může rozhodnut tzv. kontumačním rozsudkem toliko v případě, kdy se žalovaní nedostaví ke skutečně prvnímu (neodročenému) jednání ve věci. Nebo může jít o případ, kdy soud nesprávně doručí výzvu k vyjádření dle § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř. přímo účastníci řízení, která je však pro řízení zastoupena advokátkou, načež soud ve věci rozhodne při splnění dalších zákonných předpokladů vydáním rozsudku bez nařízení jednání, čímž omezí procesní práva zastoupené účastnice řízení na účast na jednání (řízení), na vyjádření aj. a poruší tím mj. § 49 odst. 1 o. s. ř.

Ad c) Pokud je aplikace a interpretace právních předpisů v extrémním rozporu s požadavkem rozumného vypořádání posuzovaného právního případu, jedná se ze strany soudu o tzv. přepjatý formalismus. Přepjatým formalismem, jež je v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny a právem na soudních ochranu, potom dle ÚS je, pokud obecný soud aplikuje na projednávaný případ právní předpis formálně v souladu s jeho textem, avšak v rámci této aplikace odhlédne od reálných společenských poměrů.⁵⁸ Důsledkem přepjatého formalismu, tj. interpretace a aplikace právní normy v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, je potom – nevyhnutelně – sofistikované zdůvodňování zjevné nespravedlnosti.⁵⁹ Přepjatý formalismus jako zdůvodňování zjevně nesprávného (nespravedlivého) řešení právního případu nebo jiné otázky, se přitom může týkat norem hmotněprávních, procesních ale i dalších skutečností věci.

⁵⁸ Nález ÚS ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 563/11.

⁵⁹ Srov. nález ÚS ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 1336/18.

Příklad:

Příkladem procesního přepjatého (excesivního) formalismu je např. odmítnutí ústavní stížnosti, v níž stěžovatelé nesprávně označili stížností napadená rozhodnutí v petitu ústavní stížnosti, ačkoli ve zbytku stížnosti bylo označení perfektní.⁶⁰ Analogicky bude přepjatým formalismem, pokud soud odmítne návrh na zahájení řízení § 43 odst. 2 o. s. ř. pro neopravení např. zjevné vady v označení žalovaného, neboť rozhoduje-li soud o odmítnutí žaloby z důvodu, že účastník řízení i přes výzvu soudu svou žalobu nedoplnil, je povinen vždy současně posoudit, zda i přes tento nedostatek nelze v řízení pokračovat.

Poznámka:

K přepjatému formalismu dále také Šimáčková: „Přesto největší zklamání z justice nastupuje tehdy, když justice odmítne dělat svou práci a z formalistických důvodů odmítne spravedlnost. Největší deficit našeho soudního systému spočívá v jeho vysokoprahovosti. Stejně jako Pavel Holländer v knize Ústavněprávní argumentace bych formalismus českých soudů označila jako cynismus. V České republice jsou soudci, kteří hledají formální vady žalob, aby je mohli odmítnout. Výzvy, které účastníci sporu dostávají, jsou pro laika těžko srozumitelné. Procesní lhůty a povinnosti pro jednotlivé typy podání k soudu jsou v každém případě stanoveny jinak, často se mění a jejich zmeškání má bez výjimky fatální následky. Soudní proces je upraven tak, aby vyhovoval jen specializovanému právnímu odborníkovi, nikoli aby byl srozumitelný každému občanovi. Proces často vítězí nad hmotou či efektivitou.“⁶¹

Ad d) Svévolný je i výklad právních předpisů, který nesprávně opomíjí možný ústavně konformní výklad, nebo je zjevným a neodůvodněným vybočením z obecně soudní praxí respektovaného výkladu, příp. neodpovídá doktrinárnímu chápání významu aplikovaných právních institutů, resp. norem, a jejich ustálené interpretaci, čím zakládá nepředvídatelnou interpretační libovůli soudu. Dle Eugena Ehrlicha: „*Posuzování týchž nebo podobných případů rozdílně není právo, nýbrž libovůle nebo rozmar.*“⁶² Ačkoli citát pojednává zejména o zásadě předvídatelnosti soudního rozhodnutí, můžeme jej vztáhnout v širším smyslu i na předvídatelnost výkladu jednotlivých právních norem a institutů. Soud se sice může od ustáleného výkladu odchýlit, ale to pouze za předpokladu, že takové odchýlení řádně odůvodní.

⁶⁰ Viz rozsudek ESLP ze dne 20. 4. 2004 ve věci stížnosti č. 57567/00 Bulena proti České republice.

⁶¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Denegatio iustitiae aneb zamyšlení nad nejnespravedlivějšími rozsudky* [online]. Osobní stránky Kateřiny Šimáčkové, 2012 [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32

⁶² EHRlich, Eugen. *Grundlegung der Soziologie des Rechts*. 4. vydání. München: Duncker & Humblot, 1989, s. 106.

Příklad:

Dle ustáleného soudního výkladu § 19 a 21a o. s. ř. pokud žalobkyně v žalobě správně označí jako žalovaného český stát – Českou republiku, nesprávně však již určí příslušnou organizační složku, nemůže soud řízení ve smyslu § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavit pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení. Naopak soud sám musí příslušnou organizační složku vyhledat a určit. Pokud by soud řízení bez dalšího zastavil, dopustil by se zjevného vybočení z obecně soudní praxí respektovaného výkladu a zatížil by řízení závažnou procesní vadou.

Ze závěrů ÚS souhrnně vyplývá, že rovnost v právech a právo na spravedlivý proces vylučují mj. libovůli při aplikaci a výkladu práva. Pouze náležité a zákonné odůvodnění, založené na právním posouzení vycházejícím z obsahu spisu a skutečně vykonaných skutkových zjištění za použití ústavně konformního a logicky odůvodněného výkladu, je způsobilé z rozhodování soudů eliminovat případnou libovůli při aplikaci a výkladu práva. Vyloučení svévolného rozhodování orgánů veřejné moci o právech a povinnostech osob je přitom jedním z důležitých znaků právního státu. Proto i řádné odůvodnění každého civilního rozsudku je rovněž důležitou součástí právního státu.

Za libovůli při rozhodování soudů pak můžeme označit i situaci, kdy soud neposoudí právní případ v souladu s ustálenou rozhodovací praxí soudů v obdobných případech a poruší tak právo účastníka řízení na předvídatelnost soudního rozhodnutí.

1.5 Právo na předvídatelnost rozhodnutí

Důležitým základním principem demokratického právního státu je princip právní jistoty a s ním související zásada legitimního očekávání. Jádrem a součástí principu právní jistoty je imperativ předvídatelnosti, a to jak předvídatelnosti práva hmotného, jíž se nezbytně musí vyznačovat také jeho tvorba, výklad i aplikace, tak předvídatelnosti procesního postupu soudu v každém soudním řízení.⁶³ Právo na předvídatelnost postupu soudu v řízení a předvídatelnost soudního rozhodování (právo na předvídatelné rozhodnutí) totiž vyplývá již z ústavního pořádku, zejména z požadavku rovnosti dle čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny, nebo např. z čl. 26 MPOPP, což činí jeho další výslovnou úpravu v § 6 o. s. ř. spíše proklamativní (ne-li nadbytečnou).

⁶³ Srov. náleží ÚS ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2070/07.

Proto jednou z dovedností, kterou musí soudy bezpodmínečně ovládat, je, kromě správného výkladu a aplikace právních norem, také kvalitní práce s judikaturou, tj. s rozhodnutími zejména vyšších soudů.

Poznámka:

Dle Drápala není výkon soudnictví „projevem osobní libůstky, ale státní moci. Během něj je třeba postupovat zodpovědně. Judikatura je tu – velmi stručně řečeno – především od toho, aby se obdobné případy rozhodovaly obdobně. Je nepřijatelné, aby se rozhodovalo jinak na každém soudu nebo dokonce mezi soudci téhož soudu. Kdo chce soudit, musí znát judikaturu vyšších soudů. Nemusí se jí vždy řídit; pokud s ní nesouhlasí, může se od ní odchýlit, ale musí to přesvědčivě odůvodnit. K tomu ji ale musí znát, to je základ. Změna judikatury musí být vědomý a cílený proces, nikoliv projev nevědomosti nebo důsledek nahodilosti.“⁶⁴

Výklad právních norem obstarávají v právním státě orgány veřejné moci, zejména soudy, které autoritativně rozhodují o právech a povinnostech osob (srov. § 12 o. z.). Aplikace a výklad právních norem ale nesmějí být založeny na libovůli soudů. Z důvodu ochrany legitimního očekávání a zásady právní jistoty je proto každý, kdo se dovolává soudní ochrany svého hmotněprávního subjektivního práva, oprávněn se domnívat, že jeho právní případ bude rozhodnut v souladu se stávající judikatorní praxí soudů v podobných případech. A to i přesto, že je české právo v zásadě postaveno na principu práva psaného.⁶⁵ Výklad a aplikace právních norem jsou proto čím dál více ovlivňovány judikaturou soudů.

Poznámka:

Zatímco v našem právním systému náležejícímu do evropské kontinentální právní kultury je soudce při rozhodování vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, jež je součástí právního řádu (srov. čl. 95 odst. 1 Ústavy), v systému *common law* je právní řád dotvářen soudními rozhodnutími a soudci jsou při rozhodování vázání předchozími rozhodnutími stejného typu (*precedents, stare decisis*). Česká právní doktrína dlouhodobě neuznávala (a stále neuznává) soudní rozhodnutí za formální pramen práva, rozhodnutím vyšších soudů však někteří přiznávají alespoň *quasiprecedenční* význam – označují je za pramen poznání práva.⁶⁶

⁶⁴ Rozhovor s Ljubomírem Drápalem in Česká pozice [online]. *Soudce může kvalitně rozhodovat, je-li v dané oblasti odborníkem*. Česká pozice, 2017. [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné z: ceskapozice.lidovky.cz/tema/soudce-muze-kvalitne-rozhodovat-je-li-vdaneoblastiodbornikem.A171004_01224_2_pozice-tema_lube

⁶⁵ Srov. náleží ÚS ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 3324/15.

⁶⁶ K tomu srov. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 133-134 nebo GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 82.

Povinnost soudů vypořádat se při rozhodování věcí s ustálenou soudní rozhodovací praxí nebyla relativně dlouhou dobu výslovně stanovena žádným právním předpisem. Situace se změnila až s účinností o. z. (§ 13 o. z.). Karel Eliáš ostatně již v důvodové zprávě plédoval za změnu v převládajícím a jednostranném doktrinálním závěru o absolutní nezávaznosti soudní judikatury: „*Třebaže zdejší právní řád nestojí na precedentech, nelze pominout faktický význam rozhodovací praxe při konkretizaci dosahu abstraktních normativních konstrukcí právních předpisů, při nalézání konkrétního obsahu neurčitých právních pojmů (...) a při dotváření práva vůbec.*“⁶⁷

Již před platností a účinností o. z. ale ÚS, i přes absenci výslovné právní úpravy, ve svých nálezech zdůrazňoval princip legitimního očekávání a právní jistoty, z nichž mj. plyne, že účastník řízení může důvodně očekávat, že jednotlivé právní případy budou posouzeny obdobně, jako byly posouzeny jiné srovnatelné právní případy v relevantní minulosti.

Poznámka:

Např. dle nálezu ÚS ze dne 17. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 387/18: „*Ústavní soud v tomto kontextu také připomíná, že ke znakům právního státu patří princip právní jistoty a z něj plynoucí princip ochrany oprávněné důvěry v právo, který zahrnuje především efektivní ochranu práv všech právních subjektů ve stejných případech shodným způsobem a předvídatelnost postupu státu a jeho orgánů včetně soudů. Z těchto principů nevyplývá kategorická neměnnost výkladu či aplikace práva, nýbrž požadavek, aby změna interpretace či aplikace práva byla s ohledem na konkrétní okolnosti předvídatelná, nebo aby tato změna byla alespoň transparentně odůvodněna a opírala se o akceptovatelné racionální a objektivní důvody, které přirozeně reagují i na právní vývody předtím v rozhodovací praxi stran té které právní otázky uplatňované. Pouze takto transparentně vyložené úvahy, odůvodňující rozdílný postup nezávislého soudu, vylučují libovůli při aplikaci práva.*“⁶⁸

⁶⁷ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 72.

⁶⁸ Dále srov. rozsudek NSS ze dne 12. 8. 2004, č. j. 2 Afs 47/2004-83: „*Je tedy zřejmé, že o procesně zcela srovnatelných případech rozhodoval stejný senát krajského soudu odlišně, a to bez jakéhokoliv výslovného racionálního odůvodnění. Krajský soud se tak tímto postupem dopustil jurisdikční libovůle, odporující základnímu principu materiálního právního státu, kterým je předvídatelnost rozhodování státních orgánů, včetně (lépe: zejména) orgánů moci soudní, s ním souvisejícímu principu právní jistoty a v konečném důsledku i s dopady na princip rovnosti účastníků soudního řízení. Princip předvídatelnosti rozhodování v podstatě znamená, že účastníci právních vztahů mohou legitimně očekávat, že státní orgány budou ve skutkově a právně srovnatelných případech rozhodovat – v celkovém vyznění – stejně.*“

Z principu rovnosti a z něj vyplývajícího principu ochrany důvěry v právo (legitimního očekávání) tak vyplývá povinnost soudů odchýlit se ustálené existující judikatury pouze, pokud pro to existují individuální a přesvědčivé důvody. I proto má každý, kdo se dovolává ochrany svého subjektivního hmotného práva, legitimní důvod očekávat, že jeho právní případ bude posouzen a rozhodnut obdobně jako jiný případ, který již byl rozhodnut, a který je s jeho případem typově shodný. Tj. každý má právní důvod počítat s tím, že ustanovení hmotněprávních předpisů budou vykládána shodně s ustálenou rozhodovací praxí soudů (§ 13 o. z.).

Ustálená (dosavadní) judikatorní praxe tímto způsobem vytváří určitý soudní obyčej, jakousi „*vrstvu pramenů měkkého práva, pro které existuje domněnka správnosti a trvalosti.*“⁶⁹ Lze proto jednodušeji říci, že pokud soudy rozhodují o určitých případech se shodnými znaky dlouhodobě ustáleně a jednotně a potvrzují tak určitý výklad a aplikaci právních norem, jsou soudy (v dalších řízeních o případech se shodnými znaky) takovou ustálenou rozhodovací praxí vázány. Dle Berana by však soud měl především „*nejprve analyzovat relevanci judikatury ve vztahu k souzenému případu a z obsahového (materiálního) hlediska posoudit, zdali lze na základě: (i) skutkových okolností a (ii) právního hodnocení věci považovat určité rozhodnutí za ‚obdobné‘, tj. považovat jej za judikát, který může mít ve vztahu k aktuálně rozhodovanému případu vůbec nějakou relevanci.*“⁷⁰ Povinnost obdobného posouzení a rozhodnutí pak konkrétně spočívá v aplikaci totožných zákonných ustanovení a vyvození z jejich výkladu obdobných právních závěrů. Porušením zásady naopak bude, pokud se soud odchýlí od výkladu normy, který již před ním provedly soudy v jiných obdobných věcech.

Poznámka:

Legitimní očekávání každého však může vyplývat pouze z rozhodovací praxe skutečně ustálené. Nelze hovořit o ustálenosti rozhodovací praxe, pokud jsou v ní rozpory (rozdílná rozhodnutí soudů ve větším množství podobných případů). Zároveň nemůže ustálená rozhodovací praxe vzniknout na základě pouze jednoho rozhodnutí, nezbytnou podmínkou k vytvoření ustálené judikatury je tedy mnohost shodných rozhodnutí.⁷¹ Proto pokud soud v odůvodnění odkazuje na ustálenou judikaturu, nemůže v odůvodnění uvést pouze jedno rozhodnutí, ale ideálně dvě a více rozhodnutí zakládajících ustálenou rozhodovací praxi.

⁶⁹ TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 84.

⁷⁰ BERAN, Karel. *Advokát a judikatura po deseti letech*. Bulletin advokacie 9/2020.

⁷¹ Srov. rozsudek NS ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013.

Podstatné je, že platnost a důsledná aplikace zásady předvídatelnosti rozhodnutí neznamena, že by každý případ měl pouze jedno možné a správné řešení, případná rozdílná rozhodnutí je však vždy nutné rozumně odůvodnit.⁷²

Působení zásady legitimního očekávání není absolutní, neboť judikatura není neměnná. Ke změně ustálené rozhodovací praxe proto může dojít, a to buď přímo ze strany vyšších soudů, které tím fakticky poruší zásadu vázanosti vlastní judikaturou, nebo i ze strany soudů nižších, které se rozhodnou od judikatury vyšších soudů odchýlit. Změna vlastní ustálené rozhodovací praxe přímo vyššími soudy tak není vyloučena, musí pro ni ale být objektivní a racionální důvod, neboť odchylka od původní ustálené judikatury musí být vždy řádně odůvodněna změněnými okolnostmi.

Změna okolností bude logicky spočívat především ve změně aplikované právní úpravy.⁷³ Dalším důvodem může být významná změna společenských nebo ekonomických poměrů, neboť výklad právních norem se mění i v čase a v kontextu společenského vývoje. Za změnu okolností lze ale považovat i nalezení vhodnějšího a nového řešení daného výkladového nebo aplikačního problému. Jinak řečeno, soud může sám dojít k závěru, že jeho dosavadní judikatura není správná.⁷⁴ V každém případě musí být odchýlení od ustálené judikatorní praxe vždy řádně, tj. dostatečně, odůvodněno.

Odlíšným případem pak je situace, kdy je soudu ustálená rozhodovací praxe (typicky jeho odvolacího nebo dovolacího soudu) známa, on se od ní ale v před ním projednávané věci rozhodne odchýlit a obdobný případ rozhodne jinak. V takovém případě musí soud odchýlení se od ustálené judikatury rovněž náležitě a přesvědčivě odůvodnit (*expressis verbis* § 13 *in fine* o. z.).

⁷² K tomu Kühn výstižně uvádí: „...i kdyby byla skutková východiska naprosto shodná, nelze nikdy rezignovat na esenciální předpoklad soudcovského rozhodování, totiž snahu každého jednotlivého soudce o nalezení správného výkladu práva. Na soudci, který rozhoduje vůči těmž účastníkovi jinak, pak leží argumentační břemeno snést dostatečné a přesvědčivé argumenty pro správnost svého právního názoru.“ Viz KÜHN, Zdeněk in BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, s. 116.

⁷³ Ačkoliv některé senáty, zejména NS, se snaží dlouhodobě dokázat, že ani změna právní úpravy nemůže ohrozit ustálenou judikatorní praxi NS: Viz rozsudek NS ze dne 19. 3. 2019, sp. zn. 21 Cdo 6073/2017, nebo rozsudek NS ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. 25 Cdo 3864/2020, dle kterých „Určitost písemného projevu vůle je objektivní kategorií a takový projev vůle by neměl vzbuzovat důvodně pochybnosti o jeho obsahu ani u třetích osob“, včetně odkazů na ustálenou judikatorní praxi NS z let 2002, 2003 nebo 2012 – názor NS v porovnání s právní úpravou § 556 odst. 1 o. z. neobstojí.

⁷⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr in MEZLER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 229.

Poznámka:

Macková je dokonce názoru, že by § 13 o. z. měl být vykládán ne jako právo na shodné rozhodnutí, ale jako „zakotvení práva na dostatečné a přesvědčivé odůvodnění (či přesněji řečeno – právo na legitimní očekávání – z lat. *legitimus*).“⁷⁵ Názor Mackové zde přitom odhaluje samotnou podstatu § 13 o. z.

Soud tedy bezpodmínečně musí v případě odchýlení od ustálené judikatury odůvodnit nejen své vlastní rozhodnutí ve věci, ale i samotnou odchylku od ustálené rozhodovací praxe, přičemž každá taková odchylka musí mít legitimní důvod, což klade na odůvodnění rozhodnutí soudu zvláštní, zvýšené nároky. Z rozhodnutí proto musí být zřejmé, že soud ustálenou rozhodovací praxi zná, neboť její změna nemůže být tacitní. Soud musí výslovně uvést, že se z určitého legitimního důvodu nebude ustálenou judikaturou řídit, a tento důvod musí jednoznačně v odůvodnění rozsudku uvést.⁷⁶ Typickým důvodem pro takovou odchylku budou zejména specifické, individuální okolnosti projednávané věci, které mohou odchýlení se od ustálené judikatury odůvodňovat. Důvodem však může být i odlišný právní názor procesního soudu, který bude ustálenou rozhodovací praxi považovat za nesprávnou (právně vadnou).

Poznámka:

K tomu dále srov. usnesení NSS ze dne 4. 5. 2010, č. j. 4 Ads 77/2007-91: „Stabilní aplikační praxe zajišťuje dostatečnou předvídatelnost právní regulace, snižuje transakční náklady účastníků právních vztahů a umožňuje lepší plánování jejich jednání. Proto obvykle platí, že čím déle byl určitý výklad zákona aplikován, tím silnější musí být důvody pro změnu takové aplikační praxe, neboť tím více je změnou dotčena právní jistota. Soudy jsou však povolány k tomu, aby nalézaly právo, tj. hledaly a nacházely pomocí právní argumentace jeho „správný“ obsah, přičemž – systémově vzato – v úvahu se nabízející interpretační alternativy musí být vždy možno seřadit podle míry jejich přesvědčivosti a pouze jedna jediná může být shledána za daných okolností nejpřesvědčivější. Změna judikatury je proto na místě vždy, dospěje-li soud k závěru, že dosud aplikovaná interpretační alternativa není správná, tj. že je z dobrých důvodů méně přesvědčivá než jiné nabízející se interpretace, a že i při zohlednění hodnoty, kterou za daných okolností i se zohledněním délky dosavadní aplikační praxe, od níž se má ustoupit, představují právní jistota a s ní spojený zájem na stabilitě právních (a tedy společenských) vztahů, nelze dosavadní interpretaci přesvědčivě hájit.“

⁷⁵ MACKOVÁ, Alena. *Co dál s civilním procesem?* Ad Notam 2/2015.

⁷⁶ KÜHN, Zdeněk in BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, s. 113-120.

Je třeba si vždy uvědomit, že povinnosti soudu dostatečně odůvodnit odchylku od ustálené judikatury odpovídá veřejné subjektivní právo účastníka řízení, tj. i účastník řízení má právo na to, aby se soud s ustálenou rozhodovací praxí dostatečně vypořádal. Nejedná se však o hmotněprávní oprávnění účastníka, ale „pouze“ o oprávnění procesní povahy. Účastník řízení proto není např. oprávněn se práva na dostatečné odůvodnění odchylky domáhat u soudu samostatně, např. prostřednictvím žaloby v separátním (samostatném) řízení. Následky porušení procesního práva stanoví výlučně o. s. ř. (srov. § 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř.).

Kapitolu proto můžeme pateticky avšak přiléhavě uzavřít slovy Herberta L. A. Harta: *„Spravedlnost je proto tradičně považována za něco, co udržuje nebo obnovuje rovnováhu či úměrnost, a její hlavní pravidlo se často vyjadřuje větou ‚Posuzuj podobné případy podobně‘, ačkoli zde je třeba doplnit ‚Posuzuj odlišné případy odlišně‘.“*⁷⁷

⁷⁷ HART, L. A. Herbert. *Pojem práva*. 2. vydání. Praha: PROSTOR, 2010, s. 160-161.

2 Civilní řízení, rozhodnutí a rozsudek

2.1 Civilní řízení a civilní rozhodnutí

Právo na soudní ochranu vymezené v předchozí kapitole nachází své konkrétní vyjádření v řízení před soudem. Řízením (procesem) se v oblasti práva všeobecně rozumí postup k tomu určených procesních subjektů, vedoucí ke způsobení určitých právních účinků (právních následků). Právě jedním z druhů právních procesů je potom proces civilní, který je regulován civilním procesním právem a který směřuje k ochraně práv a právem chráněných zájmů soukromoprávní (civilní) povahy.⁷⁸

Aby mohlo civilní řízení vůbec sloužit svému účelu, musí mít jasně daná pravidla, jimiž se procesní subjekty musí řídit.⁷⁹ Spory jsou proto bojem o právo⁸⁰ probíhajícím v rámci zákonem daných pravidel mezi účastníky řízení, na něž dohlíží soud v pozici nezúčastněného a nestranného třetího. Obecně tak můžeme civilní proces definovat jako soubor procesněprávních vztahů vznikajících v důsledku procesních úkonů subjektů řízení při poskytování ochrany právním poměrům (nejen) soukromého práva.⁸¹

Příklad:

Soud na základě žalobkyní podané žaloby o zaplacení, vyjádření žalovaného ve věci, provedeního dokazování a dalších procesních úkonů stran řízení a soudu projedná věc samu, a pokud dojde k závěru, že nárok žalobkyně je oprávněný, rozhodne ve věci samé rozsudkem, jímž uloží žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni jí požadovanou částku. Za součinnosti procesních subjektů (soud, strany řízení) a prostřednictvím jejich procesních úkonů (např. žaloba, vyjádření se žalovaného ve věci samé, rozsudek) tak proběhne řízení (zákonem upravený postup), jehož závěrem je pravomocný a vykonatelný rozsudek, kterým byla žalovanému uložena, tj. mu vznikla, povinnost plnit (právní účinek).

⁷⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1.

⁷⁹ Z hlediska vnitřního členění civilního procesu na základě kritéria účelu, jež jednotlivá řízení sledují, je pozornost práce vzhledem k tématu logicky zaměřena na civilní řízení nalézací, a to nalézací řízení sporné, upravované po proběhlé rekodifikaci soukromého práva tolíko o. s. ř. Rozdíl mezi obecnými náležitostmi odůvodnění „sporných“ rozsudků a rozsudků vydávaných dle z. ř. s. není žádný – z. ř. s. neobsahuje zvláštní (speciální) úpravu rozsudků a jejich náležitostí, použijí se tak subsidiárně příslušná pravidla obsažená v o. s. ř.

⁸⁰ OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 250.

⁸¹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 32-34.

Civilní řízení je pak konkrétně řízením před soudem, v němž soud vykonává svou civilní pravomoc, kterou výslovně upravuje zákon a která se obecně vztahuje na věci vyplývající z poměrů soukromého práva a na další věci stanovené zákonem. Zákon současně i stanoví, na které soukromoprávní věci se civilní pravomoc soudů, resp. pravomoc soudů obecně, nevztahuje (srov. § 7 o. s. ř.).

Poznámka:

Obecná formulace „věci vyplývající z poměrů soukromého práva“ nahradila v rámci rekodifikace soukromého práva původní formulaci „věci vyplývající z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů“. Dle instruktivního usnesení NS ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 570/2006: „Podle § 7 odst. 1 v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Podle odst. 3 tohoto ustanovení jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon. Soudy jsou povolány k rozhodování o věcech, které svou povahou vyplývají ze vztahů uvedených taxativně v § 7 odst. 1 o. s. ř., není-li výjimečně založena výslovným ustanovením zákona pravomoc jiného orgánu. Vedle toho soudy rozhodují i o věcech do uvedeného výčtu nezařazených, jestliže jejich pravomoc zakládá zákon (§ 7 odst. 2). Pro posouzení, zda je v projednávané věci dána pravomoc soudu, je proto rozhodující charakter právního vztahu, z něhož vyplývá žalobcem uplatněný nárok. Jde o posouzení, zda právní vztah mezi účastníky lze podřadit vztahům vyjmenovaným v § 7 odst. 1 o. s. ř.“

Dle Zoulíka⁸² je funkce civilního procesu trojí: a) represivní – ochrana porušeného či ohroženého práva, b) preventivní – postavení na jisto určitého práva, právního poměru nebo právní skutečnosti a c) realizační – nucený výkon (přímé donucení) ke splnění rozhodnutí. Za primární funkci bychom však měli označit funkci represivní, neboť prvotním účelem nalézacích řízení je zpravidla ochrana soukromých subjektivních práv. Zkrátka, na soud se většinou obrací osoba, jejíž právo již bylo porušeno, nebo jejíž právo bylo či je ohroženo anebo si to alespoň myslí. Hlavním účelem civilního procesu je z tohoto pohledu ochrana skutečně v řízení nalezených práv osob před jejich porušením či ohrožením. Preventivní funkce civilního procesu (např. ve smyslu oprávnění dle § 80 o. s. ř.) je nadto téměř výlučně omezena na věci, v nichž ještě k porušení či ohrožení práva nedošlo.⁸³

⁸² ZOULÍK, František. *O podstatě a postavení procesního práva*. Právní rozhledy 12/2009.

⁸³ Srov. rozsudek NS ze dne 26. 4. 2011, sp. zn. 22 Cdo 1850/2009.

Poznámka:

Hora k podstatě civilního procesu: „*Mluvíme konečně o procesu civilním (v širším smyslu), jde-li o to, aby byl uskutečněn právní řád zvaný soukromým, vztahující se na právní poměry jednotlivců jakožto takových mezi sebou. Při něm běží o to, aby stát svými orgány (soudy) způsobem závazným a konečným rozhodl neshodu vzniklou mezi dvěma jednotlivci jakožto osobami soukromými o otázce upravené právním řádem soukromým, aby vyslovil, na čí straně je právo, a takto rozhodnuv, aby také právu přiznanému k uskutečnění dopomohl.*“⁸⁴

Účel civilního procesu vyplývá z výkladu § 1 a 3 o. s. ř. v jejich vzájemné souvislosti. Je jím jak ochrana soukromých subjektivních práv individuálních osob ve věcech projednávaných v řízení před soudem, tak ochrana společenského řádu vyjádřeného v objektivním právu, resp. výchova k dodržování smluv a zachovávání zákonů, k čestnému plnění povinností a úctě k právům jiných osob. Smyslem existence soudů je z toho hlediska projednávání a rozhodování sporů a jiných právních věcí a provádění výkonu těch rozhodnutí, jež nebyla splněna dobrovolně (§ 2 o. s. ř.). Cílem civilního procesu a soudu v nalézacím řízení sporném je tak konečné a závazné rozhodnutí sporu mezi stranami, jímž bude dosažena jistota v právních poměrech (ohrožených nebo porušených před zahájením řízení). Jirsa v této souvislosti s lehkou nadsázkou označuje soudy dokonce za „*fabriku na rozsudky*“ a soudce za „*dělníky v této fabrice*“.⁸⁵

Pokud odhlédneme od civilněprocesní teorie, pak, velmi zjednodušeně, účelem civilního procesu je ochrana soukromých subjektivních práv osob a cílem civilního řízení je z tohoto důvodu vydání meritorního rozhodnutí, kterým budou soukromá subjektivní práva osob ochráněna a sporný poměr mezi stranami vyřešen.

Poznámka:

Vše opět trefně shrnuje Hora, dle něž je účelem civilního procesu, „*aby rozepře mezi stranami vzniklá došla svého rozřešení a aby tím byla také odstraněna nejistota, jež mezi těmito stranami nastala v otázce jistého práva. Právě proto je s tímto úkolem procesu nezbytně spojen dvojí požadavek: jednak aby procesu samotnému byly stanoveny jisté konečné meze, tak aby po jich dosažení bylo nutno považovati věc za vyřízenou, jednak aby i výsledek, k jakému soudu v tomto sporu dospěl, byl pro strany naprosto závazný.*“⁸⁶

⁸⁴ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl I.* Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 8.

⁸⁵ JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni.* 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 231.

⁸⁶ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl II.* Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 412.

Základním rysem (nejenom civilního) řízení před soudem proto je, že musí být vždy skončeno rozhodnutím soudu, ať už usnesením, platebním rozkazem nebo rozsudkem. Každá v řízení projednávaná věc (*causa*) proto musí nevyhnutelně končit vydáním konečného soudního rozhodnutí, které v určitém případě může ve věci úspěšnému účastníku sloužit jako exekuční titul (jde-li o takový typ řízení). Soudní rozhodnutí je proto nejdůležitější úkon soudu, neboť jako individuální právní akt orgánu veřejné moci zakládá, mění nebo ruší právní poměry (práva a/nebo povinnosti), a to konkrétně určeným osobám, nebo v určité věci prohlašuje, že konkrétní osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá. Rozhodnutí je tak vždy výsledkem soudní aplikace hmotného a procesního práva, přičemž jeho základními vlastnostmi jsou právní moc a vykonatelnost.⁸⁷

Poznámka:

„Zákonné, závazné a vykonatelné rozhodnutí soudu je procesním institutem, kterým je naplněn základní účel civilního procesu – ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků řízení. Soudy v civilním řízení projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a prostřednictvím svých rozhodnutí upravují právní postavení osob, ať již jde o řízení sporné, nebo nesporné. Rozhodnutí soudu je pak prostředkem k nastolení právní jistoty v právech a povinnostech osob, které vyplývají ze soukromého práva, případně zvláštních právních předpisů (práva hmotného).“⁸⁸

Jak dle o. s. ř., tak dle z. ř. s., existují toliko dvě základní formy soudního rozhodnutí – rozsudek a usnesení. Meritorní rozhodnutí, tj. rozhodnutí o věci samé⁸⁹, má ve sporných řízeních zásadně formu rozsudku (§ 152 odst. 1 o. s. ř.). Usnesením rozhoduje soud ve věci samé jen tehdy, schvaluje-li přetorský nebo soudní smír (§ 69, § 99 a § 167 odst. 1 o. s. ř.), v řízení o possessorní ochraně držby (§ 180 odst. 1 o. s. ř.) nebo také v podstatné části řízení dle z. ř. s. (§ 25 z. ř. s., pokud zákon nestanoví u jednotlivých řízení jinak).

⁸⁷ JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 394-395.

⁸⁸ ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 314.

⁸⁹ Dle usnesení NS ze dne 28. 8. 1997, sp. zn. 2 Cdon 484/97: „Věc sama je soudní praxí ustáleně vykládána jako předmět, pro něž se řízení vede, v řízení sporném je to nárok, o kterém má být v řízení věcně rozhodnuto. Rozhodováním o věci samé není takové rozhodnutí, které zakládá účastníku pouze procesní práva (např. rozhodnutí o prominutí zmeškání lhůty určené k podání odvolání), byť by rozhodnutí bylo učiněno v řízení zahájeném na návrh.“

V případech, kdy žalobce vzal návrh na zahájení řízení zpět, v řízení je dán nedostatek podmínky řízení nebo jsou-li jiné důvody k zastavení řízení (typicky a nejčastěji nezaplacení soudního poplatku), nebo je-li zde důvod k odmítnutí návrhu na zahájení řízení, rozhodne soud usnesením, kterým se řízení končí (§ 114 odst. 2 o. s. ř.). Proto ne každá věc projednávaná v soudním řízení musí vždy nutně končit rozsudkem, neboť řízení často končí rozhodnutím procesní povahy, tj. usnesením o zastavení řízení nebo o odmítnutí žaloby, jimiž soud nerozhoduje o věci samé, tedy nezabývá se oprávněností jednotlivých nároků stran řízení.

2.2 Civilní rozsudek

Jak již bylo uvedeno, základním účelem civilního řízení je poskytnutí ochrany soukromým subjektivním právům, tj. poskytnutí ochrany zaměřené na odstranění konfliktních situací v oblasti soukromoprávních poměrů. Taková ochrana se realizuje rozhodovací činností soudů spočívající ve vydávání autoritativních a závazných rozhodnutí, neboť *„předmětem společensky potřebné ochrany i příslušného soudního řízení se tu stává vždy určité subjektivní právo nebo oprávněný zájem, o němž se v této souvislosti hovoří též jako o věci samé. Autoritativnost soudních rozhodnutí je přitom vyjádřena v jejich závaznosti jak pro subjekty řízení, tak popř. i pro další subjekty, jakož i v jejich nucené vykonatelnosti za použití státní moci v případě, kdy povinnosti z nich plynoucí nebudou splněny dobrovolně.“*⁹⁰

Pokud zákon nepřipouští, aby byla projednávaná věc rozhodnuta meritorně ve zkráceném (rozkazním) řízení formou platebního rozkazu (§ 172 a násl. o. s. ř.), a zároveň se nejedná o věc meritorně rozhodovanou formou usnesení, rozhodne soud ve věci samé zásadně rozsudkem, přičemž forma rozsudku *„je slavnostnější než forma pouhého usnesení.“*⁹¹

Účelem rozsudku samotného je především rozhodnutí projednávané věci (sporu mezi stranami). V rozsudku tak lze spatřovat odpověď na otázku, kterou žalobce prostřednictvím návrhu na zahájení řízení (žaloby) předložil soudu.⁹²

⁹⁰ STEINER, Vilém in HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 666.

⁹¹ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl II.* Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 379.

⁹² MUSIELAK, Hans-Joachim in *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354.* 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 2312.

Rozsudky, stejně jako usnesení, pak zásadně musí (v souladu s právem účastníku na odůvodnění soudního rozhodnutí), obsahovat náležitá odůvodnění, jež mají reprodukovat podstatné úvahy soudu vedoucí jej k jejich vydání.⁹³

Poznámka:

Dle zákonného dělení rozlišujeme rozsudky konečné, rozsudky částečné a rozsudky mezitímní (srov. § 152 odst. 2 o. s. ř.). Rozsudkem konečným rozhoduje soud o celé projednávané věci, rozsudkem částečným pouze o části projednávaného nároku a rozsudkem mezitímním pouze o základu projednávaného nároku. V případě částečného rozsudku rozhodne soud o zbytku nároku rozsudkem konečným, v případě mezitímního rozsudku rozhodne soud rozsudkem konečným toliko o výši uplatněného nároku. O tom, jaký rozsudek vydá, resp. jaký postup zvolí, tj. zda věc rozhodne vcelku rozsudkem konečným, nebo nejprve vydá rozsudek částečný nebo mezitímní, rozhoduje výlučně soud sám. Není při tom vázán návrhy účastníků a posouzení účelnosti takového postupu je tedy zcela na něm. Zákon pro něj žádné podmínky (s výjimkou zmíněné účelnosti) nestanoví. Zvláštními zákonnými typy rozsudků jsou dále rozsudek pro uznání (§ 153a o. s. ř.), rozsudek pro fikci uznání (§ 153a odst. 3 o. s. ř. ve spojení s § 114b odst. 5 nebo § 114c odst. 6 o. s. ř.) a rozsudek pro zmeškání (§ 153b o. s. ř. – tzv. kontumační rozsudek).

Rozsudek je nepochybně z hlediska svých účinků nejzávažnější formou rozhodnutí soudu, proto jej soud, na rozdíl od usnesení či platebních rozkazů, musí vždy vyhlásit, a to jménem republiky a veřejně.⁹⁴ Zde se naplno uplatňuje zásada veřejného vyhlášení rozsudku (čl. 96 odst. 2 věta druhá Ústavy), která je jednou z nejdůležitějších záruk kontroly rozhodovací činnosti soudů ze strany veřejnosti. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně skutečně vždy, tedy i v případě, že byla veřejnost pro celé jednání nebo pro jeho část vyloučena (§ 116 odst. 2 o. s. ř.). Případnou absenci veřejného vyhlášení nelze jakkoli odůvodnit ani zhojit, postulát veřejného vyhlášení rozsudku je absolutní a neomezitelný.⁹⁵

⁹³ LÜKE, Wolfgang. *Zivilprozessrecht I. Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 11. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 329.

⁹⁴ Dle § 156 odst. 1 o. s. ř. se rozsudek vylašuje vždy veřejně a vylašuje jej předseda senátu jménem republiky: „Uvede přitom výrok rozsudku spolu s odůvodněním a poučením o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí. Není-li přítomen vyhlášení rozsudku žádný z účastníků, uvede pouze výrok. Po vyhlášení předseda senátu zpravidla účastníky řízení vyzve, aby se vyjádřili, zda se vzdávají odvolání proti vyhlášenému rozsudku.“ Podrobnou úpravu průběhu vyhlášení rozsudku upravuje také § 16 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

⁹⁵ Srov. náleží ÚS ze dne 27. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3046/14.

Soud zásadně při veřejném vyhlášení rozsudku uvede výrok (enunciát) rozsudku, a to vždy spolu s jeho odůvodněním a příslušnými poučeními. Výrok přitom definujeme jako konstitutivní, esenciální a z tohoto důvodu nepominutelnou součást každého soudního rozhodnutí, neboť právě v něm soud formuluje závazný právní názor v projednávané věci.⁹⁶

Poznámka:

Pro přesnost: „Výrok rozsudku (enunciát) obsahuje rozhodnutí ve věci samé, vyjádřené pregnantní formou, neboť jen tato část rozsudku nabývá právní moci a je vykonatelná. Výrok rozsudku zní na plnění, na určení právního vztahu nebo práva nebo na založení, změnu nebo zánik právního vztahu, zejména jde-li o otázky osobního stavu; výrok na plnění může znít jak na plnění peněžité, tak i na plnění nepeněžité (tj. jakákoli plnění, charakterizované ‚dare, facere, omittere, pati‘).“⁹⁷

Jestliže výrok rozsudku vyjadřuje stručně a přesně závěrečný úsudek soudu o předmětu civilního řízení, pak jeho odůvodnění má za účel vyložit opodstatněnost, zákonnost a spravedlivost takového závěrečného úsudku, tj. opodstatněnost, zákonnost a spravedlivost výroku rozsudku.⁹⁸ Ve světle shora naznačené úvahy je odůvodnění tou částí rozsudku, jež podrobně odpovídá na otázku, kterou žalobce položil soudu. Odůvodnění je tak inherentní součástí vyhlášeného rozsudku, neboť účelem veřejného vyhlášení jak výroku, tak i odůvodnění rozsudku je sdělení základních (nosných) důvodů, jež vedly soud k vyhlášenému rozhodnutí. A to přímo na jednání přítomným účastníkům řízení, resp. jejich právním zástupcům, a s tím, že podrobněji bude o důvodech rozhodnutí pojednáno v písemném vyhotovení vyhlášeného rozsudku.⁹⁹

Je proto nutné odmítnout praxi, dle níž soud při veřejném vyhlášení rozsudku vyhlásí toliko výrok a co do odůvodnění odkáže na jeho písemné vyhotovení. Takový postup je a vždy byl rozporný s přímým zákonným příkazem § 156 odst. 1 o. s. ř., z jehož jazykového, ale i teleologického výkladu vyplývá, že soud při vyhlášení rozsudku tento zároveň i na místě slovně odůvodní.

⁹⁶ Nález ÚS ze dne 7. 3. 2001, sp. zn. IV. ÚS 386/2000.

⁹⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 276.

⁹⁸ Rozbor a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudu prvního stupně ze dne 23. 11. 1967, sp. zn. Prz 36/67, uveřejněné ve Sborníku Nejvyššího soudu o občanském soudním řízení a řízení před státním notářstvím I, SEVT Praha 1974, s. 100.

⁹⁹ VRCHA, Pavel. *Odůvodnění civilního rozsudku*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021, s. 41.

Poznámka:

K tomu Rubeš: „Rozsudky se vyhláší vždy veřejně. Veřejně se vyhláší i odůvodnění rozsudku. K veřejnému vyhlášení dochází proto, aby přítomní slyšeli, jak řízení dopadlo, a proč dopadlo tak, jak se stalo. Je proto šlendriánstvím, když soudce prohlásí sice enunciát, místo odůvodnění však odkáže na písemné vyhotovení. To se stává bohužel často. Pak se ovšem stává i to, že po takto „vyhlášeném“ rozsudku se účastníci ptají (např. zapisovatelky), jak jednání vlastně dopadlo. To arci podřívá autoritu soudu.“¹⁰⁰

Pokud však není vyhlášení rozsudku přítomen žádný z účastníků řízení, resp. jejich zástupců, ani žádná veřejnost, uvede soud v rámci vyhlášení toliko výrokovou část rozsudku, v níž je vysloven obsah rozhodnutí ve věci samé. Zde se naopak o porušení zákonného příkazu nejedná, neboť takový postup jednak zákon výslovně umožňuje (§ 156 odst. 1 věta třetí o. s. ř.) a jednak by veřejné odůvodňování vyhlášeného rozsudku v jednací síni osamocенého soudce nedávalo žádný smysl (soudní praxe si ostatně v reálu „poradila“ i s povinností veřejného vyhlášení výroků rozsudku do prázdných lavic).

Znění všech výroků rozsudku s uvedením, že byl rozsudek vyhlášen s odůvodněním a s poučením o opravných prostředcích a možnostech exekuce, je třeba v souladu s § 40 odst. 1, 2 o. s. ř. zaznamenat do protokolu o jednání, příp. (tam, kde to umožňují technické prostředky) jej zachytit formou audio nebo audio-vizuálního záznamu. V praxi je časté, že v případě, kdy je jednání zaznamenáváno toliko do protokolu o jednání, uvede soud do protokolu jen výrok rozsudku s poznámkou: „Sděleny důvody, dáno poučení o odvolání“, příp. neuvede nic a zaznamená jen výrok. Takovou soudní praxi je však třeba hodnotit jako nesprávnou. Odůvodnění by mělo být v protokolu vždy alespoň velmi stručně zachyceno. Samotná nic neříkající poznámka, že byly „sděleny důvody“, nepostačuje, a to jak v poměru k zásadě souladnosti odůvodnění vyhlášeného a odůvodnění písemného (viz § 157 odst. 2 *in fine* o. s. ř.) a její kontrolovatelnosti, tak v poměru ke kontrole rozhodování soudů ze strany veřejnosti. Nelze zapomínat ani na adresáty rozsudku a s nimi související povinnost soudu informovat je o řízení a důvodech vydaného soudního rozhodnutí. Pokud byl rozsudek vyhlášen bez nařízení jednání k projednání věci samé (§ 115a o. s. ř.), vyhlásí se veřejně a o jeho veřejném vyhlášení se sepíše tzv. protokol o veřejném vyhlášení rozsudku.

¹⁰⁰ RUBEŠ, Josef. *Autorita a prestiž soudů a soudců*. Právní praxe 8/1993.

Soud zpravidla rozhoduje rozsudkem o věci na základě zjištěného skutkového stavu věci (§ 153 odst. 1 o. s. ř.). Vyhlášení rozsudku je z tohoto důvodu zásadní i pro určení okamžiku rozhodného pro zjištění skutkového stavu věci soudem, neboť pro soud je vždy rozhodující skutkový stav věci v době vyhlášení rozsudku (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).

Příklad:

V průběhu individuálního řízení se totiž může skutkový stav věci, na jehož základě se posuzuje důvodnost žalobcem uplatněného nároku, významně změnit. Tak např. pohledávka, která ještě v době zahájení řízení nebyla splatná, může v průběhu řízení dospět (stát se splatnou) nebo naopak pohledávka žalobce, která ještě v době zahájení řízení (podání návrhu) trvala, může v průběhu řízení zaniknout (např. splněním).

Každý rozsudek, ten vyhlášený před stranami řízení po proběhlém jednání i ten, který soud toliko vyhlásil bez přítomnosti stran, musí být následně písemně vyhotoven a doručen do vlastních rukou účastníkům řízení (což však nevylučuje písemné zpracování konceptu rozsudku již před jeho vyhlášením).

Poznámka:

Neboť např. dle nálezu ÚS ze dne 4. 8. 2020, sp. zn. I. ÚS 629/2020: „*Ani příprava soudkyně – nekompletní koncept rozsudku se starým datem a řadou následných poznámek, korelující s jejím předběžným právním názorem, který stranám v řízení již dříve předstřela – není sto prokázat (objektivně) její podjatost (...). Je iluzorní představa, že soudce si vytvoří názor na věc teprve po závěrečných řečech účastníků; ve skutečnosti jde o kontinuální proces tvorby rozhodnutí, k němuž soudce nezávisle a nestranně shromažďuje podklady tak, aby mohl jednoznačně rozhodnout. Soudce se nepohybuje ve vakuu, jeho rozhodnutí musí být zařaditelné do kontextu životní reality.*“¹⁰¹

Jak již bylo stručně uvedeno výše, odůvodnění uvedené v písemném vyhotovení rozsudku musí být dle § 157 odst. 2 *in fine* o. s. ř. vždy v souladu s odůvodněním vyhlášeným, tj. s odůvodněním sděleným soudem v jednací síni. Jejich souladnost samozřejmě neznamená, že by jak ústní, tak písemné odůvodnění rozsudku měly být stejného rozsahu. Znamená však, že soud nemůže již jednou sdělené důvody rozhodnutí v písemném odůvodnění měnit či nahradit důvody novými. Skutečnost, že je odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku výrazně obsáhlejší a podrobnější, proto není vadou, neboť soud může důvody sdělené při vyhlášení doplnit a rozšířit, přičemž toto bývá pravidlem.

¹⁰¹ Obdobně rozsudek NS ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1685/2014.

Poznámka:

Dle rozsudku NSS ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 7 As 125/2012: „*Především je třeba zdůraznit, že pro seznámení se s důvody, které soud vedly k vydání rozhodnutí, je rozhodující odůvodnění rozhodnutí obsažené v jeho písemném vyhotovení. Je jistě žádoucí, aby již při vyhlášení rozhodnutí soud uvedl podstatné argumenty, o něž opírá svůj právní názor. Nezbytným účelem ústního odůvodnění při vyhlášení rozsudku však není, aby soud uvedené argumenty ve všech detailech sděloval účastníkům. Zásadně nemá docházet k tomu, aby se obsah písemného vyhotovení rozhodnutí a obsah jeho ústního odůvodnění při vyhlášení dostávaly do obsahového rozporu. Jisté difference mezi obsahem ústního a písemného odůvodnění jsou v rozhodovací praxi přirozené.*“

Povinnost soudu rozsudek po jeho vyhlášení písemně vyhotovit a odůvodnit je dána zejména tím, že písemné vyhotovení rozsudku slouží jako doklad o tom, jak soud ve věci rozhodl (příčemž je také veřejnou listinou ve smyslu § 134 o. s. ř.). V písemném vyhotovení jsou rovněž přesně a „na papíře“ specifikovány povinnosti k plnění, pokud jsou účastníkům řízení soudem ukládány. V neposlední řadě je písemné vyhotovení rozsudku exekučním titulem, tj. slouží jako podklad pro soudní výkon rozhodnutí nebo exekuci. Soud proto musí písemné vyhotovení rozsudku vyhotovit „*jako úplný, srozumitelný a jednoznačný podklad pro účastníky (například pro účely exekuce, opravné prostředky, ale i pro seznámení se a pochopení závěrů a úvah soudu), nadřizené a jiné soudy [například s ohledem na přezkoumatelnost (kontrolovatelnost), pro posouzení předpokladů obnovy řízení nebo splnění podmínky absence res iudicata] či jiné orgány (zejména matriky nebo katastrální úřady ve věcech nemovitosti).*“¹⁰² Především z řad soudců se však často ozývají hlasy proti vyhotovování písemných rozsudků a jejich úplnému písemnému odůvodňování ve všech soudy projednávaných věcech.¹⁰³

Písemné vyhotovení rozsudku má zákonem relativně podrobně stanovenou strukturu – základní obsah. Jeho elementární náležitosti upravuje § 157 o. s. ř. Pro zjednodušení postačí uvést, že rozsudek obsahuje a) záhlaví, v němž je označen soud, který rozsudek vyhlásil, konkrétní ve věci rozhodující soudce (senát), účastníci řízení, příp. jejich právní zástupci, a toliko obecně věc sama; b) výrok, tj. enunciát (znění výroku), v němž soud rozhoduje o věci samé a o nákladech řízení, c) odůvodnění, d) poučení o přípustnosti nebo nepřípustnosti opravných prostředků

¹⁰² HRNČIŘÍK, Vít in SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 668-669.

¹⁰³ Např. JIRSA, Jaromír. *Perspektivy českého civilního procesu*. Právní rozhledy 12/2008.

a o možnosti vynutit plnění povinnosti prostřednictvím exekuce a e) datum a místo vyhlášení a podpis předsedy senátu (samosoudce).

Poznámka:

Takto zákonem stanovený obsah písemného vyhotovení rozsudku je ve srovnání se zahraniční úpravou standardní. Srov. např. § 313 odst. 1 ZPO, jež upravuje obligatorní části písemného rozsudku totožně. Německá úprava však ještě dále dělí odůvodnění rozsudku na část skutkovou, v níž soud uvádí skutkové přednesy stran a provádí dokazování (*Tatbestand*), a část úvahovou, v jejímž rámci soud hodnotí provedené důkazy, právně hodnotí v řízení zjištěný skutkový stav a uvádí důvody rozhodnutí (*Entscheidungsgründe*). Rozdíl je však toliko strukturální, obsahově (materiálně) není mezi naší a německou úpravou výrazný rozdíl.

Každý rozsudek se tak skládá z více částí (záhlaví, výroku, odůvodnění a poučení). Jakkoli jsou všechny jeho části ze zákonného hlediska formálně rovnocenné a řádně vyhotovený je pouze takový rozsudek, který obsahuje kumulativně všechny z nich, můžeme za nejdůležitější části rozsudku označit výrok a jeho odůvodnění. Pokud má rozsudek zjevně vadné záhlavní (v písemném vyhotovení např. zůstane sp. zn. z jiného rozsudku, který sloužil jako vzor při přípravě rozsudku), nepůsobí taková vada bez dalšího nicotnost rozsudku. Rovněž vada v označení účastníků (např. nesprávně uvedené bydliště žalované) neznamena bez dalšího, že by rozsudek nenabyl právní moci ani vykonatelnosti (na druhou stranu však může působit problémy při jeho nucenému výkonu či v rámci jeho doručování). Chybějící či vadné poučení pak dokonce rozšiřuje práva stran (srov. zákonné prodloužení lhůty k podání odvolání ve smyslu § 204 odst. 2 o. s. ř.). Pokud však rozsudek nemá výrok, pak se fakticky ani právně o rozsudek vůbec nejedná, neboť uvedení výroku je jako součást rozsudku podmínkou, bez které není (podmínkou *sine qua non*).

Poznámka:

K významu výrokové části rozsudku srov. též: „*Obsahem rozhodnutí je ve smyslu § 155 míněn závěrečný závazný úsudek soudu, týkající se věci samé, který soud vyslovuje ve výrokové části [enunciátu] rozsudku, a který vyjadřuje zároveň vůli státu při výkonu spravedlnosti. Tvoří proto též v poměru k ostatním částem rozsudku, tj. k jeho úvodu a odůvodnění (§ 157), ústřední místo celého rozhodnutí*“¹⁰⁴, nebo „*Bez nálezu rozsudečného není vůbec rozsudku.*“¹⁰⁵

¹⁰⁴ STEINER, Vilém in HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 683.

¹⁰⁵ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl II.* Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 380.

Výrok rozsudku je pro strany závazný a není-li přesně formulován, může se stát, že bude exekuce vedená na jeho základě zmařena, neboť se výrok (rozsudek) nestane řádným exekučním titulem. Závaznost odůvodnění rozsudku je naopak všeobecně odmítána, a to jak právní teorií, tak praxí. Přesto můžeme nalézt rozhodnutí, dle kterých lze účinky právní moci vztáhnout nejenom na výrokovou část rozsudku, ale i na jeho odůvodnění.¹⁰⁶ Např. Bohumil Dvořák však v tomto rozhodnutí NS spatřuje „*zcela flagrantní porušení zásady dispoziční*“ civilního řízení sporného, neboť pouze žalobce je oprávněn určit, co se stane předmětem řízení, a na co se tak budou vztahovat účinky právní moci.¹⁰⁷ Sám NS se však od výše zmíněného kontroverzního rozhodnutí odklonil, neboť „*právě proto, že si tuto otázku (soud – pozn. autora) posoudil pouze jako předběžnou, nerozhoduje o ní ve výroku rozsudku; jeho posouzení je obsaženo toliko v důvodech rozhodnutí. Takové posouzení předběžné otázky proto nemůže ani nabýt právní moci.*“¹⁰⁸ Odůvodnění tedy není způsobilé mít účinky právní moci (nabýt právní moci) a jedinou částí civilního rozsudku, jež může způsobit právní následek (vznik, změnu nebo zánik práv a povinností), je proto jeho výrok.

Částečným shrnutím dosavadního výkladu dojdeme k závěru, že účastníci řízení po soudu vždy na první místě vyžadují vyřešení jejich věci nebo odstranění jejich sporu. Právě proto je také pro účastníky řízení a jejich právní postavení (sféru) nejzásadnější částí rozsudku jeho výrok. Odůvodnění rozsudku za výrokovou částí z hlediska své zajímavosti pro účastníky řízení vždy trochu pokulhává. Účastník řízení si ve většině případů jde k soudu především pro rozsudek, na jehož základě (jako exekučního titulu) bude moci své právo v případě jeho nesplnění povinným vymáhat ve vykonávacím řízení. Ve věci úspěšného účastníka řízení zbytek rozsudku zpravidla příliš nezajímá. Neúspěšný účastník (pokud vůbec někdo) se však zpravidla po přečtení výroku rozsudku ihned obrátí k jeho odůvodnění, a to v zásadě buď s upřímnou snahou pochopit příčiny svého neúspěchu ve věci, nebo naopak s intenzivní snahou nalézt vhodný odvolací důvod.

¹⁰⁶ Viz usnesení NS ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99.

¹⁰⁷ DVOŘÁK, Bohumil in LAVICKÝ, Petr (eds.). *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, s. 19-20.

¹⁰⁸ Usnesení NS ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012.

3 Odůvodnění civilního rozsudku

3.1 Smysl a účel odůvodnění civilních rozsudků

Obecné náležitosti odůvodnění civilního rozsudku stanoví § 157 odst. 2 o. s. ř., dle něhož soud v rozsudku uvede, čeho se žalobce domáhal a z jakých důvodů, jak se ve věci vyjádřil žalovaný, které skutečnosti má soud za prokázané a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i důkazy další, jaký učinil závěr o skutkovém stavu věci a jak věc posoudil po právní stránce. Zákon výslovně soudu zakazuje (byť se jedná o normu převážně imperfektní) opisovat ze soudního spisu skutkové přednesy účastníků řízení a provedené důkazní prostředky.

Poznámka:

K náležitostem písemného odůvodnění civilního rozsudku výstižně také Hora: „*Důvody rozhodovací vysvětlují, proč soud rozhodl tak, jak je uvedeno v nálezu rozsudečném. V té příčině nutno nejprve stručně vylíčit skutkový děj, jak jej podaly soudu strany svými přednesy, a uvést návrhy stranami ve věci činěné; po té nutno vysvětliti, jak tento děj byl soudem psychologicky zpracován, tedy, které skutečnosti považuje soud za pravdivé a které nikoli, ale i z jakých důvodů k tomu i onomu přesvědčení dospěl; konečně musí zde býti soudem vysvětleno, podle jakých právních hledisek tento jím psychologicky zpracovaný skutkový stav věci posuzoval a proč tedy z něho dospěl ke svému nálezu.*“¹⁰⁹ K tomu srov. rovněž § 417 odst. 4 c. ř. s. 1895, obsahující podrobnější, delší, avšak zároveň pro soudce instruktivnější úpravu písemného odůvodňování civilních rozsudků.¹¹⁰ Obě úpravy (o. s. ř. a c. ř. s. 1895) dále srov. s minimalistickou, výrazně stručnější úpravou § 313 odst. 2, 3 ZPO.

Jaký je však smysl a účel takto rozsáhlého odůvodnění soudních rozsudků?

¹⁰⁹ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl. Díl II.* Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 379-380.

¹¹⁰ Dle § 417 odst. 4 c. ř. s. 1895: „*Rozhodovací důvody buďtež zevně odděleny od rozsudečného výroku. V nich vylíčí se především stručně, jak se má věc podle přednesu stran, při čemž se uvedou věcné návrhy stranami učiněné, pak se udá, které skutečnosti stranami tvrzené má soud za jisté, kterými průvody a z jakých důvodů. Odporují-li si některé důkazy, třeba vysvětliti, proč nabyl soud podle některých z nich přesvědčení o pravdivosti toho kterého tvrzení stran. K tomu se konečně připojí, podle kterých zákonných ustanovení se věc posuzuje a výrok činí. Opisovati skutkové přednesy za spisů a zápisů o jednání není přípustno; rovněž tak výsledky provedených důkazů. Odmítl-li soud dodatečně přednesy stran nebo dodatečně nabídnuté důkazy proto, že nebyla listina předložena včas, svědek přesně udán anebo že uplynula marně lhůta ku provedení důkazu, vytkne to soud v důvodech uvedla obsah odmítnutého přednesu nebo nabídnutý důkaz.*“

V rámci germánské větve evropské právní kultury, tj. právní kultury práva německého, rakouského a částečně i českého, byla jako hlavní důvod vzniku a existence písemného odůvodnění soudních rozsudků uváděna kontrola, neboť písemné odůvodnění sloužilo především jako podklad k možnému přezkumu. Ještě v 70. letech 20. století proto např. němečtí právní teoretici označovali za hlavní účel písemného odůvodnění umožnění následné kontroly rozhodnutí, a tedy vyloučení arbitrárnosti a libovůle ze soudního rozhodování. Že by hlavním důvodem písemného odůvodnění bylo vysvětlení a odůvodnění soudního rozhodnutí účastníkům řízení nebo jeho ospravedlnění před veřejností bylo naopak spíše odmítáno. Uvedené názory vyplývaly především ze skutečnosti, že rozsudky a jejich odůvodnění píší právníci pro jiné právníky. Svým adresátům jsou přitom tato obvykle nesrozumitelná. Jak by proto mohla být snahou vysvětlit jim rozhodnutí soudu?¹¹¹

Na otázku, pro koho jsou rozsudky psány dnes, tj. komu jsou určeny, uvádí ustálená judikatura ÚS jednoznačně, že rozsudky jsou určeny primárně účastníkům řízení, kterým je rozhodnutí soudu prostřednictvím svého odůvodnění vysvětlováno.¹¹² Z toho je patrné, že se naše uvažování nad účelem a funkcí odůvodnění rozsudku změnilo a postupně převážilo hledisko lidskoprávní. K totožné změně náhledu ostatně došlo i v rámci německé procesní teorie.¹¹³

Poznámka:

Do jaké míry se ze strany ÚS jedná spíše o proklamaci než o reflexi faktického stavu, je otázkou více méně diskuzní. Minimálně deklarovaná orientace odůvodnění civilních rozsudků na účastníky řízení jako jejich adresáty nicméně v soudobé české právní doktríně převládá, přičemž lze s tímto stanoviskem vyjádřit principiální souhlas. Hlavní myšlenkou za odůvodněním civilního rozsudku by měla být vždy snaha o pečlivé a přesvědčivé vysvětlení výroku rozsudku jeho adresátům, neboť jaký by jinak odůvodnění rozsudku mělo smysl? Rozsudky pro rozsudky, resp. pro vyřízení věci bez přidané hodnoty a bez zřetele na účastníky řízení jako reálné osoby ve společnosti, jejichž jediným cílem je obstát v rámci jejich přezkumu, je potřeba principiálně odmítnout.

¹¹¹ BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010.

¹¹² Srov. např. nález ÚS ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94, nebo nález ÚS ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03.

¹¹³ Viz např. MUSIELAK, Hans-Joachim in *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354*. 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 2312, dle něhož je v rámci písemného odůvodnění civilního rozsudku povinností soudu v souladu s účelem rozsudku především odůvodnit výroky rozsudku tak, aby úvahy a myšlenky soudu, na nichž své rozhodnutí založil, byly pro strany řízení srozumitelné, přesvědčivé a logické.

Povinnost soudů své rozsudky řádně odůvodnit zároveň zaručuje transparentnost a kontrolovatelnost rozhodovací činnosti soudů, čímž současně přispívá k omezení rozhodovací libovůle soudů.¹¹⁴

Z výše uvedeného můžeme dovodit celkem tři skupiny adresátů rozsudku, tj. těch, kterým je odůvodnění určeno. Za prvé je každý rozsudek a jeho odůvodnění určeno stranám řízení, které z něj mohou seznat důvody a úvahy, které vedly soud k vydání meritorního rozhodnutí, přičemž znalost těchto důvodů stranám zároveň umožňuje podat proti rozsudku adekvátně formulovaný opravný prostředek. Druhou skupinou jsou pak právě příslušné přezkumné instance (odvolací soud, dovolací soud a příp. ÚS), které v případě podaného opravného prostředku, resp. stížnosti, jsou oprávněny k přezkumu rozsudku a zhodnocení, zda vůbec tento je či není přezkoumatelný. Třetí skupinu, již je odůvodnění civilního rozsudku určeno, potom tvoří veřejnost, které odůvodnění umožňuje vykonávat kontrolu nad rozhodovací činností soudů jako orgánů nezávislé moci soudní.

Např. Bobek se ale naopak přiklání k německé právní teorii minulého století a za adresáty písemných odůvodnění označuje nadřízené soudy. Na otázku, kdo bude odůvodnění číst, odpovídá: *„Účastník řízení to bude asi těžko; aniž bychom jakkoli podceňovali inteligenci průměrného účastníka řízení, běžný justiční produkt je pro něj nesrozumitelný. (...) O něco lépe na tom patrně bude jeho právní zástupce, ale pro něj rozhodnutí asi také koncipováno není. Písemná odůvodnění českých soudů také nebudou určena pro veřejnost, a to ani odbornou, neřku-li laickou, a to již jenom z prostého důvodu, že se o nich veřejnost ani nemá příležitost dozvědět. (...) Pokud se v české právní tradici tedy někdo nejvíce blíží pojetí ‚notábla‘, pro něhož soudy píší svá rozhodnutí, pak jsou to patrně nadřízené soudy. Rozhodnutí se strukturuje a pravidla výkladu odůvodnění jsou definována tak, aby obstála při přezkumu nadřízeným soudem.“*¹¹⁵ A v praktické rovině (odlišné od výše zmiňované roviny principiální), tj. v každodennosti soudní praxe, má Bobek zřejmě pravdu, neboť ano, rozsudky by měly být z principu psány pro své adresáty, na druhou stranu však jejich struktura, způsob jejich odůvodňování a v nich použité fráze poukazují na skutečnost, že odůvodnění soudů prvního stupně jsou určena především soudům odvolacím.

¹¹⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina in HAMUEÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 223.

¹¹⁵ BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010.

Nicméně, jak velmi správně uvádí Steiner, odůvodnění civilního rozsudku jako meritorního rozhodnutí je třeba věnovat zvýšenou pozornost, „*neboť teprve v souvislosti s ním se stává rozsudek pro účastníky srozumitelný; odůvodnění samo pak shrnuje důvody svědčící o jeho správnosti a tím zlepšuje i jeho výchovné poslání. Kromě toho umožňuje též jeho přezkoumání cestou soudního dozoru.*“¹¹⁶ S tím souhlasí i Vrcha, dle něhož je účelem odůvodnění vyložit opodstatněnost, pravdivost, zákonnost a spravedlivost rozsudku vydaného soudem. Odůvodnění rozsudku je dle něj zároveň prostředkem kontroly správnosti postupu soudu při vydávání rozhodnutí na základě opravného prostředku.¹¹⁷ Dle německé právní vědy pak dokonce odůvodnění, vnímáno ze subjektivního pohledu ve věci rozhodujícího soudce, slouží soudci vyhotovujícímu písemné odůvodnění jako prostředek kontroly jím v řízení zjištěných skutkových okolností věci a vlastního právního posouzení věci (tj. jako určitý sebekontrolní mechanismus).¹¹⁸

Nelze opomenout, že požadavek náležitého odůvodnění civilního rozsudku je rovněž současně jedním ze základních atributů práva na spravedlivý proces.

Poznámka:

Např. dle ÚS má náležité odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku ústavní dimenzi, když pouze věcně správná (zákonu zcela odpovídající) a současně v souladu se zákonem náležitě odůvodněná rozhodnutí naplňují ústavní kritéria plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny.¹¹⁹ Rovněž dle Hrnčíříka lze písemné odůvodnění civilního rozsudku „*chápat jako nejdůležitější formu skládání účtů ohledně proběhlého procesu a jeho výsledku. Povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit odpovídá ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (srov. například II. ÚS 1457/13).*“¹²⁰

ÚS se ke smyslu a účelu odůvodnění dále opakovaně vyjadřoval ve svých nálezech, za všechny právní věta nálezu ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17: „*Odůvodnění soudního rozhodnutí musí jako celek účastníkům řízení umožňovat seznatelnost úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska jeho ústavnosti, zákonnosti*

¹¹⁶ STEINER, Vilém in HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 694.

¹¹⁷ VRCHA, Pavel. *K odůvodnění prvoinstančního rozsudku v občanském řízení.* Soudní rozhledy 3/2004.

¹¹⁸ MUSIELAK, Hans-Joachim in *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354.* 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 2313.

¹¹⁹ Srov. nálezu ÚS ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96.

¹²⁰ HRNČIŘÍK, Vít in SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jirí, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 670.

a věcné správnosti. Jen takové odůvodnění je v souladu s požadavkem náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí jako součásti ústavních záruk spravedlivého procesu vyplývajících z čl. 36 odst. 1 Listiny.“ Z toho mj. vyplývá, že odůvodnění rozsudku je důležité jako celek. Z rozsudku jako celku musí být zřejmé, proč soud rozhodl, jak rozhodl. Kvalita jeho jednotlivých částí je v zásadě nerozhodná.¹²¹

Nadto odůvodnění civilního rozsudku neplní svou roli pouze ve vztahu k výroku rozsudku jako prosté uvedení jeho důvodů, ale slouží rovněž k identifikaci projednávané právní věci. Zatímco záhlaví rozsudku identifikuje subjektivní prvek věci (účastníky řízení) a výrok identifikuje subjektivní práva a povinnosti, o něž v řízení jde, odůvodnění rozsudku konkrétně identifikuje věc tím, že uvádí individuální charakter uplatněného nároku a další skutkové okolnosti věci.¹²²

Pouze náležitě odůvodněný rozsudek je rozsudkem způsobilým naplnit všechny funkce a účely civilního rozsudku a civilního procesu obecně, tj. zejména ochránit subjektivní práva účastníků řízení, obstát v rámci případného soudního přezkumu a zároveň výchovně působit na účastníky i společnost jako celek (v rámci generálního i individuálního výchovného působení). Pokud soud svůj rozsudek neodůvodní, pak není možné sledovat jeho myšlenkové pochody ani zjistit, z jakého základu při svém rozhodování vycházel. Tato skutečnost potom zároveň brání ve věci neúspěšnému účastníku řízení podat do rozsudku kvalifikované odvolání, tj. odvolání adekvátně koncipované k rozhodnutí, proti němuž směřuje.

3.2 Obecně k odůvodnění civilního rozsudku

Soud rozsudek odůvodní v jeho písemném vyhotovení buď v úplné (§ 157 odst. 2 o. s. ř.), nebo ve zkrácené verzi (§ 157 odst. 3, 4 o. s. ř.). Ve zkráceném režimu se odůvodňují rozsudky, proti nimž není ze zákona odvolání přípustné a rozsudky, proti nimž se účastníci řízení práva na odvolání vzdali, dále rozsudky pro uznání a rozsudky pro zmeškání. Všechny ostatní rozsudky se odůvodňují ve svých písemných vyhotoveních úplně, tj. s uvedením tzv. úplného odůvodnění.¹²³

¹²¹ JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. §79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 520.

¹²² IŠTVÁNEK, František in DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Komentář [Systém ASPI]*. Wolters Kluwer ČR, 2009 [cit. 18. 10. 2021]. Komentář k § 157.

¹²³ DRÁPAL, Ljubomír in DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1081.

Formální stránku písemného odůvodnění stanoví instrukce Ministerstva spravedlnosti¹²⁴, jejíž účinnost je však v praxi silně zpochybňována reálnou vyhotovovací činností jednotlivých soudních oddělení. Nejdůležitější je však samozřejmě vždy obsah odůvodnění, nikoliv jeho formální stránka. Nejen přímo v jednací síni, ale i v písemné formě musí být rozhodnutí soudu náležitě vysvětleno, a to srozumitelně a jazykem, který je pochopitelný i pro nezastoupeného účastníka řízení. Úlohou rozsudku je totiž mj. takové rozhodnutí právního sporu mezi stranami, které je jeho adresátům srozumitelné, čemuž se nutně musí přizpůsobit i právní jazyk jeho odůvodnění. Ten je na jednu stranu velmi specifický a laickým adresátům může být z tohoto důvodu nesrozumitelný, na druhou stranu v odůvodnění nelze zcela ustoupit od odborné terminologie, neboť právní pojmy mají svůj daný obsah, a proto nemohou být bez dalšího nahrazeny. Soud by se přesto měl alespoň tam, kde je to možné, snažit o odbourání jazykové bariéry mezi právníky a veřejností.¹²⁵ Srozumitelnost ústního i písemného odůvodnění je totiž jedním z předpokladů jeho přesvědčivosti pro adresáty rozsudku. Použité výrazy proto musí být přiměřené, a to jak účelu, tak schopnostem toho, komu jsou určeny.

Poznámka:

I přes to, že primární je zejména obsah (materiální stránka) písemného odůvodnění, nelze jeho formální stránku zcela opomenout či zanedbat. K tomu dále Steiner: *„Ke kulturnosti soudního řízení a tím i k jeho výchovným účinkům přispívá též gramatická správnost, jakož i formální úroveň slovních vyjádření použitých v písemném rozhodnutí stejně jako zvýšená péče o jeho vyhotovení bez zbytečných překlepů a jiných obdobných nedostatků.“*¹²⁶ I důstojně vypadající písemné vyhotovení soudního rozsudku a jeho odůvodnění zvyšuje autoritu soudu a dodává mu na přesvědčivosti. Dle Rubeše však nejde jen o gramatickou správnost: *„Používání bezduchých frází odvádí pozornost od vlastního obsahu. Jestliže k tomu přistoupí neschopnost uspořádat logicky myšlenky do logického systému a sdělovat je v přehledné formě, znamená to pro čtenáře, aby se pracně prokousával k tomu, co vlastně ‚chtěl básník říci‘, co tedy vlastně chtělo být řečeno a napsáno. Jazyková správnost se pak stává základem k přesvědčivosti a k výchovnému účinku rozhodnutí. Měřítkem je pak pravdivost obsahu. Je proto třeba vyhnout se frázím a vyježděným klišé.“*¹²⁷

¹²⁴ Instrukce č. 4/2017 Ministerstva spravedlnosti ze dne 23. 10. 2017, č. j. 12/2017-OJD-ORG/36.

¹²⁵ MUSIELAK, Hans-Joachim in *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354*. 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 2312.

¹²⁶ STEINER, Vilém in HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 696.

¹²⁷ RUBEŠ, Josef. *O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta*. Bulletin advokacie 11-12/2003.

Dle německé judikatury – konkrétně rozsudku OLG Karlsruhe – pak může být rozsudek napsaný ve verších zrušen k odvolání pro tuto svou formu pouze tehdy, budí-li oprávněný dojem, že se soud projednávanou věcí náležitě a vážně nezabýval, resp. když je z tohoto důvodu nesrozumitelný.¹²⁸

Pochopitelnost a srozumitelnost písemného odůvodnění rozsudku by přitom měla být jedním z hlavních cílů soudu při jeho vyhotovování i v případě zastoupení účastníka řízení advokátem. Možný názor, dle něhož by zastoupenému účastníku měl rozsudek napsaný složitým odborným jazykem přetlumočit jeho právní zástupce, nemůže být správný, neboť nechat se v řízení zastoupit právním zástupcem je základním právem účastníka a jeho výkon by mu neměl jít k tíži, tj. účastník zastoupený právním profesionálem by neměl být toliko z důvodu svého zastoupení v jiné (zhoršené) pozici vůči soudu. Přístup soudu by měl být v každém případě totožný u nezastoupeného i zastoupeného účastníka řízení (se zákonem stanovenou výjimkou např. poučovací povinnosti ve smyslu § 118a odst. 4 o. s. ř.). Ani v případě zastoupení účastníka řízení advokátem či jiným právním profesionálem by proto neměl soud od snahy o základní srozumitelnost rozsudku ustoupit, neboť účastník řízení je rovněž zastoupen především v rámci řízení a neměl by tak být nucen v případě, že bude s rozsudkem v budoucnu disponovat nebo si jej např. toliko číst, vyhledat i k těmto úkonům právní pomoc.

Hlavním úkolem soudu a cílem civilního procesu je vydávání vykonatelných a srozumitelných rozhodnutí. Zákon proto výslovně uvádí, že odůvodnění rozsudku má být především stručné, jasné a přesvědčivé (§ 157 odst. 2 o. s. ř.), přičemž musí být logické a odpovídat provedeným důkazům. Soud tedy nesmí obcházet skutková zjištění obecnými frázemi, ale musí skutečně vycházet pouze z toho, co v řízení prostřednictvím dokazování nebo shodných tvrzení stran zjistil, neboť: „*Soud není věštírna*“.¹²⁹

Tedy, písemné vyhotovení civilního rozsudku neslouží k tomu, aby udělalo dojem na ostatní soudce nebo právní akademiky, nejedná se o výpisky z četby soudce. Je tomu právě naopak. Úkolem soudu je nalézt právo a své rozhodnutí racionálně a přezkoumatelně odůvodnit.

¹²⁸ Rozsudek OLG Karlsruhe ze dne 26. 4. 1956, sp. zn. 2 Ss 27/56 (NJW 1990, 2009).

¹²⁹ RUBEŠ, Josef. *O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta*. Bulletin advokacie 11-12/2003.

Poznámka:

Blíže Hrnčirik: „*Odůvodnění nesmí být hádankovité, toliko náznakovité, logicky neprovázané či dokonce vnitřně rozporné, skutkově či právně (relevantně) mezerovité, neúplné ve smyslu nezodpovězení relevantních argumentů účastníků (zejména námitky způsobilé založit opačné rozhodnutí ve věci, poukazy na názory judikatury NS a ÚS) nebo nevypořádání se s relevantními rozpory (tvrzení, důkazů, procesního chování a jiné) ani nepřipustně (nepřiměřeně) odkazovité či jinak nesrozumitelné.*“¹³⁰

S nadsázkou (avšak nepřiliš velkou) je možné říci, že rozsudek delší než čtyři strany, téměř nikdo nečte. Rozsudek, který má víc než šest stran, je potom vyloženě špatný, neboť svědčí o nedostatečně jasně utříděné argumentaci soudce, příp. o doslovných prepisech částí spisu. Dlouhý rozsudek je *a prima vista* nepřesvědčivý a rozvláčné rozsudky vždy dokládají nejistotu soudce nebo jeho neschopnost vyjadřovat se stručně, přesně a výstižně. Stále se zvyšující složitost právního řádu však samozřejmě vyžaduje v některých případech bližší interpretaci smyslu a účelu právních pravidel přímo v odůvodnění rozsudku, skutkově velmi složité případy zase vyžadují rozsáhlé dokazování. Nelze proto zcela kategoricky a bez dalšího stanovit, že správné rozsudky jsou pouze rozsudky stručné. Stručnost a výstižnost by však vždy měla být cílem. S délkou odůvodnění rozsudku přitom zpravidla nejvíce souvisí nadměrná skutková část odůvodnění.¹³¹

Zákon jednoznačně zakazuje opisovat do písemného odůvodnění skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy¹³² ze soudního spisu. Norma byla vložena na konec ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. tzv. velkou novelou o. s. ř.¹³³, jež reagovala na vzrůstající praxi prepisování celých částí soudního spisu, jako např. výslechů svědků a účastníků nebo částí listin, do písemného vyhotovení rozsudků. Do zákona však zároveň nebyla vložena žádná sankce pro případ, že se soud nepřipustného opisu dopustí. Následkem porušení § 157 odst. 2 *in fine* o. s. ř. tak není automatická nepřezkoumatelnost rozsudku. Písemné vyhotovení rozsudku s opsanými částmi spisu není ani vadou řízení, která by sama o sobě mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.).¹³⁴

¹³⁰ HRNČIRÍK, Vít in SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 668-669.

¹³¹ JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 410.

¹³² Zákon zde nesprávně zaměňuje pojmy „důkaz“ a „důkazní prostředek“, když se nejedná o pojmy synonymické. Vzhledem k zákonnému znění je však práce užívá rovněž *promiscue*.

¹³³ Zákon č. 30/2000 Sb.

¹³⁴ Srov. usnesení NS ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 257/2002.

Pokud by však soud v odůvodnění zcela nahradil svá skutková zjištění a závěr o skutkovém stavu toliko opisy ze spisu, potom by se nepochybně o nepřezkoumatelný rozsudek a důvod ke kasaci jednalo (§ 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř.).¹³⁵ Soud by měl proto vždy v písemném odůvodnění formulovat podstatné skutkové přednesy a provedené důkazy vlastními slovy. Zákonný zákaz opisování totiž není samoúčelný. Doslova přepsané či zkopírované pasáže, typicky např. svědeckých výpovědí, jsou často extrémně nesrozumitelné, nesouvislé a především dlouhé. Pouze pokud soud sám vlastními slovy shrne podstatné výstupy (skutková zjištění) např. z výslechu svědka, písemné odůvodnění tím zpřehlední a v souladu se zákonem jej učiní stručným a jasným.

Nešvarem soudní praxe je rovněž přepisování průběhu soudního řízení do odůvodnění rozsudku, kdy soud např. uvádí, že řádně v průběhu celého řízení zkoumal, zda jsou splněny podmínky, za kterých může rozhodnout ve věci apod. Soud by se měl vždy kriticky zamyslet, jaký smysl má uvedení té které věty v odůvodnění rozsudku, tj. zda je např. skutečně nutné do odůvodnění přepisovat i procesní rozhodnutí vydávaná soudem v průběhu řízení. Nadto samotné uvedení těchto partií v odůvodnění ve skutečnosti nesvědčí nic o tom, zda soud skutečně kupříkladu existenci podmínek řízení řádně přezkoumal.

Příklad:

Není skutečnost, že soud zkoumal podmínky řízení a má za to, že je pravomocný a příslušný k rozhodnutí ve věci, tak nějak zřejmá již ze samotného faktu, že soud ve věci rozhoduje a rozhoduje rozsudkem? Obdobná situace pak nastává u určitých typů sporů, u nichž zákon stanovuje hmotněprávní lhůtu k podání žaloby (srov. § 198 a § 199 IZ). Co by se stalo, kdyby soud tyto procesní pasáže do písemného odůvodnění vůbec neuvedl? Byl by odvolací senát při přezkumu rozhodnutí zmaten, kdyby z písemného odůvodnění přezkoumávaného rozsudku nezjistil, že „žaloba byla podána řádně a včas“? Pro účastníky řízení tato věta určitě určena není. Do odůvodnění rozsudků soudů prvního stupně se tyto prázdné fráze zpravidla prosazují vlivem odvolacího, resp. dovolacího, soudu. Jirsa uvádí jako dvě typická hesla, jež ničí obsah odůvodnění civilních rozsudků, *"odvolací soud je na to tak zvyklý"* a *"napíšeme toho do rozsudku co možná nejvíce, aby si mohl odvolací soud vybrat."*¹³⁶

¹³⁵ Srov. rozsudek NS ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 30 Cdo 509/2018.

¹³⁶ JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. §79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 516.

Stejný názor současně zastává i Králík: „Není-li to pro právní posouzení věci podstatné (např. pro promlčení nebo prekluzi), neuvádí se v této části, u kterého soudu byla žaloba podána, kdy byla podána, že žalobě bylo původně vyhověno platebním rozkazem, který byl následně pro nedoručitelnost zrušen, účastníku byl ustanoven opatrovník pro jeho neznámý pobyt (...). To jsou totiž zpravidla informace, které pro následné rozhodnutí ve věci nemají žádný význam.“¹³⁷ Obdobně také Vrcha.¹³⁸

3.3 Úplné odůvodnění civilního rozsudku

Náležitosti úplného písemného odůvodnění civilního rozsudku stanoví kogentně § 157 odst. 2 o. s. ř., dle něhož se musí každé odůvodnění písemného rozsudku skládat z několika částí: a) skutkových tvrzení a právní argumentace stran, b) skutkových zjištění soudu a závěru o skutkovém stavu, c) právního hodnocení věci samé soudem a d) odůvodnění nákladového výroku.

Poznámka:

Srov. německou úpravu ZPO. Dle § 313 odst. 1 musí rozsudek mj. obsahovat skutkový stav věci (skutkovou část) a důvody rozhodnutí (úvahovou část). Dle odst. 2 musí soud ve skutkové části odůvodnění stručně uvést podstatná skutková tvrzení a právní argumenty stran. Ohledně podrobností zjišťování skutkového stavu a předmětu sporu soud odkáže na písemná podání, protokoly a další dokumenty. Dle odst. 3 pak důvody rozhodnutí obsahují toliko stručné shrnutí úvah, na nichž je rozhodnutí ve skutkovém a právním ohledu založeno, tj. období našeho hodnocení provedených důkazů, závěru o skutkovém stavu věci a právního hodnocení věci samé. Opět můžeme zhodnotit, že právní úprava ZPO je obsahově podobná úpravě § 157 odst. 2 o. s. ř., ačkoli např. co do zjišťování skutečností pro soud o něco přívětivější – viz výslovná možnost odkazovat na spis.

Ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. vlastně kopíruje posloupností jednotlivých částí odůvodnění průběh ideálního (modelového) soudního řízení, resp. jednání soudu ve věci. Žalobce a žalovaný oba něco tvrdí, prezentují soudu svou skutkovou verzi věci, tj. co se podle nich stalo, a příp. skutkovou stránku věci i právně posuzují. Následně soud zjišťuje skutkový stav, a to zpravidla prostřednictvím dokazování nebo shodných skutkových tvrzení stran. Důkazy získané provedením důkazních prostředků soud poté zhodnotí a dospěje ke skutkovému závěru věci.

¹³⁷ KRÁLÍK, Michal a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021*. Praha: Leges, 2021, s. 159-160.

¹³⁸ VRCHA, Pavel. *Odůvodnění civilního rozsudku*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021, s. 35.

Zjištěný skutkový stav nakonec subsumuje pod příslušnou právní normu.¹³⁹ Zákon tak tímto až návodným popisem představuje, jak má vypadat a z čeho se má skládat řádné, resp. náležité, úplné odůvodnění civilního rozsudku.

Poznámka:

Přesněji zákonným postupem vyjádřeno: Soud k projednání žaloby (pokud nepostupuje dle § 115a nebo § 153a odst. 4 o. s. ř.) nařídí jednání a provede při něm, na základě důkazních návrhů účastníků řízení (§ 120 odst. 1 o. s. ř.), dokazování ke zjištění skutkového stavu za užití § 122 a násl. o. s. ř. Jednotlivé důkazy při jednání provede způsobem předepsaným v příslušných ustanoveních o. s. ř., přičemž dá přítomným účastníkům příležitost vyjádřit se ke všem takto provedených důkazům (§ 123 o. s. ř.). Při hodnocení provedených důkazů postupuje dle pravidel stanovených v § 132 a násl. o. s. ř. (zásada volného hodnocení důkazů). Soud přitom také může za svá skutková zjištění vzít i shodná tvrzení účastníků (§ 120 odst. 4 o. s. ř.). To znamená, že své meritorní rozhodnutí o žalobě (rozsudek), tj. vyhovění či zamítnutí žaloby, smí soud opřít toliko o taková rozhodná skutková zjištění, která mají původ buď v nesporných tvrzeních účastníků (ve skutečnostech, jež mezi stranami nebyly sporné), nebo která vplynula ze zákonně provedeného dokazování.

Zákon přitom výslovně nestanoví pořadí, v jakém má písemné odůvodnění obsahovat výše vypočtené části odůvodnění. Např. dle Drápala jsou však v § 157 odst. 2 o. s. ř. nejen vypočteny náležitosti úplného odůvodnění rozsudku, ale také stanoveno pořadí, v jakém by v odůvodnění měly být řazeny.¹⁴⁰ Stejný postoj zastává i Králík.¹⁴¹ Oba přitom ke svému tvrzení neuvádějí žádné argumenty. Jejich výklad je však excesivní a nesprávný. Právní předpis nepoužívá žádné slovní ani syntaktické prostředky ke stanovení, že by v zákonně uvedené pořadí mělo být pořadí výlučným. Zákon pouze vypočítává části, které musí každé písemné odůvodnění obsahovat, jejich pořadí však nestanoví rigidně. Nic proto nebrání individuálním modifikacím struktury písemného odůvodnění v závislosti na povaze

¹³⁹ Právo a právní normy ale nejsou jednoznačné a soud musí k jejich aplikaci často používat výklad. Prostý sylogismus: zjištění skutkového stavu – nalezení příslušné právní normy – subsumce skutkového stavu pod právní normu, proto často neplatí. Wágnerová upozorňuje, že ačkoli „*je tato operace soudci často užívána, mnohdy vede k závěrům, které společnost není schopna vnímat jako obecně přijatelné, resp. spravedlivé*“, pročež vyzývá k většímu zapojení rozumu, morálky a důraznějšímu zpochybnění mechanického sylogismu nalézání práva. Viz WÁGNEROVÁ, Eliška in ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Nezávislost soudní moci*. Praha: Leges, 2020, s. 159.

¹⁴⁰ DRÁPAL, Ljubomír in DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1081.

¹⁴¹ KRÁLÍK, Michal a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021*. Praha: Leges, 2021, s. 159.

projednávané věci, předmětu řízení, množství prokazovaných skutečností apod. Soud by si však vždy měl dát pozor, aby případné přizpůsobení struktury odůvodnění nebylo na újmu přehlednosti, přesvědčivosti a zejména přezkoumatelnosti rozsudku. V případě pochybností lze doporučit přesné dodržení zákonné struktury.

Souhrnně řečeno, z úplného písemného odůvodnění civilního rozsudku nalézacího soudu musí vždy vyplývat: *"Co chtěl žalobce, jak se tomu bránil žalovaný, na čem se oba shodli, na čem se neshodli, a muselo být dokazováno, čím to bylo dokazováno a co z jednotlivých důkazů vyplynulo, proč soud uvěřil právě tomu, a ne onomu, proč nebylo třeba zabývat se ničím dalším, jaký příběh soud vzal za svůj a co tento příběh znamená podle práva, které musí soud znát."*¹⁴²

3.3.1 Podstatný obsah přednesů a vyjádření stran

Odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku zpravidla začíná vylíčením podstatného obsahu přednesů, resp. vyjádření, stran. Z písemného odůvodnění totiž musí být především hned od počátku jasné, o co v řízení šlo. Každý adresát by již z úvodních odstavců odůvodnění měl zjistit, o čem bylo mezi stranami sporu, jakou právní věc žádaly po soudu vyřešit, jaké právo bylo ohroženo či porušeno a jak strany navrhovaly, aby soud jejich práva ochránil. Odůvodnění tak dle zákonné posloupnosti (a v praxi tomu tak všeobecně bývá) začíná uvedením, čeho a z jakých důvodů se žalobce domáhal a jak se ve věci vyjádřil žalovaný.

Poznámka:

Musiela v tomto smyslu uvádí, že by měl civilní rozsudek obsahovat „*podstatnou interpretaci skutkového stavu a stavu sporu mezi stranami na základě ústních přednesů stran se zaměřením na jejich písemná podání.*“¹⁴³

Soud by proto měl v prvních odstavcích odůvodnění uvést skutečně stručný údaj o tom, čeho se žalobce domáhal a z jakých důvodů, tj. stručný údaj o závěrečném žalobním návrhu (žalobním petitu) a o rozhodných skutkových tvrzeních a domnělých důvodech žalobcova nároku. Následovat by měla stručná pasáž o tom, jak se ve věci vyjádřil žalovaný, tedy jaké rozhodné námitky a obrany žalovaný vůči žalobcem uplatňovanému nároku vnesl. Samozřejmě, jestliže se

¹⁴² JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. §79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 520.

¹⁴³ MUSIELAK, Hans-Joachim in *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354*. 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 2315.

žalovaný ve věci vůbec nevyjádří, soud toliko v odůvodnění uvede, že se žalovaný ve věci i přes výzvu soudu nijak nevyjádřil. Z úvodních odstavců odůvodnění tedy zkrátka musí být zřejmé, v čem je podstata sporu (jiné právní věci) a jaký je předmět řízení.

Někteří autoři považují za vhodnější, pokud soud předradí na začátek písemného odůvodnění před podstatných obsah přednesů a vyjádření stran ještě tzv. nesporné skutečnosti. Pasáž o nesporných skutečnostech sice tradičně náleží až do části odůvodnění týkající se skutkových zjištění soudu, avšak skutečnosti, o nichž není mezi účastníky sporu, úzce souvisejí právě již se skutkovými tvrzeními a přednesy účastníků. Zákon soudu sice výslovně neukládá, aby v odůvodnění uvedl, co bylo mezi stranami nesporné, přesto je vhodné, aby tak soud učinil vždy. Např. dle Jirsy „*vymezí-li totiž soud hned v úvodu odůvodnění, co je mezi účastníky nesporné a co vzal za svá skutková zjištění (§ 120 odst. 3), povede to – specifický projev zásady rychlosti a hospodárnosti řízení – k zestručnění odůvodnění, protože to, co je nesporné, není třeba dále rozebírat v části věnující se tvrzení účastníků (co uvedli) ani k tomu hodnotit důkazy.*“¹⁴⁴

Poznámka:

Část reprodukcí přednesy stran by se potom (při takovém modelu struktury odůvodnění) měla týkat jen těch tvrzení, která zůstala sporná. Většinová praxe však v současnosti stále setrvává na variantě, při níž soud uvede, které skutečnosti jsou mezi účastníky nesporné, až na prvním místě v části odůvodnění týkající se skutkových zjištění soudu, s tím, že dále pak už rovněž provádí dokazování pouze ke skutečnostem sporným. Oba postupy lze doporučit, účelnost aplikace každého z nich bude vždy záviset na individuálních okolnostech každé souzené kauzy. Stručnosti a jasnosti odůvodnění může nicméně více prospět Jirsova varianta. Pokud by však soud v důsledku nevhodně strukturovaného odůvodnění způsobil, že by nebylo zřejmé, co soud vlastními slovy reprodukuje jako přednesy a vyjádření stran a co jsou již jeho skutková zjištění, mohl by tím způsobit nepřezkoumatelnost svého rozsudku.

Zákon v § 157 odst. 2 o. s. ř. výslovně zakazuje opisovat do odůvodnění skutkové přednesy účastníků ze soudního spisu, tj. z jejich písemných podání a přednesů učiněných v průběhu řízení. Úvodní část rozsudku proto nikdy nesmí být doslovným přepisem nebo podrobným opisem toho, jak se účastníci ve svých

¹⁴⁴ JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. §79-180 občanského soudního řádu.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 521.

podáních či ústně ve věci vyjádřili, neboť smyslem zákona ani odůvodnění rozhodně není doslovné přenesení obsahu návrhu na zahájení řízení a vyjádření dalších účastníků do odůvodnění rozsudku, naopak. Soud proto musí výlučně sám výstižně a stručně zformulovat podstatu tvrzení a argumentace obou stran a sám ji jasně a srozumitelně v písemném odůvodnění reprodukovat. Fakt, že se tomu v praxi tak často neděje, je na škodu právě stručnosti a srozumitelnosti odůvodnění, neboť příliš a zbytečně obsáhlá přednesová část odůvodnění sice nezpůsobí nepřekoumatelnost rozsudku jako takového, jistě však způsobí horší srozumitelnost a přehlednost pro své adresáty.

Soud by přitom měl do písemného odůvodnění rozsudku vždy reprodukovat vlastními slovy toliko ty přednesy a vyjádření, jež jsou pro věc skutečně podstatné. Účelem reprodukce podstatných přednesů stran je vymezení těch argumentů a tvrzení, jimiž se soud bude v dalších částech odůvodnění zabývat nebo vypořádat. Hledisko podstatnosti přednesů proto spočívá především v jejich důležitosti pro rozhodnutí ve věci samé, a to po procesní i hmotněprávní stránce.

Poznámka:

Kvalita přednesové části odůvodnění je přitom přímo úměrná kvalitě podání účastníků řízení. I dle rozsudku NSS ze dne 30. 6. 2010, č. j. 1 Afs 14/2010-78, je třeba „konstatovat, že kvalita soudního rozhodnutí je vždy zásadním způsobem předurčena kvalitou žalobního návrhu. Zcela jinak může soud pracovat s žalobou, v níž jsou námitky stručné a jasné, jsou logicky uspořádány a mají jednoznačný tah na branku, než s rozsáhlou žalobou, která se vyznačuje rozvlácností stylu, používáním řady expresivních výrazů namísto konkrétní právní a skutkové argumentace či cyklickým opakováním jedněch a týchž argumentů (...). Zatímco v prvním případě zpravidla soud žádný žalobní bod neopomene, v druhém k takové situaci může dojít velmi snadno, neboť zde může být žalobní bod důmyslně skryt pod nánosem vznešených frází, floskulí a obecných tvrzení.“

Pro posouzení, co je a co není podstatným přednesem či vyjádřením stran, je vždy rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku, což interpretačně vyplývá z § 154 odst. 1 o. s. ř. Proto pokud strany v průběhu řízení změnily svá skutková tvrzení či právní argumentaci, soud v odůvodnění uvede pouze ty, na nichž strany setrvaly v době vyhlášení rozsudku. Pro odůvodnění rozsudku jsou tak podstatné a relevantní toliko přednesy v podobě, v jaké je účastníci řízení uváděli v době

vyhlášení rozsudku.¹⁴⁵ Soud by však v každém případě měl uvést skutečně všechny podstatné přednesy a vyjádření obou stran, neboť je nepřipustné, aby soud některá podstatná skutková tvrzení nebo právní argumentaci některé ze stran zamlčel či bez dalšího přešel. Snaha o stručnost a srozumitelnost proto nikdy nesmí převážít nad právy účastníků řízení a požadavkem řádného a spravedlivého projednání věci soudem.

Z hlediska konkrétního provedení výše uvedeného v praxi lze doporučit, aby soud v odůvodnění nejprve v rámci jednoho (zpravidla prvního) uceleného odstavce uvedl podstatná tvrzení a argumentaci žalobce a ve druhém odstavci pak naopak uvedl podstatná vyjádření a přednesy žalovaného.

Poznámka:

Požadavek na počet odstavců však není absolutní. V případě skutkově i právně složitější věci může být účelnější a přehlednější rozdělit i podstatná vyjádření stran do více odstavců. Pro tento případ je však lepší doporučit rozlišení skupiny odstavců krátkými nadpisy. Zároveň je pro přehlednost a srozumitelnost odůvodnění vhodné, aby soud uvedl všechna podstatná vyjádření stran uceleně u sebe, neboť k nepřehlednosti odůvodnění vede také takový postup, kdy soud nejprve uvede tvrzení žalobce, pak tvrzení žalovaného, pak další vyjádření žalobce přednesu žalovaného apod. I v případě replik, duplik a dalších vyjádření stran je proto vždy nutné zachovat přehlednost a srozumitelnost písemného odůvodnění rozsudku.¹⁴⁶

Partie odůvodnění rozsudku obsahující podstatné přednesy a vyjádření účastníků má také v neposlední řadě funkci vymezení, tj. specifikace, předmětu řízení. Soud by měl z návrhu na zahájení řízení a vyjádření dalších účastníků vystihnout podstatná základní skutková tvrzení individualizující projednávanou věc, na jejichž základě bude zřejmé, jaká věc byla soudem rozhodnuta. Vymezení předmětu řízení je z tohoto hlediska zásadní např. pro posouzení existence překážky věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*) nebo překážky věci zahájené (*lis pendens*). Předmět věci proto musí být jednoduše identifikovatelný i pro třetí osoby.

¹⁴⁵ DRÁPAL, Ljubomír in DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1081.

¹⁴⁶ Rozbor a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudu prvního stupně ze dne 23. 11. 1967, sp. zn. Prz 36/67, uveřejněné ve Sborníku Nejvyššího soudu o občanském soudním řízení a řízení před státním notářstvím I, SEVT Praha 1974, s. 100.

Příklad:

Z úvodních odstavců odůvodnění by proto mělo být zejména seznatelné, čeho se žalobce domáhal (příp. v jakém rozsahu/výši a z jakého se titulu se domáhal svého nároku) a jak se vůči tomu bránil (či nebránil) žalovaný.

Např.:

1. Žalobce se žalobou doručenou soudu dne 27. 12. 2021 domáhal vůči žalované zaplacení částky 25 000 Kč z titulu nevrácené jistiny zápůjčky dle smlouvy o zápůjčce č. 1949 ze dne 1. 1. 2020.
2. Žalovaná se k žalobě vyjádřila podáním ze dne 12. 1. 2022, ve kterém navrhla žalobu v celém rozsahu zamítnout, neboť žalobce nikdy žalované částku 25 000 Kč neposkytl a pohledávka ze zápůjčky jako reálného kontraktu proto nikdy nevznikla.

Přílišná stručnost soudu v reprodukci skutkových tvrzení stran (např. „Žalobce se domáhal za žalovanou zaplacení částky 25 000 Kč. Žalovaná navrhla žalobu zamítnout.“) zabraňuje přesné skutkové identifikaci věci a jako taková je proto nevhodná.

Vše výše uvedené se týká i těch věcí, v nichž v řízení vystupují také zvláštní procesní subjekty (např. státní zastupitelství nebo Nejvyšší státní zástupce ve smyslu § 35 o. s. ř. nebo ÚZSVM ve smyslu § 35a o. s. ř.) nebo vedlejší účastníci. Soud je proto povinen uvést v odůvodnění rozsudku i vyjádření a stanoviska těchto zvláštních procesních subjektů či dalších účastníků. Samozřejmě opět s přehledným oddělením od přednesů a vyjádření jednotlivých stran.

3.3.2 Skutková zjištění soudu a závěr o skutkovém stavu

Každý civilní rozsudek soudu musí spočívat na určitém základu. V odůvodnění rozsudku proto musí být tento základ vždy výslovně uveden, přičemž jím zpravidla bývá soudem zjištěný skutkový stav. Skutkový stav věci si velmi zjednodušeně můžeme představit jako to, jak se věc stala, resp. přesněji, jak se účastníkům řízení povedlo prokázat a soudu zjistit, že se věc stala.¹⁴⁷ Ke zjištění skutkového stavu věci se soud zpravidla dostává prostřednictvím procesu dokazování.

¹⁴⁷ Český civilní proces a o. s. ř. se po pádu komunistického režimu odchýlily od zásady socialistického práva, tj. principu materiální pravdy, na jehož základě soud i v civilním řízení vždy směřoval k úplnému a správnému zjištění skutečného stavu věci. Takový nárok na zjišťování skutkového stavu je ze zřejmých důvodů takřka nesplnitelný. V současném civilním procesu je proto princip materiální pravdy oslaben (omezen) a nadto modifikován zásadou projednací. Všimněme si proto i rozdílu mezi skutkovým stavem věci jako procesním pojmem a skutečným stavem věci jako v řízení zpravidla nedosažitelnou objektivní realitou.

Poznámka:

K vydání civilního rozsudku jako individuálního aktu aplikace práva většinou vede postup, v němž si soud nejprve pokládá otázky skutkové (*questiones facti*), jejichž zodpovězení mu umožní vytvořit si obrázek o skutkovém stavu věci. Na základě otázek právních (*questiones iuris*) pak soud aplikuje na zjištěný skutkový stav právo (konkrétní příslušnou právní normu), a to na základě správného výkladu a náležité argumentace.¹⁴⁸

Poznámka:

Civilní rozsudek soudu je přirozeně založen na určité rekonstrukci skutečností, které se staly v době minulé a jejichž udání nebyl soud přítomen. Ve věci rozhodující soudce ostatně ani nikdy nemůže být např. přímým svědkem nebo účastníkem v řízení prokazovaných skutečností (*nemo iudex in causa sua*). Rozsudek soudu tak ve většině případů spočívá toliko na přesvědčení soudu o tom, že se určité skutečnosti v minulosti odehrály určitým způsobem. Převážná většina skutečností se z tohoto důvodu v soudním řízení zjišťuje prostřednictvím procesu dokazování, jež lze definovat jako zákonem vymezený postup subjektů v soudním řízení, jehož cílem je získat relevantní podklad pro rozhodnutí soudu – zjistit skutkový stav věci. Neboť i dle Otta „*oprávnění nelze poznati přímo, nýbrž jen ze skutkových okolností, z nichž podle zákona vznikají, též okolnosti tyto spadající do minulosti nelze seznati přímo, byly-li v pochybnost uvedeny, nýbrž jen podáním výkazu o nich, jenž postačuje k tomu, aby soud přesvědčení o jejich existenci nabyl.*“¹⁴⁹

Jinak řečeno, výsledek civilního řízení (sporného i nesporného) je zpravidla založen na prokázání a zjištění určitého skutkového stavu věci (srov. § 153 o. s. ř.). Právě na základě zjištěného skutkového stavu věci soud následně vyhledává, interpretuje a aplikuje příslušnou právní normu (podřazuje – subsumuje – skutkový stav věci pod na věc dopadající právní pravidlo). Zjišťování skutkových okolností věci pak v řízení před soudem konkrétně probíhá prostřednictvím před soudem provedených důkazních prostředků, z nichž vyplynuvších důkazů a jejich zhodnocení ze strany soudu (srov. § 132 o. s. ř.). Zjištěný skutkový stav věci je pak tvořen souhrnem dílčích skutkových zjištění, tj. se sestává ze všech jednotlivých skutečností, jež soud na základě zákonného postupu (dokazování) vezme za prokázané.

¹⁴⁸ HAVLÍČEK, Karel in JIRSA, Jaromír, HAVLÍČEK, Karel. *Dokazování – úvahy o teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 51.

¹⁴⁹ OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl II*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 84.

Poznámka:

Soud ve sporném řízení neprovádí dokazování ohledně všech skutečností, neboť k mezi účastníky nesporným skutečností provádět dokazování nemusí. Soudem v řízení zjištěný skutkový stav věci se proto skládá z dílčích skutkových zjištění, která soud získá buď prostřednictvím dokazování, nebo tím, že vezme za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků řízení (§ 120 odst. 3 o. s. ř.). Nesporné skutečnosti, které vezme za základ svého rozsudku, musí soud v odůvodnění výslovně vypočít (byť mu to zákon explicitně neukládá), jinak by rozsudek zatížil vadou nepřezkoumatelnosti. Platí, že čím více skutkových okolností bude mezi účastníky nesporných tím kratší a méně náročné bude písemné odůvodnění rozsudku pro soud. Výše uvedené však platí toliko pro nalézací řízení sporné. V nesporném řízení platí zásada vyšetřovací, soud může rozsudek založit toliko na skutečnostech zjištěných dokazováním a proto provádí dokazování i ohledně mezi stranami nesporných skutečností – srov. § 20 odst. 1 a § 21 z. ř. s.).

Výsledek civilního řízení však nemusí být vždy založen na zjištěném skutkovém stavu věci jako základu rozsudku, ustanovení § 153 odst. 1 o. s. ř. tak neplatí pro všechny rozsudky. Některé právní věci soud rozhodne rozsudkem a) na základě žalobcova právního omylu nebo b) na základě závěru o neunesení břemene tvrzení či břemene důkazního účastníkem řízení. Rovněž ani rozsudky pro uznání a pro zmeškání nevydává soud na základě zjištěného skutkového stavu věci.

Ad a) Žalobce založí žalobu na právním omylu, nebylo-li by možné žalobě vyhovět ani v případě, že by žalobce v řízení prokázal veškerá svá skutková tvrzení, neboť jeho nároku jednoduše nesvědčí hmotné právo. Jde o případy, kdy se žalobce domáhá něčeho, na co již na první pohled nemá právo. V takovém případě soud neprovádí v řízení dokazování, nezjišťuje skutkový základ věci, neboť takový postup by byl nadbytečný. O věci je fakticky rozhodnuto již v okamžiku podání žaloby, neboť žalobci jím požadovaný nárok zkrátka nelze přiznat. Pro zamítnutí žaloby postačuje negativní právní posouzení tvrzených skutečností.¹⁵⁰

Ad b) Pokud je výsledek řízení založen na závěru soudu o tom, že některý z účastníků řízení neunesl v řízení břemeno tvrzení (§ 101 odst. 1 písm. a) o. s. ř.) nebo břemeno důkazní (§ 120 odst. 1 o. s. ř.), rozhodne soud ve věci na základě zodpovězení otázky převážně procesněprávní povahy. Soud sice v řízení provádí

¹⁵⁰ IŠTVÁNEK, František in DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2009 [cit. 18. 10. 2021]. Komentář k § 157.

dokazování a dobírá se skutkových zjištění, avšak tvrzení nebo důkazy navrhované k jejich prokázání účastníkem řízení nejsou dostatečné k tomu, aby mohl soud rozhodnout ve věci na základě zjištěného skutkového stavu podřaditelného pod skutkovou podstatu základního právního posouzení věci.¹⁵¹

Příklad:

Žalobce se domáhá vůči žalované nároku na vrácení zápůjčky ve výši 25 000 Kč. Žalovaná v řízení namítne, že jí zápůjčka nebyla nikdy reálně poskytnuta, žalobce jí nikdy 25 000 Kč nepředal a pohledávka ze zápůjčky proto nikdy nevznikla. Žalobce, pokud nebude tvrdit, že žalované 25 000 Kč skutečně poskytl, např. bankovním převodem na účet žalované, nebo pokud ani po poučení dle § 118a odst. 1,3 o. s. ř. neprokáže, že žalované předmět zápůjčky skutečně poskytl (např. důkazem výpisu z účtu o převodu), neunese břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní a bude ve věci nutně neúspěšný. Soud jeho žalobu zamítne.

V případě, že účastník řízení nesplní svou povinnost tvrdit nebo nesplní povinnost prokázat tvrzenou rozhodnou skutečnost, soud v odůvodnění rozsudku toliko uvede, že účastník řízení nesplnil svou povinnost tvrzení nebo důkazní ve vztahu k rozhodné skutečnosti, tj. přesně určí, ve vztahu ke které skutečnosti tížilo účastníka neunesené břemeno a proč má soud za to, že účastník břemeno neunesl.¹⁵² Soud ani v takovém případě nemusí v písemném odůvodnění rozepisovat jednotlivá skutková zjištění, neboť pro neúspěch účastníka řízení postačí závěr o neunesení procesního břemena.

Poznámka:

K tomu také Ištváněk: „Pro zamítnutí žaloby stačí mezera v tvrzení či v důkazech o jediné právně významné skutečnosti, jež tvoří skutkový předpoklad vyhovění nároku a ohledně níž nelze v řízení dosáhnout závěru o jejím prokázání; jde-li o skutečnosti, jež povinností tvrzení a důkazní zatěžují břemenem žalovaného, jde v praxi často o případ, kdy žalovaný žalobcem tvrzený stav nespornuje, a kdy lze využít dosažení skutkového závěru za postupu dle § 120 odst. 4, a tak lze odůvodnění vyhovujícího rozsudku založit na rozboru stavu charakterizovaného neunesením procesního břemene žalovaným.“¹⁵³

¹⁵¹ LAVICKÝ, Petr in LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2016 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k § 157.

¹⁵² IŠTVÁNEK, František in DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2009 [cit. 18. 10. 2021]. Komentář k § 157.

¹⁵³ *Ibidem*.

V ostatních případech založí soud své rozhodnutí ve věci vždy na v řízení zjištěném skutkovém stavu, tj. soud v řízení zjistí pro věc významné skutečnosti – zjistí skutkový stav věci – a na ten aplikuje příslušnou právní normu. Účastníci v civilním sporném řízení tvrdí skutečnosti, o něž opírají své nároky. Svými tvrzeními a snahou o jejich prokázání se tak snaží přesvědčit soud o oprávněnosti svých nároků. Pro úspěch účastníka ve věci je proto nezbytné, aby soudu svá tvrzení prokázal, resp. aby soud dospěl k závěru, že určité skutečnosti byly v řízení prokázány. Jednotlivé v řízení prokázané skutečnosti, tj. dílčí skutková zjištění, pak dohromady utvářejí zjištěný skutkový stav věci. A právě zjištění skutkového stavu věci, tj. dobrání se skutkového základu věci, na nějž bude moci soud aplikovat právo, je cílem dokazování.

Zákon z tohoto důvodu soudu v § 157 odst. 2 o. s. ř. ukládá povinnost stručně a jasně v písemném odůvodnění uvést, které skutečnosti vzal za prokázané a které nikoliv, o jaké důkazy tato svá skutková zjištění opřel, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i důkazy další a jaký učinil závěr o skutkovém stavu.

Poznámka:

Srov. rozsudek NS ze dne 28. 3. 2002, sp. zn. 33 Cdo 440/2001: „Z odůvodnění rozsudku musí vyplývat, o jaké provedené důkazy se (skutkové) závěry soudu opírají. Nelze současně v této souvislosti přehlédnout, že podstatou zjištění skutkového stavu věci je úsudek soudce o tom, které z rozhodných, resp. pro posouzení věci významných skutečností jsou pravdivé, tj. které z nich bude soudce považovat za prokázaná poznatky získané provedením jednotlivých důkazů.“¹⁵⁴

Zjišťování skutkového stavu věci

Přesvědčivý a přezkoumatelný rozsudek spočívá v tom, že je z jeho skutkové části zřejmé, z jakých konkrétních důkazů soud učinil svá skutková zjištění, čím byla konkrétní skutečnost prokázána a jaký důkaz se vztahuje právě k tomuto konkrétnímu skutkovému zjištění. Soud by proto měl opravdu stručně v odůvodnění vypočítat, k jakým zjištěním o jednotlivých skutečnostech dospěl a na základě jakých důkazů tak učinil. Odůvodnění rozsudku přitom musí obsahovat v řízení zjištěný skutkový stav (skutková zjištění) v takovém rozsahu,

¹⁵⁴ Citováno z VRCHA, Pavel. *Odůvodnění civilního rozsudku*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021, s. 106.

aby na jeho základě mohl soud věc právně posoudit a rozhodnout. V opačném případě by soud musel věc rozhodnout výše uvedeným rozsudkem na základě neunesení některého z procesních břemen některým z účastníků řízení.

K přezkoumatelnosti a splnění zákonných náležitostí písemného odůvodnění civilního rozsudku zcela postačuje, pokud soud ve skutkové části odůvodnění uvede výčet prokázaných skutečností (zjištění), spolu s uvedením důkazních prostředků, na jejichž základě je soud má za prokázané a dostatečným vysvětlením, dle jakých argumentů soud k závěru o prokázání jednotlivých skutečností dospěl. Prokázanou je pak taková skutečnost, o jejíž existenci je soud v souladu s principem volného hodnocení důkazů vnitřně přesvědčen.¹⁵⁵ Z odůvodnění by proto také mělo být zřejmé, z jakého důvodu považuje soud určitou skutečnost na základě konkrétního důkazu za prokázanou, tj. odůvodnění musí obsahovat i hodnocení důkazů soudem (úvahy soudu o hodnocení důkazů).¹⁵⁶ Není přitom přípustné, aby ke skutkovým zjištěním soudu nebyly přiřazeny konkrétní důkazy, z nichž byla skutková zjištění čerpána, neboť přípustnost tzv. souhrnných skutkových zjištění judikatura vyšších soudů dlouhodobě odmítá.¹⁵⁷ Nepřípustnost neuvedení vůbec žádného důkazu, z něhož bylo skutkové zjištění čerpáno, je pak zřejmá přímo z § 157 odst. 2 o. s. ř. (viz „o které důkazy opřel svá skutková zjištění“).

Poznámka:

V praxi mezi soudci někdy zaznívá kritika výše naznačené náročnosti vyhotovování skutkové části odůvodnění, resp. reprodukce skutkových zjištění soudu. K tomu srov. přílehlavý názor Musielaka, dle něhož je zřejmé, že pro bezvadné vypracování skutkové části odůvodnění je nutná intenzivní a jistě časově náročná práce se soudním spisem a důkazními prostředky. Přesto od této práce nelze v zájmu odlehčení soudu upustit, protože představuje bezpodmínečný předpoklad správného rozhodnutí právního sporu. Pouze ten, kdo ve všech podrobnostech pojme skutková zjištění, je může přílehlavě hodnotit a učinit je základem rozsudku.¹⁵⁸

¹⁵⁵ LAVICKÝ, Petr in LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2016 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k § 157.

¹⁵⁶ Srov. rozsudek NS ze dne 11. 6. 2009, sp. zn. 33 Cdo 500/2007.

¹⁵⁷ Srov. např. náleží ÚS ze dne 27. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 94/98 nebo rozsudek NS ze dne 17. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1702/2005.

¹⁵⁸ MUSIELAK, Hans-Joachim in *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354*. 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 2315.

Tím však o. s. ř. v žádném případě, ačkoli je to tak v praxi někdy vnímáno, nevyzývá soudce k prostému a podrobnému prepisování prováděného dokazování opakovaním jednotlivých důkazních prostředků. Soud se naopak musí vyhnout bezmyšlenkovitému popisu či prepisu toho, co přečetl při jednání z obsahu listin nebo toho, co vypověděla svědkyně při jednání.¹⁵⁹ Soudní praxe, v níž „soud zjistil z listiny“, načež následuje prepis téměř celé listiny, a na dalším odstavci „soud zjistil z výsledku svědkyně“, načež následují doslovné citace z protokolu o jednání, je jednoznačně nesprávná. Aby soud vyložit skutkový základ věci stručným a jasným způsobem, je zapotřebí, aby se zcela vyhnul tomu, že do písemného odůvodnění bez jakéhokoli výběru popíše, co zjistil a dovedl z jednotlivých provedených důkazů, aniž by to bylo jakkoli pro rozhodnutí relevantní.

Příklad:

V takovém negativním případě bude soud např. ve sporu o zaplacení částky 60 000 Kč z titulu smlouvy o úvěru do skutkových zjištění podrobně vypisovat, jaké si strany ujednaly platební místo, kolik činily měsíční splátky, jaká byla sjednaná RPSN apod., aniž by cokoliv z toho bylo skutečností rozhodnout pro rozhodnutí ve věci nebo aniž by se jakýmkoliv z těchto údajů dále v rozsudku zabýval.

Poznámka:

Srov. rozsudek NS ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 1285/2004: „V posuzovaném případě odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně postrádá skutková zjištění učiněná s odkazem na příslušné důkazy. Pokud jde o závěry soudu, není vůbec patrné, z jakých důkazů vycházel a jakými úvahami se při hodnocení jednotlivých důkazů řídil. V odůvodnění svého rozsudku pouze uvádí, které důkazy provedl a nepřipustně rekapituluje skutkové přednesy účastníků řízení a svědků.“

Konkrétním důkazem se vždy prokazuje konkrétní rozhodná skutečnost významná pro rozhodnutí ve věci, a proto je tato konkrétní skutečnost prováděným důkazem buď prokázána, nebo nikoliv. Účelem skutkové části odůvodnění přitom je stanovit, co se mezi stranami vlastně stalo, přičemž to se skládá právě z řady dílčích skutkových zjištění.¹⁶⁰ Pokud proto má skutková část odůvodnění poskytnout základ pro právní hodnocení věci, musí v ní soud vždy u každé zjištěné dílčí skutečnosti uvést, jakým způsobem, resp. z jakého důkazu ji v řízení zjistil.

¹⁵⁹ JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. §79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 522.

¹⁶⁰ KRÁLÍK, Michal in KRÁLÍK, Michal a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021*. Praha: Leges, 2021, s. 160.

Poznámka:

Srovnáním s úpravou ZPO zjistíme, že německá právní úprava i teorie jdou co do stručnosti a jednoduchosti skutkových zjištění ještě o něco dál. V § 313 odst. 2 ZPO zákon výslovně stanovuje, že skutková zjištění soudu by měla být výstižná a provedené důkazy omezeny toliko na podstatný obsah. Zákon přitom výslovně ukládá soudu, aby v podrobnostech odkázal na písemná podání, protokoly a další dokumenty, přičemž tato úprava stojí na principu, dle něhož strany samy jsou nejlépe informovány o skutkových důvodech svého sporu, znají procesní historii řízení a není proto třeba je s těmito rozsáhle obeznamenávat¹⁶¹. Jistě by stálo za zvážení, zda by podobný princip neměl převážet i v naší právní úpravě, resp. v její aplikaci, neboť soudní praxe stále na zbytečně důsledném odůvodňování všech procesních i hmotněprávních aspektů projednávaných věcí setrvává.

K tomu, aby bylo odůvodnění účelně stručné, je však zapotřebí, aby soud prováděl dokazování pouze ke skutečnostem skutečně rozhodným pro rozhodnutí ve věci a zároveň aby tyto skutečnosti zjišťoval z důkazů způsobilých je prokázat. Přitom platí, že pokud soud v řízení provádí důkazy nezpůsobilé k prokázání ve věci rozhodných skutečností, svědčí to o jeho nedůsledné přípravě jednání. Důvodem pro takové zaplevelování odůvodnění bývá u soudů prvního stupně především obava, aby odvolací soud rozsudek nezrušil a nevrátil soudu prvního stupně k doplnění dokazování.¹⁶² Je však třeba zásadně trvat na tom, aby soud prováděl dokazování toliko ke skutkovým okolnostem relevantním pro rozhodnutí ve věci, a to výlučně prostřednictvím důkazů způsobilých tyto okolnosti prokázat.

Příklad:

Část odůvodnění týkající se skutkových zjištění pak může např. znít:

6. V průběhu řízení učinili účastníci nesporným, že žalobce poskytl dlužnici částku 25 000 Kč a že žalobce byl v době podpisu smlouvy o zápůjčce jediným akcionářem dlužnice. Soud vzal tato shodná tvrzení účastníků za svá skutková zjištění.

7. Mezi účastníky zůstalo sporným, jaký byl právní titul poskytnuté částky a zda žalobci vznikl vůči dlužnici nárok na úrok z prodlení.

- Ze smlouvy o zápůjčce č. 1949 soud zjistil, že žalobce s dlužnicí uzavřeli dne 12. 7. 2014 smlouvu, na jejímž základě se žalobce zavázal poskytnout dlužnici částku ve výši 25 000 Kč a dlužnice se zavázala splatit poskytnutou zápůjčku do dne 12. 12. 2014. Smlouva byla vlastnoručně podepsána za žalobce i za dlužnici touž osobou, tj. žalobcem, podpis nebyl ověřen.

¹⁶¹ LÜKE, Wolfgang. *Zivilprozessrecht I. Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 11. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 328.

¹⁶² JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 406.

- Z výzvy k úhradě dluhu ze dne 28. 12. 2014 soud zjistil, že žalobce vyzval dlužnici k úhradě pokynutých finančních prostředků ve výši 25 000 Kč s odkazem na smlouvu o zápůjčce a k úhradě úroku z prodlení z dlužné částky.

- Z přílohy k účetní závěrce za rok 2014 soud zjistil, že dlužnice evidovala ve svém účetnictví dluh za žalobcem ve výši 25 000 Kč jako bezúročnou zápůjčku akcionáře s označením „zápůjčka stav k 31. 12. 2014“.

8. Na základě provedeného dokazování a souhlasných tvrzení obou stran dospěl soud ke skutkovému závěru, že žalobce poskytl dlužnici prostředky ve výši 25 000 Kč na základě smlouvy o zápůjčce, které měla dlužnice žalobci vrátit do dne 12. 12. 2014. Vrácení poskytnuté částky se žalobce domáhal výzvou ze dne 20. 12. 2014, přičemž současně po dlužnici požadoval úhradu úroku z prodlení. Dlužnice poskytnuté prostředky dodnes nevrátila.

Prokázané skutečnosti by za sebou měly být ideálně řazeny tak, aby na sebe logicky (a chronologicky) navazovaly a utvářely tím jakýsi posloupný, po sobě jdoucí příběh celé věci. Prokázané skutečnosti je však vždy zapotřebí uvádět jednotlivě, aby nevznikla pochybnost o tom, z jakého důkazu vzal soud tu kterou skutečnost za prokázanou a proč. Není ani nutné mít každé jednotlivé skutkové zjištění, resp. důkaz a z něj vyplývající skutkové zjištění, na samostatném odstavci odůvodnění. Alespoň ve skutkově jednodušších věcech lze skutková zjištění vměstnat do jednoho uceleného odstavce skutkových zjištění soudu.

Příklad:

Skutkový odstavec odůvodnění pak může např. znít:

15. Soud vzal za prokázané, že: Žalobce se žalovanou spolu uzavřeli smlouvu o zápůjčce ve výši 25 000 Kč s ujednaným datem vrácení poskytnuté částky do dne 12. 12. 2014 (důkaz smlouvou o zápůjčce č. 1949 ze dne 12. 7. 2014), na jejímž základě zaslal žalobce dne 12. 7. 2014 na účet žalované bankovním převodem částku 25 000 Kč (důkaz výpisem z účtu žalobce). Žalovaná do dnešního dne žalobci ničeho nevrátila (důkaz výslechem obou účastníků).

Z posledních dvou příkladů je zřejmé, že metody, jakými lze do rozsudku promítnout skutková zjištění soudu, jsou v zásadě dvojí. První, tradičnější, kdy soud zjišťuje z důkazů vždy nějakou skutečnost, a to typicky za použití frází „soud má za prokázané“, „soud má za zjištěno“ nebo „soud zjistil“. Nevýhodou metody však je, že při jejím použití skutková část zabírá značnou část odůvodnění.¹⁶³

¹⁶³ K tomu výstižně Jaroslav Bureš dle vzpomínky Jaromíra Jirsy: „Když se účastník konečně prokousal v odůvodnění rozsudku tím, co soud zjistil, zjistil a zjistil, zapomněl, o co vlastně v řízení běží.“ Viz JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 406.

Při užití druhé metody soud uvádí zjištěné skutečnosti a do závorky za ně toliko uvádí, odkud je zjistil. Za předpokladu, že je dodrženo obligatorní spojení zjištěná skutečnost – jí prokazující důkazní prostředek, lze doporučit používání obou z takto nastíněných metod. Druhou z nich (metodu skutkového odstavce) však lze považovat za vhodnější pro účelný minimalismus odůvodnění rozsudku.

Jestliže z odůvodnění není jasné, z jakých konkrétních důkazů vzal soud skutková zjištění za prokázána a čím tedy byla jednotlivá skutková zjištění prokázána, dopustí se tzv. nepřipustných souhrnných skutkových zjištění. Rozsudek, jehož skutkové a právní závěry vycházejí z tzv. souhrnného zjištění, jímž se zjišťuje rozhodný skutkový stav současně prostřednictvím vícero nebo všech provedených důkazů, aniž se uvede, na základě kterých konkrétních důkazů se to které zjištění činí a z jakých důvodů, jakož i bez vysvětlení případných rozporů mezi nimi, je nepřezkoumatelný.¹⁶⁴

Poznámka:

Srov. náleží ÚS ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/2000: "V rozporu s § 157 odst. 2 o. s. ř. je proto tzv. souhrnné zjištění, které zakládá prakticky nepřezkoumatelnost rozsudku. Z tohoto pohledu je nutno hodnotit jako zákonnému postupu nevyhovující takové odůvodnění rozsudku, v němž okresní soud pouze obecně uvádí, že z dokladů předložených žalobcem vzal za prokázáno, že stěžovatel neuhradil žalobci veškeré odebrané zboží, aniž by však tyto doklady jakkoli dále specifikoval. Přitom ani z protokolů o jednání nevyplyvá, kterým z dokladů zaslaných soudu žalobcem (dodací listy, faktury atd.) soud konkrétně provedl důkaz. Nelze se spokojit toliko s obecnou formulací, že žalobce do soudního spisu dle vlastního prohlášení založil kopie veškerých dokladů zahrnutých do inventury. Skutková zjištění učiněná okresním soudem (podle předložených dokladů) se totiž náležitě nepromítla do odůvodnění rozsudků a ani z protokolů o jednáních nejsou dostatečně zřetelná."

Souhrnná skutková zjištění je však třeba odlišit od situace, kdy je jednotlivá dílčí skutečnost prokazována vícero důkazy najednou. To je totiž naopak ku prospěchu přesvědčivosti rozsudku. Na druhou stranu by však soud v řízení neměl provádět nadbytečné důkazy. Jestliže tedy některou ze skutečností bezpečně zjistí již z prvního provedeného důkazu, není třeba provádět k takové skutečnosti další důkazy k jejímu prokázání. Opačný postup by byl v rozporu se zásadou hospodárnosti a rychlosti civilního řízení (§ 6 věta první o. s. ř.).

¹⁶⁴ Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 29 Odo 22/2002.

Příklad:

Příklad zjišťování jedné skutečnosti z více důkazů:

18. Soud z výpisu z bankovního účtu žalobce a z výpovědi žalované zjistil, že žalobce reálně poskytl žalované finanční prostředky ve výši 25 000 Kč.

Příklad nepřipustného souhrnného skutkového zjištění:

18. Soud z výpisu z bankovního účtu žalobce, z výpovědi žalované, ze smlouvy o zápůjčce a výslechu svědkyně Škárové zjistil, že strany mezi sebou dne 14. 7. 2014 uzavřely smlouvu o zápůjčce, na jejímž základě se žalobce zavázal poskytnout žalované finanční prostředky ve výši 25 000 Kč, které jí osobně předal v Plzni dne 25. 11. 2020, přičemž žalovaná žalobci dodnes ničeho nevrátila.

Vzhledem k tomu, že soud sestavuje z dílčích skutkových zjištění příběh, jež se mezi stranami řízení odehrál, je nasnadě, že takový příběh musí dávat vnitřní logický smysl a nesmí být rozporný. Rozsudek proto nesmí obsahovat tzv. rozporná skutková zjištění, neboť ta zakládají nepřezkoumatelnost rozsudku pro jeho nesrozumitelnost. Z různých důkazů jistě mohou vyplývat rozdílné informace o rozhodných skutečnostech. Soud nicméně v takovém případě musí hodnocením důkazům ve smyslu § 132 o. s. ř. dospět k závěru, které verzi uvěřil a jaké proto z důkazů činí skutkové zjištění, přičemž současně musí uvést, proč druhé verzi neuvěřil. Prokázána totiž může být v řízení vždy toliko jedna verze rozhodné skutečnosti. Soud proto nikdy nemůže dojít ke zjištění (prokázání) vzájemně rozporných skutkových zjištění.¹⁶⁵

Příklad:

Příkladem je situace, kdy se soud v odůvodnění písemného rozsudku sice zabýval skutkovým dokazováním, při hodnocení důkazů a při rozhodování věci však zcela opomenul skutečnost, že se v důkazech, o něž opřel svá skutková zjištění (např. znaleckém posudku a výpovědi znalce), objevily rozpory a tyto se nepokusil odstranit.¹⁶⁶

Soud je rovněž přímo ze zákonného znění § 157 odst. 2 o. s. ř. povinen v odůvodnění uvést, proč neprovedl i další účastníky navrhané důkazy. Účastníci sice v řízení plní svou důkazní povinnost označováním důkazů k prokázání svých skutkových tvrzení, soud však není povinen provést všechny jimi navrhané

¹⁶⁵ KRÁLÍK, Michal in KRÁLÍK, Michal a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021*. Praha: Leges, 2021, s 161.

¹⁶⁶ Srov. náleží ÚS ze dne 5. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 360/96.

důkazy. Jestliže však soud v odůvodnění vyjadřuje skutkový základ věci (a jakými prostředky – důkazy – k němu dospěl), pak musí vždy zároveň vyjádřit, jaké důkazy k jeho zjištění neprovedl (nevyužil) a z jakého důvodu.

Poznámka:

Dle nálezů ÚS ze dne 15. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 51/96: „Tuto možnost je nutno v naznačených souvislostech interpretovat i tak, že pokud účastník řízení před soudy navrhuje provedení zásadních důkazů k prokázání svého tvrzení, a to zákonem stanoveným způsobem, není soud povolán k tomu, aby provedení takových důkazů bez dalšího odmítl, případně se takto navrženými důkazy nezabýval či na návrh k jejich provedení vůbec nereagoval. Případné odmítnutí provést takto navržené důkazy musí být odůvodněno vyčerpávajícím a přesvědčivým způsobem prokazujícím nepotřebnost či nadbytečnost takového dokazování...“.

V odůvodnění rozsudku by proto vždy mělo být přesvědčivě zdůvodněno, proč nebyly provedeny i další důkazy (bylo-li jejich provedení stranami navrhuto). Procesnímu právu účastníka totiž odpovídá nejen povinnost soudu o důkazním návrhu rozhodnout, ale také (v případě, že návrh zamítne) povinnost soudu v odůvodnění své rozhodnutí o důkazním návrhu vysvětlit.¹⁶⁷ Nejčastějšími důvody neprovedení dalších důkazů bude jejich nezákonnost, bezvýznamnost či nadbytečnost pro rozhodnutí. V případě, že by soud rozhodl o neprovedení účastníky navrhovaných důkazů, aniž by toto v odůvodnění rozsudku náležitě odůvodnil, zatížil by rozhodnutí vadou tzv. opomenutých důkazů.¹⁶⁸

Poznámka:

Dle ÚS nezakládá zásada volného hodnocení důkazů oprávnění soudu vybírat si, "které z provedených důkazů vyhodnotí, a které nikoli nebo o které z provedených důkazů své skutkové závěry (zjištění) opře a které opomene. Neakceptování důkazního návrhu obviněného lze založit toliko třemi důvody: Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím argumentem je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno".¹⁶⁹

¹⁶⁷ Nález ÚS ze dne 20. 10. 2005, sp. zn. I. ÚS 139/05.

¹⁶⁸ Srov. nález ÚS ze dne 13. 9. 1999, sp. zn. I. ÚS 236/98.

¹⁶⁹ Nález ÚS ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 569/03.

Stejnou vadou, tj. vadou opomenutých důkazů, zatíží soud řízení v případě, kdy se vůbec s návrhem účastníka na provedení důkazu nevyřádá. Soud sice není povinen všechny stranami navržené důkazy provést, je ale povinen se se všemi jejich důkazními návrhy vypořádat. Pokud se soud s návrhem nijak nevyřádá (neprovede jej, ani návrh na jeho provedení nezamítne nebo jeho neprovedení neodůvodní), poruší tím právo účastníka na spravedlivý proces.¹⁷⁰ V neposlední řadě musí soud rovněž náležitě odůvodnit, proč z některých provedených důkazů neučinil žádná skutková zjištění a výslovně tyto důkazy v odůvodnění označit.¹⁷¹

Hodnocení důkazů, skutková zjištění

Aby soud v řízení mohl učinit skutková zjištění a závěr o skutkovém stavu věci, musí provedené důkazní prostředky a z nich vyplynuvší důkazy zhodnotit, neboť jen tak zjistí, zda prokazované skutečnosti (tvrzení účastníků o rozhodných skutečnostech) byly prostřednictvím provedených důkazů prokázány či nikoliv. Soud proto v odůvodnění výslovně uvede, které skutečnosti v řízení prokázány byly, které skutečnosti prokázány nebyly, přičemž za tímto účelem zároveň sdělí, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil – když tato povinnost implicitně vyplývá ze zásady volného hodnocení důkazů (§ 132 o. s. ř.) a zásady zákazu libovůle v rozhodování soudů a z ní vyplývajícího zákazu libovůle soudu při hodnocení důkazů. Kompletní schéma zjišťování skutkového základu věci by proto mohlo v ideálním případě vypadat následovně: Provedení důkazu -> Zhodnocení důkazu soudem -> Dílčí skutkové zjištění -> Zjištěný skutkový stav. Zjednodušeně, soud musí přesvědčivě, stručně a jasně v odůvodnění uvést, na základě jaké úvahy dospěl u každé jednotlivé skutečnosti k závěru, že byla nebo nebyla v řízení prokázána.

Poznámka:

Dle NS je přitom třeba vnímat, že „zákonem vyžadované řádné odůvodnění písemné formy rozsudku není jen formálním požadavkem, který má zamezit průniku obsahově nezdůvodněných, nepřesvědčivých či snad neurčitých anebo

¹⁷⁰ Tak např. dle nálezu ÚS ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. I. ÚS 549/2000: „...soud sice není povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o vnesených návrzích rozhodnout a – pokud jim nevyhoví – ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotněprávním předpisům, které aplikoval a právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl) navržené důkazy neprovedl, resp. pro základ svých skutkových zjištění je nepřevzal. Jestliže tak obecný soud neučiní, zatíží své rozhodnutí nejen vadami spočívajícími v porušení obecných procesních předpisů, ale současně postupuje v rozporu se zásadami vyjádřenými v hlavě páté Listiny, a v důsledku toho též v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy.“

¹⁷¹ Srov. rozsudek NS ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 29 Odo 246/2006.

dokonce nesrozumitelných soudních rozsudků, ale má být v první řadě pramenem poznání úvah nalézacího (odvolacího) soudu jak v otázce zjišťování skutkového stavu věci, tak i jeho právního posouzení. Má být také prostředkem poznání úvah nalézacího (odvolacího) soudu při hodnocení jím v řízení provedených důkazů, jeho úvah a výsledků při přisuzování relevantnosti jednotlivých důkazních prostředků, jejich (ne)přesvědčivosti (např. v případě výslechů svědků) či korektnosti jejich pramene (v případě listinných důkazů) atd.“¹⁷²

Povinností soudu je zhodnotit jednotlivé důkazy a vyložit, které skutečnosti vzal za prokázané a které nikoliv, již v rámci ústního odůvodnění rozsudku. Reálná soudní praxe však bývá, co do rozsahu ústního odůvodňování rozsudků, daleka zákonem předpokládanému stavu. Soud nicméně musí všechny důkazy, které v řízení provedl, zhodnotit i rámci písemného odůvodnění rozsudku a stručně a jasně v něm uvést, o které důkazy svá skutková zjištění opřel, o které důkazy naopak ne, a jakými úvahami se při hodnocení těchto důkazů řídil. Hodnocení jednotlivých důkazů by pak nemělo tvořit samostatný odstavec odůvodnění, naopak by mělo být nedílnou součástí zjišťování rozhodných skutečností z jednotlivých důkazních prostředků v rámci skutkového odstavce odůvodnění.¹⁷³

Příklad:

Soud by neměl postupovat např. tak, že v odůvodnění nejprve znovu uvede a popíše jednotlivé provedené důkazy a až poté znovu uvede, kterým z nich uvěřil, a kterým naopak ne. Takový postup je nejen komplikovaný, ale může vést i k nepřehlednosti odůvodnění rozsudku.¹⁷⁴

Soud důkazy hodnotí jednotlivě, každý zvlášť, ale i v jejich vzájemné souvislosti, tedy jak spolu „*ladí*“¹⁷⁵, tj. zda se i v detailech mezi sebou shodovaly, příp. jaké mezi nimi byly rozdíly. Soud v civilním řízení hodnotí důkazy dle zásady volného hodnocení důkazů (srov. § 132), neboť hodnotí důkazy toliko na základě své vlastní úvahy, přičemž je oprávněn volně dle svého přesvědčení dospívat k závěru, zda určitá skutečnost byla provedeným důkazním prostředkem prokázána či nikoliv.

¹⁷² Rozsudek NS ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 30 Cdo 541/2008.

¹⁷³ Ke konkurujícímu názoru srov. KRÁLÍK, Michal in KRÁLÍK, Michal a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021*. Praha: Leges, 2021, s. 162.

¹⁷⁴ Rozbor a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudu prvního stupně ze dne 23. 11. 1967, sp. zn. Prz 36/67, uveřejněné ve Sborníku Nejvyššího soudu o občanském soudním řízení a řízení před státním notářstvím I, SEVT Praha 1974, s. 100.

¹⁷⁵ JIRSA, Jaromír a kolektiv. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 409

Příklad:

Hodnocení jednotlivého důkazu může vypadat např. takto:

15. Z výpovědi svědka Novotného neučinil soud žádné skutkové zjištění, neboť ji nepovažuje za přesvědčivou. Svědek vypovídal nekonzistentně, své odpovědi často měnil a opravoval, několikrát si jeho výpověď dokonce odporovala. Soud proto neuvěřil, že svědek osobně viděl žalovanou předávat žalobci částku 25 000 Kč a tuto skutečnost se tak žalované nepodařilo prokázat.

Hodnocení důkazů v jejich vzájemné souvislosti pak vypadá např. takto:

16. Výpověď svědka Novotného považuje soud za nevěrohodnou, neboť svědek ve výpovědi uvedl, že byl vrácení peněz žalovanou žalobci osobně přítomen, ačkoli v jiné části výpovědi uvedl, že vrácení zápůjčky přítomen nebyl, ani jej přímo neviděl. Z výpovědi žalované navíc vyplynulo, že se svědkem v současné době partnersky žije, což činí jeho výpověď méně důvěryhodnou pro blízký poměr svědka k účastnici řízení. Soud proto nechal za prokázané, že by žalovaná žalobci zápůjčku kdy vrátila.

Samotné hodnocení důkazů soudem pak musí být prosté omylu či logického excessu.¹⁷⁶ Hodnocení hodnověrnosti a pravdivosti důkazů přitom zákon ponechává čistě na úvaze příslušného procesního soudu, přičemž soud není zákonem omezen v tom, jak má ten který důkaz hodnotit, resp. jakou důkazní sílu mu má přiznat (srov. výjimku § 134 o. s. ř. a důkazní sílu veřejné listiny).

Příklad:

Jestliže by např. svědek bez vztahu k účastníkům řízení vypovídal o právně významné skutečnosti určitým způsobem, zatímco svědkyně se vztahem k účastníkům řízení (tj. kupříkladu osoba žalobci blízká ve smyslu § 22 o. z.) by o stejné skutečnosti vypovíдалa jiným, protichůdným způsobem, musel by soud pečlivě zhodnotit jednotlivé důkazy (jednotlivé výpovědi svědků) a náležitě vysvětlit, proč, resp. na základě jaké úvahy, nakonec přisvědčil verzi jednoho z nich.

Soud se proto v odůvodnění musí vždy vypořádat i s takovými provedenými důkazy, které si navzájem odporovaly, resp. vyzněly protichůdně. Je totiž povinností soudu zhodnotit i důkaz, který odporoval důkazům ostatním, přičemž v žádném případě nesmí takový důkaz, který by mu „neseděl“ do vyznění ostatních důkazů, ignorovat a v odůvodnění rozsudku jej nezhodnotit. Soud naopak musí

¹⁷⁶ Nález ÚS ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2273/14.

vždy přesvědčivě odůvodnit, proč důkaz v řízení odmítl nebo považoval za nevěrohodný.¹⁷⁷ V písemném odůvodnění rozsudku je soud zároveň povinen vypořádat se výslovně i s tím, proč z některých provedených důkazů neučinil žádná skutková zjištění, přičemž musí uvést, o které důkazy konkrétně šlo.¹⁷⁸

Poznámka:

Také dle Vrchy je nezávažnějším pochybením soudu takový postup, „kdy určité důkazy, které nejsou subsumovatelné pod soudem zjištěný skutkový stav, nebyly v odůvodnění rozsudku vůbec zhodnoceny, případně zhodnoceny byly, avšak takovým způsobem, jenž vzbuzuje pochybnost o přesvědčivosti a spravedlnosti takového rozhodnutí. Tak např. se může jednat o situaci, kdy z odůvodnění rozsudku se kuse podává, že „soud výpovědi svědka X. Z. „neuvěřil“, aniž by již bylo uvedeno „proč“ soud této svědecké výpovědi neuvěřil (...).“¹⁷⁹

Závěr o skutkovém stavu věci

Skutkovou část písemného odůvodnění civilního rozsudku ze zákona strukturálně uzavírá závěr o skutkovém stavu věci. Ten by měl představovat pomyslné vyvrcholení skutkové části rozsudku, v němž soud uvede ta zásadní skutková zjištění, která vzal za prokázaná a zformuluje je do stručné pasáže o „příběhu“ věci. Jednotlivé v řízení prokázané skutečnosti (skutková zjištění – dílčí skutková zjištění) soud promítne do závěru o skutkovém stavu věci (tzv. skutkové věty), jež je východiskem pro právní posouzení věci samé.¹⁸⁰

Soud ve skutkové větě stručně shrne, které skutečnosti byly v řízení zjištěny, a které tak vzal za skutkový základ rozsudku. Vybere proto ze všech skutkových zjištění pouze ty pro věc nejrozhodnější a zkoncentruje je do souhrnného skutkového závěru, který však vyjádří obecněji než jednotlivá skutková zjištění před ním. Skutková věta by totiž měla obecně shrnovat, jaký byl v řízení zjištěn skutkový základ věci, na nějž bude soud aplikovat příslušnou právní normu. Z konkrétních skutkových zjištění by proto měl být soudem zformulován obecnější závěr o skutkovém stavu věci tak, aby jej bylo možné subsumovat pod na věc dopadající právní pravidlo. Zjednodušeně: Soud souhrnně stručně a jasně uvede, jaký zjistil skutkový stav věci.

¹⁷⁷ Nález ÚS ze dne 7. 1. 2003, sp. zn. IV. ÚS 582/01.

¹⁷⁸ Rozsudek NS ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 817/2003.

¹⁷⁹ VRCHA, Pavel. *K ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. (Odůvodnění soudního rozhodnutí)*. Bulletin advokacie 5/1998.

¹⁸⁰ DRÁPAL, Ljubomír in DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1081.

Příklad:

27. Soud při rozhodnutí vycházel z následujícího závěru o skutkovém stavu věci: Žalobce poskytl žalované finanční prostředky ve výši 25 000 Kč. Oba se dohodli, že je žalovaná bezúročně vrátí žalobci do dvou měsíců ode dne převodu prostředků na její účet. Žalobce v souladu s dohodou převedl finanční prostředky na účet žalované u Komerční banky, a.s. Žalovaná však do dnešního dne žalobci finanční prostředky nevrátila.

Ačkoli např. Vrcha uvádí¹⁸¹, že rozsudek bez závěru o skutkovém stavu věci neodpovídá požadavkům § 157 odst. 2 o. s. ř. (a co do zákonem obligatorně stanovených částí odůvodnění má nepochybně pravdu), nelze k absenci závěru o skutkovém stavu věci přistupovat dogmaticky. Jestliže odůvodnění rozsudku tuto část neobsahuje, pak se sice nepochybně o porušení zákonné úpravy jedná, nicméně alespoň ve skutkově jednodušších věcech, v nichž se např. soud nemusí zabývat protichůdnými a vzájemně si odporujícími důkazy, si lze představit vyhotovení písemného rozsudku bez obligatorního uvedení skutkové věty. V takových odůvodněních by soud totiž toliko znovu opakoval jednotlivá již vypočtená skutková zjištění, což by zbytečně *pro forma* prodlužovalo rozsudek.

Poznámka:

Absence závěru o skutkovém stavu však je v některých případech způsobila zatížit řízení vadou, jež může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, neboť dle NS: „*Takový závěr musí vycházet z dílčích a pro rozhodnutí ve věci samé významných skutkových zjištění. Jednotlivé prokázané skutečnosti (skutková zjištění) je tedy třeba promítnout do závěru o skutkovém stavu věci (do tzv. skutkové věty), který stručně a výstižně vyjadřuje skutkový stav věci (§ 153 odst. 1 o.s.ř.) a který je východiskem pro právní posouzení věci. Je tomu tak z toho důvodu, že pro závěr o skutkovém stavu věci je rozhodující vyhodnocení důkazů z hlediska jejich závažnosti (důležitosti), zákonnosti, pravdivosti, popřípadě věrohodnosti, neboť to, jak vyznívá většina provedených důkazů, nic nevyovídá zejména o jejich věrohodnosti a pravdivosti, navíc výběr důkazů, které byly v řízení provedeny, může být ovlivněn nejen tím, jaký skutkový stav se opravdu odehrál, ale i působením dalších, často nahodilých okolností (...). Není-li zřejmé, jaký závěr o skutkovém stavu věci učinil soud v jím rozsouzené věci, tedy jakou tzv. skutkovou větu podrobil právní kvalifikaci (...), pak je třeba přijmout závěr, že takové rozhodnutí je zatíženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci [§ 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř.]*“¹⁸²

¹⁸¹ VRCHA, Pavel. *K odůvodnění prvoinstančního rozsudku v občanském řízení*. Soudní rozhledy 3/2004.

¹⁸² Rozsudek NS ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 30 Cdo 541/2008.

Závěr o skutkovém stavu věci by měl v neposlední řadě sloužit k zpřehlednění skutkové části rozsudku, neboť propojuje dílčí skutková zjištění soudu v jeden ucelený skutkový nálezh, který bude soud následně právně posuzovat.

3.3.3 Posouzení věci po právní stránce

Po procesním zjištění toho, co se mezi účastníky řízení vlastně mělo stát, musí soud následně, aby se dobral řádného a zákonného vyřešení věci, aplikovat na takto zjištěný skutkový stav právo. Zákon proto v § 157 odst. 2 o. s. ř. jako další obligatorní část písemného odůvodnění rozsudku vyžaduje, aby soud uvedl, jak projednávanou a rozhodovanou věc posoudil po právní stránce.

Poznámka:

K tomu srov. klasickou část právní argumentace ÚS ve věcech zabývajících se odůvodňováními civilních rozhodnutí: *„Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci soudního rozhodnutí nevyplývají, nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i s čl. 1 Ústavy.“*¹⁸³

Posouzení věci po právní stránce představuje finální fázi aplikace práva, v níž soud podřazuje v řízení zjištěný skutkový základ (skutkový stav věci) pod na něj dopadající právní normu (právní pravidlo). Část odůvodnění týkající se právního posouzení věci by tak měla bezprostředně navazovat na závěr soudu o skutkovém stavu věci, neboť soud právě na tento závěr aplikuje příslušnou právní normu a musí proto uvést, jaká konkrétní ustanovení hmotného práva na zjištěný skutkový stav aplikoval.

Příklad:

Svoboda ale např. navrhuje¹⁸⁴, aby soud po uvedení, z jakého důvodu má určité skutkové okolnosti za prokázané, zároveň vysvětlil, co ze zjištěných skutkových okolností plyne po právní stránce. Po odcitování na věc dopadajících norem hmotného práva proto může následující odstavce odůvodnění např. znít:

17. *„Ze shodných tvrzení účastníků soud zjistil, že žalobce jako zapůjčitel poskytl žalovanému jako vydlužiteli zápůjčku peněz ve výši 75 000 Kč, a to na základě smlouvy o zápůjčce z 18. 6. 2018. Došlo tedy k uzavření*

¹⁸³ Např. nálezh ÚS ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/2000.

¹⁸⁴ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 581.

*smlouvy o zápůjčce ve smyslu § 2390 ObčZ. V souladu s § 2393 odst. 1 ObčZ se účastníci v předmětné smlouvě dohodli, že žalovaný zápůjčku vrátí do 18. 12. 2018. Ze shodných tvrzení účastníků je též zřejmé, že zápůjčka dosud nebyla vrácena, takže žalobce má právo na zaplacení dluhu ve výši 75 000 Kč.*¹⁸⁵

Takto predestřená koncepce formulace odůvodnění vlastně směřuje skutková zjištění soudu, závěr o skutkovém stavu věci a posouzení věci po právní stránce do jednoho účelného celku. Zejména ve skutkově a právně jednodušších věcech by mohlo být vhodné takový postup použít, neboť přispívá ke stručnosti a přehlednosti odůvodnění. Soud však musí vždy dbát o to, aby z odůvodnění bylo zcela zřetelné, co jsou ještě skutková zjištění soudu a co je již právní hodnocení věci, neboť by nerozlišováním obou založil nepřezkoumatelnost svého rozsudku.

Soud by tedy v rámci právního hodnocení věci měl přesně vyložit, z jakých ustanovení právních předpisů (právních norem) vycházel a proč zjištěný skutkový stav subsumoval právě pod tato ustanovení. Není-li výklad ustanovení právního předpisu zřetelný nebo jasný, měl by soud zároveň za účelem přesvědčivosti odůvodnění rozsudku toto ustanovení vyložit co do významu, kontextu úpravy a vztahu k projednávané věci. Přesvědčivost odůvodnění lze nadto podpořit uvedením již existujících rozhodnutí (typicky vyšších soudů) v obdobných věcech. Primárně by však soud měl v rámci právního posouzení sám vyložit, jaká plynou z právních norem práva a povinnosti pro účastníky řízení, tj. jak právní úprava účinkuje na skutečnosti, jež se mezi účastníky odehrály.

Poznámka:

*K tomu lépe Lavický: „Zjištěné konkrétní skutečnosti je tedy nutno porovnat s obecně formulovanými skutkovými předpoklady, s nimiž právní řád spojuje právní následky. Výsledkem tohoto posouzení pak bude závěr o důvodnosti nebo nedůvodnosti žaloby. Soud žalobě vyhoví, pokud zjištěné skutečnosti odpovídají skutkovým znakům právní normy, s nimiž je spojen vznik žalobcem uplatněného nároku, a nejsou-li dány okolnosti, které by takovému následku bránily. Žalobu naopak zamítne, pokud zjištěné skutečnosti pod takovou právní normu podřadit nelze, nebo je sice pod ni podřadit lze, avšak nastoupení právních následků brání např. právní norma, s níž je spojen zánik práva, jeho nevymahatelnost, nebo která od počátku brání nastoupení právních účinků.*¹⁸⁶

¹⁸⁵ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 581-582.

¹⁸⁶ LAVICKÝ, Petr in LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2016 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k § 157.

Tedy, soud by měl především v rámci právního posouzení věci uvést, proč věc rozhodl, jak jí rozhodl, na základě čeho věc po právní stránce posoudil a proč ji posoudil právě na základě té které normy. Pro přesvědčivost rozsudku a jeho přezkoumatelnost musí být právní hodnocení věci zcela konkrétní, a to tak, že soud výslovně uvede, ze kterých konkrétních ustanovení právních předpisů své právní závěry učinil. Konkrétní právní normy proto v odůvodnění přímo označí, načež je interpretuje a zasadí do kontextu projednávané věci.

Poznámka:

K tomu srov. právní názor NS, dle něhož není požadavek přezkoumatelnosti právního posouzení věci naplněn v případě, kdy odůvodnění rozsudku obsahuje pouhý odkaz, popř. citace či výčet právních předpisů, jež soud na zjištěný skutkový základ věci aplikoval, neboť v odůvodnění rozsudku je nezbytně nutné vyložit právně aplikační úvahy, jež soud k podřazení skutkové podstaty pod příslušnou právní normu vedly.¹⁸⁷

To ovšem v žádném případě neznamena, že by soud měl tato ustanovení v odůvodnění rozsudku doslovně citovat. Právní posouzení věci musí vždy vycházet ze závěru o skutkovém stavu věci vymezeného v předchozí části odůvodnění. Obě části by proto na sebe ideálně měly bezprostředně navazovat. V praxi však často dochází k tomu, že soud do písemného odůvodnění vloží mezi závěr o skutkovém stavu a jeho právní posouzení ještě část obsahující toliko doslovně citovaná ustanovení různých na věc přímo, ale i jen vzdáleně, dopadajících právních předpisů. Odůvodnění se tím nejen neúměrně prodlužuje (až o celé jednotky stran), ale zároveň i výrazně znepréhledňuje, zvláště pokud soud není schopen určit jen ta pro věc skutečně relevantní ustanovení.

Část rozsudku, v níž soud doslovně cituje všechna na věc dopadající i nedopadající zákonná ustanovení, od ustanovení o. s. ř. o příslušnosti, po hmotněprávní ustanovení o jednotlivých smluvních typech, je třeba v praxi českých soudů omezit či přímo vyloučit. Soud by měl mít zakázáno (podobně jako zákon v § 157 odst. 2 věta první za středníkem o. s. ř. výslovně zakazuje opisy ze spisu)¹⁸⁸ do odůvodnění toliko mechanicky nakopírovat zákonná ustanovení bez jakéhokoliv kontextu a souvislosti s projednávanou věcí. Skutečná interpretace

¹⁸⁷ Rozsudek NS ze dne 20. 1. 2011, sp. zn. 26 Cdo 583/2009.

¹⁸⁸ V práci je návrh spíše hyperbolou. Zákon samozřejmě není pro oba případy ideálním prostředkem nápravy současného stavu, v ideálním světě by stačilo toliko zamyšlení autorů písemných vyhotovení. Rozhodně se nejvíce jako vhodné, aby takto kazuistickou úpravu obsahoval např. c. ř. s.

na věc dopadajících norem v jejich kontextu právním a v kontextu jejich působení na projednávanou věc, by byla nepochybně výrazně vhodnější. Tento dnes již zažitý a ustálený postup je samoučelný a tvoří nic neříkající výplň odůvodnění bez jakéhokoli skutečně právně relevantního obsahu. Soud má právo na věc aplikovat, ne jej do rozsudku kopírovat.

Především je třeba uvést, že zákon nic o doslovném citování nebo vůbec citování na věc dopadajících právních předpisů nic nestanoví. Ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. toliko vyžaduje, aby soud uvedl, „*jak věc posoudil po právní stránce*“. Stejně jako soud v odůvodnění rozsudku nepopisuje, že uchopil spis do ruky, otevřel jej a začal v něm listovat, stejně tak není vhodné, aby popisoval, jaká všechna ustanovení při právním hodnocení věci přečetl. Soud zná právo, účastníci řízení předpokládají, že soud zná právo, a je proto nadbytečné, aby soud doslovně citoval z úplných znění zákonů a jiných právních předpisů.

Argumenty pro doslovné citace jednotlivých ustanovení právních předpisů v odůvodnění mohou spočívat především v jejich potřebnosti, neboť z nich má vyplývat právní hodnocení věci samé a nadto mají citace sloužit účastníkům řízení, kteří díky nim nemusejí sami vyhledávat, jak zní text ustanovení, na něž soud odkazuje. Je tomu však skutečně tak? Doslovné přepsání ustanovení zákona s následným uvedením, že soud z výše uvedených důvodů rozhodl tak, jak rozhodl, přeci není řádným posouzením věci po právní stránce a není ani řádným odůvodněním rozsudku. Odcitování právních předpisů není právním hodnocením. Pokud se proto soud vůbec rozhodne jejich znění uvádět, měl by přesně určit, která konkrétní ustanovení s věcí souvisí a která dopadají na zjištěný skutkový stav, načež by je následně měl sám vlastní formulací vyložit v kontextu projednávané věci, nebo alespoň uvést, jak aplikované právní pravidlo vykládá v souvislosti se souzenou věcí. Současně je nasnadě klást si otázku, do jaké míry ještě v dnešní době nemají účastníci řízení přístup k úplným zněním zákonů (při existenci webových stránek jako *Zákony pro lidi apod.*), příp. jaký smysl mají citace předpisů u účastníků zastoupených advokáty.

Jestliže soud přesto citaci zákonných ustanovení přímo v odůvodnění užívá, je pro srozumitelnost a přesvědčivost vhodnější, pokud přirozeně zakomponuje citace do právního hodnocení tak, aby se nejednalo o dva oddělené celky. Jsou-li pak konkrétní, v kontextu věci vyložená, hmotněprávní ustanovení začleněna přímo do textu odůvodnění rozsudku, je z nich zároveň evidentní, ke kterým konkrétním

skutkovým zjištěním se vztahují. Závěr o skutkovém stavu věci a jeho právní hodnocení potom v takovém případě mohou tvořit logicky po sobě jdoucí celky. Jako nejvhodnější se však jeví toliko přímé odkazy na zákonná ustanovení.

Příklad:

Odstavec odůvodnění o právním posouzení věci soudem potom může např. znít:

Soud dospěl k závěru, že strany mezi sebou dle § 2390 o. z. uzavřely smlouvu o zápůjčce, na jejímž základě poskytl žalobce žalované peněžitou zápůjčku ve výši 25 000 Kč s tím, že jí žalovaná žalobci vrátí v 25 měsíčních splátkách po 1 000 Kč. Žalovaná se však již neuhrazením první ujednané splátky dostala do prodlení ve smyslu § 1968 o. z., přičemž žalobce pohledávku při trvajícím prodlení žalované s uhrazením i třetí splátky v souladu s § 2394 o. z. zesplatnil. Žalovaná je dle § 1721 o. z. povinna uspokojit existující pohledávku žalobce splněním svého dluhu, soud proto žalobě vyhověl a uložil žalované povinnost zaplatit žalobci dlužnou částku ve výši 25 000 Kč spolu s úrokem z prodlení.

Soud by ale měl v rámci právního posouzení věci vyložit nejen právní normy, jež na zjištěný skutkový stav aplikuje, ale i judikaturu či ustálenou rozhodovací praxi, na něž v odůvodnění odkazuje. Právní hodnocení věci přitom nemůže nahradit pouhý odkaz na judikaturu vyšších soudů v obdobných věcech.

Poznámka:

Dle judikatury NS jde o nepřezkoumatelný rozsudek, pokud soud v odůvodnění jeho písemného vyhotovení učiní v rámci právního hodnocení věci toliko odkaz na náleží ÚS, aniž by v něm alespoň stručně vyložil svou vlastní právně hodnotící úvahu, aby bylo zřejmé, které konkrétní pravidlo chování a z jakého důvodu bylo na zjištěný skutkový základ věci aplikováno.¹⁸⁹ Takový nepřipustný odkaz je dán také v případě, kdy soud v odůvodnění odkazuje na nepublikovaná soudní rozhodnutí, na blíže neurčenou obecnou „soudní praxi“, nebo odkazuje-li na soudní rozhodnutí a neuvádí, z jakých důvodů se s ním ztotožnil nebo jak toto dopadá na projednávanou věc.¹⁹⁰

Právní posouzení je vždy záležitostí soudu, není proto na účastnících řízení, ani však např. na znalci, aby věc právně hodnotili, resp. jim taková činnost nepřisluší a jejich příp. hodnocení není právně relevantní ani závazné pro meritorní rozhodnutí soudu. Návrh na zahájení řízení ani vyjádření ostatních účastníků ostatně ani nemusí žádné právní posouzení věci obsahovat, účastníci řízení mají dle § 101 odst. 1 o. s. ř. toliko povinnost uvést skutková tvrzení a označit k jejich

¹⁸⁹ Rozsudek NS ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1277/2013.

¹⁹⁰ Nález ÚS ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1148/13.

prokázání důkazy (jakkoli jejich právní posouzení věci vyplývá z účastníky uváděných rozhodných skutečností). Pokud však účastníci řízení právní posouzení věci provedou, soud jím není vázán, neboť může v důsledku zásady *iura novit curia* posoudit věc odlišně (jinak). Soud ale naopak je vázán tím, jak strany sporu (resp. žalobce) vymezení předmět sporu.

Příklad:

Pokud se tedy např. žalobce domáhá vůči žalované zaplacení částky 25 000 Kč z titulu smlouvy o zápůjčce, kterou žalovaná žalobci nevrátila, avšak během řízení vyjde najevo, že smlouva o zápůjčce byla od počátku uzavřena neplatně, pak soud uloží žalované povinnost zaplatit žalobci částku 25 000 Kč z titulu bezdůvodného obohacení, neboť není právním hodnocením žalobce, na jehož základě se své pohledávky domáhal, vázán. Skutkový základ věci přitom zůstal nezměněný.

Pokud tedy strany ve svých vyjádřeních a přednesech překládají soudu určitou právní argumentaci, soud jí sice není vázán, musí se s ní však alespoň v písemném odůvodnění rozsudku vypořádat.¹⁹¹ Tento požadavek však není absolutní a neznamena, že by soud např. v případech různých kverulantských podání musel nutně reagovat na veškerou, byť i nerelevantní, právní argumentaci účastníka řízení.¹⁹² Ačkoli by soud měl rozsudek odůvodnit především na základě vlastní právní argumentace, měl by se v odůvodnění zároveň vypořádat s argumenty účastníků, a to alespoň tak, že učiní zřejmým, že se s nimi seznámil, vzal je na vědomí, ale neshledal je podstatnými, důvodnými, či jinak relevantními pro rozhodnutí ve věci.¹⁹³ Soud nemusí reagovat na každý účastníkův argument, podrobně vypořádat se musí pouze s argumentací pro věc závažnou.¹⁹⁴

Poznámka:

Srov. rozhodnutí ÚS: „*Platí totiž, že vznese-li účastník řízení významné námitky, jež reálně mohou ovlivnit právní posouzení věci, je nezbytné, aby soud na tyto námitky reagoval a svůj závěr (být stručně, přesto však přesvědčivě) odůvodnil. Neučiní-li tak a s námitkami se v odůvodnění svého rozhodnutí nikterak nevypořádá, zbavuje své rozhodnutí základních atributů v podobě přesvědčivosti a přezkoumatelnosti (čl. 36 odst. 1 Listiny).*“¹⁹⁵ Nebo: „*Vyjádřeno poněkud jiným způsobem, právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů*

¹⁹¹ Srov. nález ÚS ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 119/14: „*V případě, kdy obecný soud nepřijme právní argumentaci účastníka řízení, je jeho povinností se s ní adekvátním způsobem vypořádat tak, aby bylo zcela zřejmé, jaké důvody jej k tomuto postupu (závěru) vedly.*“

¹⁹² Nález ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.

¹⁹³ Nález ÚS ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 116/05.

¹⁹⁴ Nález ÚS ze dne 21. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 2603/13.

¹⁹⁵ Nález ÚS ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 2860/17.

svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy. Rovněž i s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení, přičemž v opačném případě dochází k ústavněprávnímu deficitu obdobnému kategorii neústavnosti v podobě tzv. opomenutých důkazů (viz náleží sp. zn. I. ÚS 113/02, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 27, náleží č. 109). Je takto povinností obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci.“¹⁹⁶

Soud by se proto měl vždy vypořádat zejména s těmi argumenty, se kterými nesouhlasí. Logicky pak primárně s argumenty toho účastníka řízení, který byl ve věci neúspěšný. Argumenty úspěšného účastníka řízení, byť vadné, není třeba v odůvodnění dále rozvádět, neboť účastník měl úspěch ve věci a jeho práva proto téměř nemohou být rozcházejícím se právním názorem soudu zasažena.

Poznámka:

K tomu srov. např. judikaturu ÚS, dle níž „se obecný soud v odůvodnění svého rozhodnutí, zejména jestliže předestřenou argumentaci odmítá, dostatečným a výstižným způsobem s ní vypořádá, a to natolik, aby bylo zcela zřejmé, jaké důvody jej k tomu vedly“¹⁹⁷, a dále např.: „Nezávislost a nestrannost soudů a soudců by proto neměla být vykládána tak, že se soudci nemají nechat ‚ovlivňovat‘ jinými právními názory, nýbrž že předložené (alternativní) názory, pokud se s nimi neztotožní, mají co nejpřesvědčivěji vyvrátit, tedy překonat vlastní a kvalitnější argumentací.“¹⁹⁸

Za problematické bychom pak mohli označit tzv. odstavce *obiter dictum*, v nichž soud sděluje, nad rámec odůvodnění rozhodnutí věci samé, svůj právní názor na další, s projednávanou věcí více i méně související, otázky. Tedy sděluje, co by, kdyby, tj. jak by rozhodl, kdyby projednával úplně jinou žalobu, kdyby účastníci tvrdili nebo prokazovali něco úplně jiného, kdyby platila zcela jiná právní úprava atd. apod. Je třeba si uvědomit, že soud odůvodněním vysvětluje své rozhodnutí. Neposkytuje právní porady ani nepodává učebnicový výklad. Samoučelné odbočky by proto měly být v rozsudcích omezeny na minimum. Výjimku mohou tvořit kupříkladu případy, kdy je účelné žalobci vyložit, že se mu k ochraně jeho práv nabízel jiný prostředek právní ochrany, jehož měl dle právní úpravy využít, pročez nemohlo být jeho návrhu v souzené věci vyhověno.

¹⁹⁶ Nález ÚS ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. I. ÚS 521/05.

¹⁹⁷ Nález ÚS ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96.

¹⁹⁸ Nález ÚS ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 4029/19.

3.3.4 Odůvodnění nákladového výroku

Ačkoli § 157 odst. 2 jako základní ustanovení o. s. ř. o náležitostech písemného odůvodnění civilních rozsudků výslovně nestanoví, že by součástí odůvodnění rozsudku měla být i část odůvodňující nákladový výrok, lze takovou povinnost dovodit z § 155 odst. 5 věty druhé o. s. ř. Obsahem rozsudku je vždy nejen rozhodnutí (výrok) o věci samé, ale také rozhodnutí o povinnosti k náhradě nákladů řízení. Odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku proto musí vždy obsahovat rovněž odůvodnění výroku o nákladech řízení, neboť konečným rozsudkem se řízení před soudem končí a soud má z tohoto důvodu povinnost rozhodnout o náhradě nákladů řízení i bez návrhu – *ex officio* (srov. § 151 odst. 1 o. s. ř.). Německá právní doktrína označuje rozhodnutí o nákladech řízení za tzv. vedlejší rozhodnutí, neboť uvádí, že součástí rozhodnutí o věci samé jsou i tzv. vedlejší rozhodnutí, resp., že v odůvodnění musejí být vysvětlena i tzv. vedlejší rozhodnutí (jako je právě rozhodnutí o nákladech řízení).¹⁹⁹

Také na odůvodnění výroku rozsudku o nákladech řízení se bez dalšího uplatní veškerá již uvedená judikatura týkající se práva na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí. Proto i rozhodnutí soudu o nákladech musí být vždy řádně a logicky odůvodněno, neboť jen takovým postupem je možné vyloučit z rozhodování soudu libovůli při výkonu veřejné moci. Rozhodnutí o nákladech řízení přitom může pro strany řízení být ze subjektivního hlediska stejně podstatné, jako rozhodnutí ve věci samé, neboť přímo souvisí s jejich majetkovou sférou.

Stejně jako u posouzení věci samé po právní stránce proto nestačí toliko odkaz na ustanovení o. s. ř., dle něhož soud rozhodl o právu na náhradu nákladů řízení, neboť: „*Pouhý formální odkaz na příslušné ustanovení zákona bez objasnění závěru, ke kterému soud dospěl, není ve smyslu práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny dostačující.*“²⁰⁰ Soud je tedy povinen odůvodnění náležitě vysvětlit, proč rozhodl o nákladech řízení způsobem, jakým o nich rozhodl, přičemž také uvede, na základě jakého konkrétního zákonného ustanovení o nákladech rozhodl, proč o nákladech rozhodl na základě tohoto ustanovení a náklady v odůvodnění také vždy konkrétně vyčíslí.

¹⁹⁹ LÜKE, Wolfgang. *Zivilprozessrecht I. Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 11. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 329.

²⁰⁰ Nález ÚS ze dne 6. 8. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2014/12.

Nákladový výrok rozsudku bývá často v zažité praxi soudů strukturován do jediného, zpravidla posledního odstavce písemného odůvodnění. Do vícero odstavců soudy rozdělují odůvodnění nákladového výroku toliko v případech, kdy v řízení vystupuje více účastníků, příp. vedlejší účastníci, nebo pokud je např. přiznávána náhrada nákladů řízení také státu. Ze zkušeností vyplývajících ze soudní praxe však může snaha vměstnat rozhodnutí o veškerých nákladech do jediného odstavce vést k nepřehlednosti a nadměrnému objemu nákladového odstavce. Soud by proto měl v rámci přehlednosti rozhodnutí v nákladově složitějších věcech rozdělit odůvodnění nákladů řízení do více odstavců, zejména pokud celé odůvodnění vhodně člení za pomoci nadpisů jednotlivých částí a nad nákladovou část odůvodnění uvede např. „Rozhodnutí soudu o nákladech řízení“.

Svoboda ve své publikaci kategoricky uvádí, že soud „*musí odůvodnit i lhůtu k plnění povinností, které ve výroku stanovil.*“²⁰¹ Takový postup je však nadbytečný. Soud by k takovému kroku měl přistoupit toliko v případě, kdy určuje ve výroku lhůtu k plnění delší než lhůtu obecně stanovenou zákonem, nebo v případě, kdy rozhodne o rozložení plnění do splátek. Odůvodnění ve smyslu, že „Soud uložil lhůtu k plnění třídní v souladu s § 160 odst. 1 o. s. ř.“, je třeba považovat za redundantní. Ten, komu je ukládána povinnost, již z výroku rozsudku ví, do kdy má plnit, přičemž obecnou pariční lhůtu k plnění stanovuje výslovně zákon, a to i subsidiárně pro případy, kdy soud lhůtu k plnění ve výroku vůbec neuvede. Je to proto podobná situace, jako kdyby soud v rozsudku uvedl, že rozhodl ve věci, neboť proběhla řádná příprava jednání, bylo zkoumáno splnění podmínek řízení ve smyslu § 114 odst. 1 o. s. ř. a řízení nebylo skončeno jinak ve smyslu § 114 odst. 2 o. s. ř. Odůvodnění rozsudku by ale přeci nemělo sloužit k podrobnému popisu procesního postupu soudu v řízení, nýbrž by mělo sloužit k důkladnému vysvětlení důvodů rozhodnutí samotného.

Stejně tak je možné z nákladového odstavce odůvodnění zcela vypustit formulace typu: „V souladu s § 149 odst. 1 o. s. ř. byla žalované uložena povinnost zaplatit náhradu nákladů žalobce k rukám jeho právního zástupce jako advokáta.“ Advokát je platebním místem náhrady nákladů zastoupeného účastníka řízení přímo ze zákona a účastník povinný k náhradě opět již z výroku ví, komu a kam má platit.

²⁰¹ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 582.

3.4 Zkrácené odůvodnění civilního rozsudku

Ve zbývajících odstavcích § 157 o. s. ř. zjednodušuje zákon soudům práci, když u zákonem taxativně stanovených typů rozsudků umožňuje vyhotovit jejich písemné odůvodnění toliko ve zkrácené (zjednodušené) podobě. Těmito typy rozsudků jsou rozsudky pro uznání, rozsudky pro zmeškání, rozsudky, proti nimž není odvolání přípustné a rozsudky, proti nimž se účastníci odvolání vzdali. Úprava má zjevně za cíl ulehčit soudům od časově náročné odůvodňovací činnosti²⁰² v těch případech, kdy civilní rozsudek nebude přezkoumáván v odvolacím řízení (rozsudky, proti nimž není odvolání přípustné nebo proti nimž se účastníci odvolání vzdali) nebo v těch případech, kdy je rozsudek vydáván za zvláštních podmínek a není založen na zjišťování skutkového stavu věci (rozsudky pro uznání a pro zmeškání). Výše vypočtené rozsudky musí i přesto splňovat veškeré náležitosti § 157 odst. 1 o. s. ř., zjednodušené je pouze a jenom jejich písemné odůvodnění. Zákon přitom přesně stanoví, co musí zkrácené odůvodnění obou skupin rozsudků obsahovat.

Rozsudky pro uznání a pro zmeškání

V písemném odůvodnění všech rozsudků pro uznání a rozsudků pro zmeškání má soud toliko povinnost specifikovat předmět řízení a poté stručně uvést důvody, proč daným rozsudkem rozhodl (§ 157 odst. 3 o. s. ř.).

Častou chybou v praxi soudů je, že se do úvodního odstavce těchto rozsudků uvádějí skutkové přednesy stran, jako kdyby se jednalo o začátek úplného, nikoliv zkráceného písemného odůvodnění. Zákonem požadované vymezení předmětu řízení je však něčím zcela odlišeným od relevantních skutkových přednesů a vyjádření stran. Soud proto ve zkráceném písemném odůvodnění rozsudku pro uznání nebo rozsudku pro zmeškání zásadně neuvádí, čeho se v řízení domáhal žalobce, ani jak se ve věci vyjádřil žalovaný. Soud naopak v odůvodnění pouze stručně a jasně vystihne, jaký je předmět řízení, a to zejména za účelem umožnění identifikace předmětu řízení pro třetí osoby a orgány veřejné moci (soudy) k posouzení existence překážky věci pravomocně rozhodnuté (*res iudicata*).

²⁰² HRNČIŘÍK, Vít in SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 673.

Příklad:

Předmět řízení může být stručně vymezen v rozsudku pro uznání nebo v rozsudku pro zmeškání např. takto:

1. Předmětem řízení bylo zaplacení částky 53 000 Kč jako náhrady škody, již měl žalovaný způsobit žalobci na jeho vozidle značky MERCEDES Benz reg. zn. 4K0 3328 v souvislosti s dopravní nehodou zaviněnou žalovaným dne 11. 2. 2022 u obce Hořovičky.

Ustanovení § 157 odst. 3 o. s. ř. dále soudu ukládá, aby v písemném odůvodnění těchto rozsudků stručně uvedl důvody, pro které jimi soud ve věci rozhodl. Soud by proto měl v odůvodnění těchto rozsudků uvést pasáž o hmotněprávní kvalifikaci žalobcem uplatněného nároku, neboť jednou z podmínek vydání rozsudku pro uznání nebo pro zmeškání je, že o projednávané věci mohou účastníci řízení uzavřít a soud schválit smír (viz § 153a odst. 2, § 153b odst. 3 a § 99 odst. 1, 2 o. s. ř.).

V odborné literatuře a soudní praxi se v minulosti vyskytly rozdílné názory²⁰³ na interpretaci zákona v otázce, zda zákonný požadavek „*stručně vyloží důvody, pro které rozhodl rozsudkem pro uznání nebo rozsudkem pro zmeškání*“ znamená, že soud je do odůvodnění povinen uvést kromě procesního i hmotněprávní posouzení věci.

Minimálně v případě rozsudku pro zmeškání²⁰⁴ by však soud měl, a to i ve světle níže uvedené judikatury ÚS, vždy v jeho zkráceném písemném odůvodnění výslovně uvést stručné právní posouzení věci, tj. alespoň explicitně označit konkrétní hmotněprávní ustanovení příslušného právního předpisu, dle něhož soud žalobcem uplatněný nárok právně zhodnotil.

Poznámka:

Dle nálezu ÚS ze dne 20. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 329/08: „*S ohledem na funkci, kterou plní odůvodnění soudního rozsudku v demokratickém právním státě (jak z pohledu samotných účastníků, možnosti přezkumu rozhodnutí, tak i z hlediska kontroly veřejnosti), jakož i na vymezení předpokladů rozsudku*

²⁰³ K tomu dále srov. VRCHA, Pavel. *Odůvodnění civilního rozsudku*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021, s. 179–183.

²⁰⁴ Neboť dle rozsudku NS ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3498/2012, nemusí písemné vyhotovení rozsudku pro uznání obsahovat hmotněprávní kvalifikaci skutkového stavu: „*Lze sice souhlasit s názorem, že skutkové okolnosti vylíčené v žalobě musí být podřaditelné pod příslušná ustanovení právních norem (je totiž nutné zvažovat, zda nejde o věc, v níž nelze uzavřít smír), není však třeba tvrzené skutkové okolnosti v rozsudku pro uznání podřazovat pod příslušnou právní normu, neboť soud není povolán posuzovat důvodnost či oprávněnost žalobního návrhu.*“

pro zmeškání v § 153b o. s. ř., se Ústavní soud přiklání k názoru, který vyslovil Krajský soud v Ústí nad Labem kupř. v usnesení ze dne 30. 8. 2005 sp. zn. 10 Co 632/2005 (dostupný v právním informačním systému ASPI), dle něhož pojem "důvody", pro které soud rozhodl rozsudkem pro zmeškání, zahrnují též hmotněprávní předpoklady, které umožnily, aby soud žalobě vyhověl.“

Soud by se však v žádném případě neměl omezit toliko na suché konstatování předmětu řízení a skutečnosti, že předpoklady k vydání rozsudku byly splněny. Naopak by měl vždy v písemném, byť zkráceném, odůvodnění zcela konkrétně uvést, z jakých důvodů vzal zákonné předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání či rozsudku pro uznání za splněné.

Rozsudky nepřezkoumávané v odvolacím řízení

Rozsudky, vůči nimž se účastníci odvolání vzdali, a rozsudky, vůči kterým není ze zákona odvolání přípustné, vyhotovuje soud v jejich písemné formě toliko s tzv. zkráceným odůvodněním (§ 157 odst. 4 o. s. ř.). Společným důvodem pro oba typy rozsudků je zejména absence odvolacího přezkumu, protože odpadá i povinnost soudu umožnit účastníkům podat proti rozsudku kvalifikovaný opravný prostředek a povinnost vydat pro odvolací (a další) soudy přezkoumatelné rozhodnutí. U rozsudků, proti nimž se účastníci (zpravidla ihned po vyhlášení rozsudku přímo v jednacím síni) odvolání vzdali, nadto účastníkům řízení zjevně stačilo projednání věci, rozhodnutí soudu a ústní odůvodnění rozsudku soudem v rámci jeho vyhlášení a není proto již třeba, aby jim soud své rozhodnutí dále podrobně vysvětloval v režimu úplného písemného odůvodnění.

I pro řízení v tzv. bagatelních sporech a řízení, v nichž se účastníci řízení práva na odvolání vzdají, ale platí požadavek ústavně konformního rozsudku soudu, tj. rozsudku, který je přesvědčivě, logicky, avšak stručně a jasně odůvodněn, a to v rámci zákonem stanovených mezí.²⁰⁵ Proto není-li proti rozsudku soudu odvolání přípustné (§ 202 odst. 2 o. s. ř.) nebo jestliže se proti rozsudku účastníci řízení odvolání vzdali (§ 207 odst. 1 o. s. ř.), uvede soud v písemném vyhotovení takového rozsudku toliko zjednodušené odůvodnění. V jeho rámci pak soud toliko specifikuje předmět řízení, uvede závěr o skutkovém stavu věci a z něj vycházející stručné právní posouzení věci.

²⁰⁵ Srov. náleží ÚS ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2319/11.

Co se týče předmětu řízení, platí to stejné jako u rozsudků pro uznání a pro zmeškání. Soud musí na začátku zkráceného odůvodnění stručně a jasně vystihnout, jaký je předmět řízení, proto zásadně ve zkráceném odůvodnění neuvádí skutkové přednesy stran, které by uváděl v úplném odůvodnění rozsudku namísto/vedle předmětu řízení (i z úvodní části úplného odůvodnění musí být zřejmý předmět řízení k posouzení překážky věci rozhodnuté).

Z dalších náležitostí, které má i úplné odůvodnění, pak musí soud u těch rozsudků, proti kterým nelze objektivně (nesporně) podat odvolání, uvést ještě závěr o skutkovém stavu věci (tzv. skutkovou větu) a právní posouzení věci. Soud tedy ve zkráceném odůvodnění nezjišťuje jednotlivé pro věc rozhodné skutečnosti, nehodnotí důkazy, neuvádí, které skutečnosti vzal za prokázané a které nikoliv, ani neuvádí zbývající partie skutkové části úplného odůvodnění rozsudku, avšak s jedinou výjimkou. Soud ve zkráceném odůvodnění uvede závěr o skutkovém stavu věci (tzv. skutkovou větu), v němž stručně shrne, které nejdůležitější skutečnosti byly v řízení zjištěny, a které proto soud vzal za skutkový základ rozsudku (zjištěný skutkový stav). Vybere tak ze všech ve věci učiněných zjištění ta pro věc nejpodstatnější a koncentrovaně je zformuluje do skutkového závěru. Právní posouzení věci by pak ve zkráceném odůvodnění mělo být skutečně jen stručné, přičemž soud by v jeho rámci měl alespoň výslovně označit a konkretizovat ta ustanovení příslušného právního předpisu, dle nichž žalobcem uplatněný nárok právně zhodnotil. Soud tedy toliko stručně a jasně uvede, z jakých ustanovení při rozhodnutí vycházel.²⁰⁶

Poznámka:

Shora popsané výjimky ze zásady úplného odůvodňování civilních rozsudků jsou přitom srovnatelné s právní úpravou ZPO, neboť v německých civilních řízeních mohou být ve zkrácené formě, tedy bez skutkové části a důvodů rozhodnutí, rovněž vydány rozsudky pro zmeškání, pro uznání a rozsudky vydané proti žalobci na základě jeho vzdání se nároku (tzv. *Verzichtsurteil*) (§ 313b ZPO). U ostatních rozsudků lze od vylíčení soudem zjištěných skutečností upustit, pokud proti nim nesporně (objektivně) není přípustný žádný opravný prostředek nebo pokud se obě strany vzdají vůči rozsudku odvolání (§ 313a odst. 1 ZPO).²⁰⁷ S výjimkou institutu vzdání se nároku žalobcem, jež česká procesní úprava nezná, se tak jedná o úpravu v zásadě velmi podobnou.

²⁰⁶ DRÁPAL, Ljubomír in DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1082.

²⁰⁷ LÜKE, Wolfgang. *Zivilprozessrecht I. Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 11. vydání. München: C. H. Beck, 2020, s. 329.

3.5 Vady odůvodnění civilního rozsudku

Vše dosud uvedené se zabývalo především tím, co to odůvodnění civilního rozsudku vůbec je a jak by mělo v ideální (nebo alespoň zákonné) podobě vypadat, neboť, jak již bylo také uvedeno, každý účastník má v řízení před soudem právo na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí, a to především ve smyslu práva na odůvodnění zákonné. Každý účastník řízení tak má právo na to, aby úplné odůvodnění civilního rozsudku odpovídalo požadavkům § 157 odst. 2 o. s. ř. Nelze si však myslet, že by jakékoliv porušení citovaného ustanovení způsobovalo automaticky nezákonnost, nepřezkoumatelnost či snad nicotnost soudního rozsudku nebo jeho písemného vyhotovení. Právo na náležité odůvodnění není absolutní, lze jej omezit a rozhodné vždy je, zda je civilní rozsudek náležitě odůvodněn jako celek.²⁰⁸ Kolísavá kvalita jednotlivých částí odůvodnění proto není relevantní tehdy, jestliže rozsudek jako celek plnohodnotně naplňuje všechny své funkce, účely a zákonné předpoklady.

Prosté chyby v psaní a v počtech, ale i jiné zjevné nesprávnosti (tiskové chyby apod.), opraví předseda senátu v odůvodnění rozsudku kdykoliv k návrhu účastníka řízení, ale i bez návrhu (§ 164 o. s. ř.).

Poznámka:

„Zákon tu má na mysli zjevné nesprávnosti, k nimž došlo při vyhlášení (vydání) nebo ve vyhotovení rozsudku, jako jsou písařské chyby, omyly v součtech, chyby způsobené selháním techniky, která byla použita, a jiné podobné nesprávnosti, které jsou zcela zřejmé a snadno rozpoznatelné. Je nepřípustné, aby soud postupem podle § 164 změnil obsah jinak bezchybného rozsudku, např. proto, že si uvědomil nesprávnost svého rozhodnutí.“²⁰⁹

Pokud si soud zjevné nesprávnosti všimne ještě před tím, než písemné vyhotovení rozsudku doručí účastníkům řízení, příp. jejich zástupcům, provede opravu na originálu rozsudku a jeho stejnopisech ručně, resp. v dnešní době spíše opraví chybu v počítači a rozsudek znovu vytiskne. Pokud si zjevné nesprávnosti odůvodnění všimne až později nebo jej na ni upozorní až sami účastníci řízení, provede opravu prostřednictvím tzv. opravného usnesení, v němž zřetelně uvede,

²⁰⁸ Srov. rozsudek ESLP ze dne 19. 4. 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 Van den Hurk proti Nizozemí, bod 61, nebo náleží ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.

²⁰⁹ DRÁPAL, Ljubomír in DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1076-1077.

jaké konkrétní zjevné nesprávnosti v odůvodnění opravil. Oprava zjevných nesprávností pouze odůvodnění rozsudku ale nemá vliv na právní moc ani na vykonatelnost rozsudku (výroku) samotného.

Závažnějším nedostatkem odůvodnění je, pokud nemá podklad ve zjištění skutkového stavu věci (srov. § 165 o. s. ř.). Pouze výrok rozsudku jako takový je závazný a způsobilý působit právní účinky, i odůvodnění rozsudku však může zasáhnout do práv účastníků řízení. Jestliže tak účastník souhlasí s rozhodnutím soudu, tj. s výrokem rozsudku, ale nesouhlasí s jeho odůvodněním, může soudu navrhnout, aby odůvodnění rozsudku opravil. Jen proti odůvodnění rozsudku – důvodům rozhodnutí – totiž není odvolání přípustné (§ 202 odst. 3 o. s. ř.). Ve věci úspěšný účastník řízení má proto jako prostředek k opravě odůvodnění nemajícího podklad ve zjištěném skutkovém stavu k dispozici právě toliko návrh na opravu písemného odůvodnění rozsudku ve smyslu § 165 o. s. ř. To stejné samozřejmě platí i pro ve věci neúspěšného účastníka řízení, který souhlasí s výrokem rozsudku (je s rozhodnutím jako takovým spokojen), ale nesouhlasí s jeho odůvodněním, které dle jeho názoru nemá oporu ve zjištěném skutkovém stavu věci. Soud je nicméně, a to je třeba zdůraznit, oprávněn v rámci opravy odůvodnění rozsudku ve smyslu § 165 o. s. ř. opravit výlučně a pouze jeho skutkovou část.

Poznámka:

Oprava důvodů rozhodnutí slouží k tomu, aby byl odstraněn nedostatek spočívající v tom, že odůvodnění rozsudku nemá oporu ve zjištění skutkového stavu. Proto soud v rámci opravy nemůže „provádět důkazy, které předtím v řízení neprovedl, tj. z nichž nečerpal poznatky o skutkovém stavu. Není možné ani dodatečně hodnotit důkazy, které soud sice provedl, ale zapomněl je hodnotit podle § 132; stejně tak nelze nově a jinak hodnotit důkazy, než v rozhodnutí, jehož oprava se navrhuje. Postupem podle § 165 nelze docílit nápravy tzv. opomenutých důkazů, neboť nelze opravovat to, co v rozhodnutí není. Tím nemá být řečeno, že tyto situace nemohou v konkrétním případě představovat vady řízení, navíc leckdy zřetelně ústavních rozměrů. Jejich náprava však není možná cestou opravy odůvodnění, ale jinými procesními prostředky.“²¹⁰

Nejzávažnější vadou a nedostatkem písemného vyhotovení rozsudku, resp. jeho odůvodnění, je však jeho tzv. nepřezkoumatelnost.

²¹⁰ LAVICKÝ, Petr in DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2009 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k § 165.

3.5.1 Nepřezkoumatelnost civilního rozsudku

Odvolání jako řádný opravný prostředek je možné uplatnit jen vůči výrokům civilního rozsudku, neboť pouze výroky, pokud se stanou pravomocnými a vykonatelnými, jsou způsobilé působit právní následky v právních poměrech a sférách účastníků řízení. Odvolání pouze proti odůvodnění rozsudku soudu je proto dle § 202 odst. 3 o. s. ř. výslovně vyloučeno – je nepřípustné.

Nedostatečné a nezákonné odůvodnění civilního rozsudku však je vadou, která postihuje řízení a která může mít za následek nesprávné rozhodnutí soudu ve věci ve smyslu odvolacího důvodu dle § 205 odst. 2 písm. c) o. s. ř. (jako tzv. zbytkového odvolacího důvodu). Řízení je nutné vždy z hlediska postulátů práva na spravedlivý proces posuzovat jako celek, přičemž rozsudek je konečným meritorním rozhodnutím soudu, jehož vydání naplňuje cíl civilního řízení. Jak již rovněž bylo uvedeno, právo na náležité odůvodnění civilního rozsudku je neodlučitelnou součástí práva na spravedlivý proces, přičemž náležité je pouze takové odůvodnění, které odpovídá zákonné procesní úpravě. Pokud proto písemné vyhotovení rozsudku neobsahuje odůvodnění odpovídající zákonu a potažmo právu na spravedlivý proces, zatěžuje takový nedostatek celé řízení vážnou procesní vadou.

Účastník řízení, který nesouhlasí s výrokem či výroky rozsudku (s rozhodnutím soudu), proto může rozhodnutí soudu (výroky rozsudku) napadnout odvoláním s užitím odvolacího důvodu dle § 205 odst. 2 písm. c) o. s. ř. V odvolání uvede, že soud prvního stupně nenáležitě odůvodnil napadený rozsudek, pročež z něj účastník řízení není schopen seznat důvody, pro které soud rozhodl v jeho neprospěch, nebo uvede, že považuje důvody rozsudku (např. právní hodnocení věci, skutková zjištění soudu) za nesrozumitelné nebo nesprávné. Odvolací soud by v takovém případě měl, pokud skutečně shledá odůvodnění rozsudku nepřezkoumatelným nebo nesrozumitelným, takový rozsudek soudu prvního stupně zrušit pro nepřezkoumatelnost dle § 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř. („*Odvolací soud rozhodnutí zruší, jestliže rozhodnutí není přezkoumatelné pro nesrozumitelnost nebo nedostatek důvodů*“) a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Ke stejnému závěru ovšem dojde i v případě, že odvolací soud na nepřezkoumatelnost rozsudku přijde jaksi mimoděk, tj. aniž by jí odvolatel výslovně napadal.

Pojem nepřezkoumatelnost rozsudku (resp. jeho odůvodnění) by mohl nesprávně svádět k úsudku, že nepřezkoumatelným může být rozsudek toliko ve vztahu k soudům vyšších instancí jej přezkoumávajícím, tedy ve smyslu, že takový rozsudek není možné přezkoumat např. v odvolacím nebo dovolacím řízení. Nepřezkoumatelnost rozsudku je však dle judikatury NS proviněním soudu zejména ve vztahu k účastníkům řízení.

Poznámka:

Dle usnesení NS ze dne 25. 8. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2770/2015: "Měřítkem toho, zda rozhodnutí soudu prvního stupně je, či není přezkoumatelné, nejsou požadavky odvolacího soudu na náležitosti odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, ale především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě použít v odvolání proti tomuto rozhodnutí odvolací důvody. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele. Obdobně pak lze říci, že i když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu dovolání – na újmu uplatnění práv dovolatele."

Na druhou stranu, účelem přezkumu civilních rozsudků je především posoudit a zhodnotit jejich věcnou správnost a bezvadnost jak jich samých, tak řízení jim předcházejících. U civilního rozsudku, který vykazuje zásadní nedostatky v jeho odůvodnění, však nelze jeho správnost vůbec zhodnotit, což brání naplnění podstaty přezkumu.²¹¹ Primárně je proto třeba (ne)přezkoumatelnost rozsudku posuzovat z hlediska účastníků řízení jako adresátů rozsudku, až sekundárně musí být rozsudek přezkoumatelný v rámci obecného soudního přezkumu, tj. pro odvolací a dovolací soud. Přezkoumatelnost je přitom čistě otázkou ústavních, zákonných a judikatorních požadavků na civilní rozsudek a jeho odůvodnění, nikoliv otázkou vyhovění zažitým postupům a zvyklostem jednotlivých přezkumných instancí.²¹²

²¹¹ Srov. právní větu usnesení NS ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3814/2015: "*Rozhodnutí soudu prvního stupně je nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost nebo nedostatek důvodů tehdy, když vůči němu nemůže účastník, který s rozhodnutím nesouhlasí, náležitě formulovat odvolací důvody, a ani odvolací soud proto nemá náležité podmínky pro zaujetí názoru na věc. Přezkoumatelnost rozhodnutí soudu prvního stupně je předpokladem především pro to, aby se účastník mohl domáhat svých práv u odvolacího soudu. I když rozhodnutí soudu prvního stupně nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nebyly – podle obsahu odvolání – na újmu uplatnění práv odvolatele."*

²¹² Rozsudek NS ze dne 20. 7. 2020, sp. zn. 32 Cdo 3219/2018.

Obecná definice nepřezkoumatelnosti je následující: Nepřezkoumatelný je takový civilní rozsudek, který je nesrozumitelný nebo v něm chybějí důvody (odůvodnění), a to jak zcela, tj. pokud důvody zcela absentují, tak i pokud chybějí z významné části. Zákon tak v § 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř. člení důvody nepřezkoumatelnosti rozsudku na a) nesrozumitelnost rozhodnutí a b) nedostatek odůvodnění rozhodnutí.

Ad a) Nesrozumitelnost rozsudku zakládá v první řadě selhání lidského či technického faktoru při vyhotovování písemného odůvodnění rozsudku, kvůli čemuž obsahuje rozsudek velké množství věcných chyb (především „*různých záměn jmen svědků, časových a jiných údajů*“²¹³), které při snaze porozumět důvodům rozhodnutí způsobí jeho naprostou nesrozumitelnost. Pravopisné chyby naopak zpravidla zakládají nepřezkoumatelnost rozsudku nebudou, jakkoli jsou v písemném vyhotovení rozsudku soudu jako orgánu moci veřejné naprosto nevhodné a snižují důvěru adresátů v rozhodnutí samotné.

Nesrozumitelným je však i takový rozsudek, který sice neobsahuje věcné ani pravopisné chyby, tj. je formálně bezvadný, avšak soudu se v něm nepodaří přenést své myšlenkové procesy při rozhodování věci do písemného vyhotovení pro čtenáře srozumitelným způsobem. Půjde o případy, kdy k tomu jinak způsobilý adresát rozsudku, ať už účastník řízení nebo nadřízený soud, nebude schopen z odůvodnění pochopit, proč soud rozhodl, jak rozhodl (např. pokud je právní hodnocení věci zmatené, nelogické apod.). Také v tomto případě bude muset být rozsudek k příp. odvolání zrušen pro nepřezkoumatelnost.

Ad b) Formálně (ale i materiálně) zcela absentující (písemné) odůvodnění rozsudku, ale i odůvodnění absentující z podstatné části, zakládá nedostatek odůvodnění rozsudku a tím i jeho nepřezkoumatelnost.

Pokud proto písemné vyhotovení rozsudku neobsahuje v rozporu s § 157 odst. 1 o. s. ř. vůbec odůvodnění, opět zpravidla vlivem např. lidské či technické chyby, jde bezesporu o nepřezkoumatelný rozsudek – neodůvodněný v rozporu se zákonným požadavkem. Obdobně je nepřezkoumatelným rozsudek, jež měl obsahovat úplné odůvodnění ve smyslu § 157 odst. 2 o. s. ř., ale nesprávně

²¹³ PETR, Bohuslav, JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. §201-250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 105.

byl soudem odůvodněn toliko zkráceně ve smyslu § 157 odst. 3, 4 o. s. ř. V opačném případě, tedy pokud soud např. rozsudek, proti němuž není odvolání přípustné, odůvodní úplně, však nezatěžuje takový (byť nezákonný) postup soudu řízení vadou, neboť účastníkům se dostane odůvodnění dokonce nad rámec zákonné úpravy, čímž nemůže být zasaženo do jejich práv.

V praxi se však nejčastěji vyskytují rozsudky nepřezkoumatelné pro nedostatek odůvodnění (důvodů) spočívající v materiálních, tj. obsahových, nedostacích jednotlivých, zákonem v § 157 odst. 2 o. s. ř. vypočtených, částí odůvodnění. Soud si takto může nepřezkoumatelnost vlastního rozsudku založit již jeho úvodní částí, tj. skutkovými přednesy účastníků. Pokud by soud v této části odůvodnění v důsledku její nevhodné struktury způsobil, že by z odůvodnění nebylo zřejmé, co soud prostřednictvím vlastních formulací toliko reprodukuje z přednesů a vyjádření účastníků a co jsou již jeho vlastní skutková zjištění získaná na základě provedeného dokazování, založil by tím nepřezkoumatelnost takového rozsudku.²¹⁴ Typickým příkladem nedostatku skutkové části odůvodnění jsou potom tzv. souhrnná zjištění soudu, kdy soud ve věci zjistí skutkový stav nebo alespoň jeho část na základě všech nebo více provedených důkazů současně, přičemž není zřejmé, na základě kterých konkrétních důkazů učinil ta která skutková zjištění a z jakého důvodu. Přitom pokud z civilního rozsudku není zjevné, o které konkrétní provedené důkazy nebo shodná tvrzení byla jednotlivá zjištění opřena, není možný ani jakýkoliv přezkum takového rozsudku. Tento typ nepřezkoumatelnosti se přitom v praxi objevuje „s neúprosnou pravidelností“²¹⁵.

Poznámka:

K definici souhrnných (souborných) skutkových zjištění srov. dále právní větu rozsudku NS ze dne 17. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1702/2005: „*Je nepřezkoumatelný rozsudek, jehož skutkové a právní závěry vycházejí z tzv. souhrnného zjištění, jímž se zjišťuje rozhodný skutkový stav současně na základě všech provedených důkazů, aniž se uvede, na základě kterých konkrétních důkazů se to které zjištění činí a z jakých důvodů, jakož i bez vysvětlení případných rozporů mezi nimi (srov. R 40/2002).*“

²¹⁴ LAVICKÝ, Petr in LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2016 [cit. 4. 2. 2022]. Komentář k § 157.

²¹⁵ KRALÍK, Michal. *Nepřezkoumatelnost rozhodnutí jako důvod jeho zrušení v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky*. Soudní rozhledy 10/2007.

Dalším důvodem nepřezkoumatelnosti rozsudku pro nedostatek důvodů je situace, kdy se soud v odůvodnění buď vůbec nevypořádá s některými tvrzeními účastníků, nebo neuvede, proč neprovedl další účastníky navržené důkazy, tj. pomine relevantní skutková tvrzení a návrhy na provedení důkazů, přičemž v odůvodnění řádně nezdůvodní, z jakého důvodu tak učinil. Zpravidla se bude jednat o případy, kdy soud zcela opomene některá skutková tvrzení účastníků, která chybně nebude považovat za pro věc rozhodná, nebo opomene některý označený důkaz, neboť bude mít počet a kvalitu v řízení provedených důkazů za dostačující.

Poznámka:

Pominutí relevantních tvrzení a důkazních návrhů účastníků může dle Petra a Jirsy spočívat např. v tom, že „soud v odůvodnění zcela pomine některá klíčová tvrzení a důkazní návrhy účastníků a nevysvětlí, proč je považoval za nepřípustné v důsledku koncentrace řízení.“²¹⁶ K tomu však srov. konkurující názor Kláry Hamulákové, dle níž: „To, že soud k tvrzením účastníka a jím uplatněným důkazům z důvodu nastalé koncentrace řízení nepřihlédl, nemusí uvést v odůvodnění svého rozhodnutí. Od následků koncentrace spočívajících v nepřihlédnutí k tvrzeným skutečnostem a označeným důkazům je pak třeba odlišovat postup soudu spočívající v neprovedení důkazu, který byl řádně a včas uplatněn. To znamená, že soud k němu přihlédl, tj. vzal jej na vědomí, ale po své úvaze jej neprovedl, neboť se domníval, že jeho provedení není ke zjištění skutkového stavu třeba. To, že neprovedl důkaz a z jakého důvodu, musí soud uvést v odůvodnění rozhodnutí.“²¹⁷ Jako rozumnější se přitom jeví přiklonit se k názoru, dle něhož by se soud v rozsudku vůbec neměl tvrzeními a důkazními návrhy uplatněnými až po koncentraci řízení zabývat, neboť k takovým soud vůbec nepřihlédne, nevezme je na vědomí, nerozhoduje o nich a takový účinek koncentrace je přitom ze zákona zřejmý. Soud by se měl v odůvodnění zabývat toliko tvrzeními a návrhy, jež strany uvedly včas, tj. v souladu s koncentrací řízení.

Součástí odůvodnění civilního rozsudku vždy musí být i vypořádání se s důkazy, které nebyly soudem provedeny nebo jejichž obsah neshledal soud jako relevantní jak pro skutkový základ, tak pro právní posouzení věci. Ačkoli to zákon výslovně v § 157 odst. 2 o. s. ř. neuvádí, judikatura dovodila, že obligatorní součástí

²¹⁶ PETR, Bohuslav, JIRSA, Jaromír in JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. §201-250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 106.

²¹⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 234.

odůvodnění rozsudku musí být i vypořádání se s v řízení uplatněnými námitkami.²¹⁸

Příklad:

Dle ÚS sice nelze *stricto sensu* uplatněnou námitku promlčení označit za opomenutý důkaz, avšak principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost soudů svá rozhodnutí náležitě odůvodnit a vypořádat se tak nejen se všemi důkazy, ale rovněž i s argumentačními tvrzeními účastníků. Proto pokud se soud uplatněnou námitkou promlčení vůbec nezabýval, zatížil své rozhodnutí protiústavní vadou.²¹⁹

Nepřezkoumatelnost se však může týkat nejen skutkové části odůvodnění, ale i části týkající se posouzení věci samé po právní stránce. Pokud soud v odůvodnění řádně nevysvětlí, proč z konkrétního závěru o skutkovém stavu dospěl k v odůvodnění uvedeným závěrům právním (právnímu hodnocení věci), rovněž tím zatíží řízení vadou nepřezkoumatelnosti.

Poznámka:

Rozsudek NS ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. 32 Cdo 4075/2016: „*Jestliže odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně postrádalo údaj o tom, pod jakou právní normu soud zjištěný skutkový stav věci podřadil a jakými úvahami se řídil při jejím výkladu a aplikaci, pak byl dovolatel zbaven možnosti s právním posouzením soudu prvního stupně ve svém odvolání náležitě polemizovat. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 32 Cdo 4165/2010, formuloval a odůvodnil závěr, že shledá-li odvolací soud právní posouzení soudu prvního stupně neúplným, popřípadě z jiného důvodu nesprávným, je nejen oprávněn, nýbrž i povinen věc sám právně (v potřebném rozsahu) posoudit. Tyto závěry však nedopadají na situaci, v níž jde o právní posouzení nikoliv neúplné, nýbrž – z hlediska obsahu odůvodnění rozhodnutí – zcela chybí. Takové rozhodnutí přezkoumatelné není.*“

Co se týče dalších opravných prostředků, pak nepřezkoumatelnost rozsudku není zmatečností vadou ve smyslu § 229 o. s. ř., ani důvodem pro obnovu řízení ve smyslu § 228 o. s. ř. Nenáležité (nezákonné) odůvodnění civilního rozsudku však je relevantní vadou rozsudku v rámci dovolacího řízení. Účastník řízení se proto proti rozsudku odůvodněnému v rozporu s § 157 o. s. ř. může bránit prostřednictvím dovolání jako jediného k tomu vhodného mimořádného opravného prostředku.

²¹⁸ KRALÍK, Michal. *Nepřezkoumatelnost rozhodnutí jako důvod jeho zrušení v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky*. Soudní rozhledy 10/2007.

²¹⁹ Nález ÚS ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. I. ÚS 113/02.

Nicméně tak ale může učinit výlučně za splnění dalších zákonných podmínek § 236 a násl. o. s. ř.²²⁰, neboť NS je oprávněn zabývat se nepřezkoumatelností dovoláním napadaného rozhodnutí pouze a toliko v mezích přípustného dovolání.²²¹

Nedostatky písemných odůvodnění rozsudků obecných soudů, v nichž nebyly dostatečně zohledněny všechny okolnosti případu, jsou také základem pro oprávnění ÚS k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů.²²² Nepřezkoumatelný civilní rozsudek by proto měl být ÚS k případné ústavní stížnosti legitimované osoby (stěžovatele) za podmínek dle § 72 a násl. ZoÚS zrušen.

Poznámka:

K tomu srov. nález ÚS ze dne 12. 10. 1998, sp. zn. IV. ÚS 304/98, dle něhož rozsudek, který postrádá náležitosti § 157 odst. 2 o. s. ř., což ve svých důsledcích vede k tomu, že je takový rozsudek nepřezkoumatelný, zpravidla představuje porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Dle nálezu ÚS ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 135/93, jsou potom nepřezkoumatelné takové rozsudky, které zakládají porušení čl. 90 Ústavy, jež soudům ukládá stanoveným způsobem (tj. v souladu s o. s. ř.) poskytovat ochranu právům. Vždy však musí být předmětem pečlivé úvahy ÚS, kdy o takový případ skutečně půjde.

Závěrem proto můžeme shrnout, že pokud odůvodnění civilního rozsudku neodpovídá zákonným náležitostem § 157 o. s. ř. a rozsudek se v důsledku toho stane nepřezkoumatelným, mají odvolací i dovolací instance, příp. i ÚS, povinnost *ex officio* takový rozsudek zrušit a věc vrátit k dalšímu řízení, neboť vadami rozsudku zakládajícími jeho nepřezkoumatelnost se musí soudy z podstaty věci zabývat z úřední povinnosti.²²³

²²⁰ Srov. nález ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.

²²¹ Viz usnesení NS ze dne 19. 10. 2017, sp. zn. 27 Cdo 3287/2017, dle kterého: „*Konečně přípustnost dovolání nezakládá ani údajná nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, neboť dovolatel v souvislosti s touto vytýkanou vadou Nejvyššímu soudu nepředkládá žádnou otázku hmotného či procesního práva, na jejímž vyřešení napadené rozhodnutí závisí a jež by splňovala předpoklady vymezené v § 237 o. s. ř.*“

²²² Srov. nález ÚS ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1680/13.

²²³ Srov. rozsudek NS ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 1285/2004, nebo rozsudek NS ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. 32 Cdo 4075/2016.

4 Ontologická otázka odůvodnění rozsudku

4.1 Debata nad odůvodňováním civilních rozsudků

V českém právním prostředí se v 90. letech nevedla zásadní debata o podobě písemného odůvodňování civilních rozsudků a soudních rozhodnutí obecně, což je vzhledem k době, v níž docházelo k přechodu ze socialistického zákonodárství a práva, pochopitelné. Po personální stabilizaci justice v nultých letech 21. století však již mohla mezi lety 2008 až 2011 na stránkách Právních rozhledů proběhnout na toto téma zajímavá debata.

V reakci na tzv. velkou novelu o. s. ř.²²⁴ a tzv. souhrnnou novelu o. s. ř.²²⁵ publikoval Jirsa článek²²⁶, jímž se snažil vyvolat diskuzi odborné právnické veřejnosti nad budoucností civilního procesu a mj. i nad budoucností odůvodňování civilních rozsudků. Ve svém článku uvedl, že podoba písemného vyhotovení rozsudku je odrazem toho, do jaké míry je soudce skutečně ve smyslu § 157 odst. 2 věty druhé o. s. ř. schopen přesvědčivě vysvětlit své úvahy o skutkovém a právním závěru věci, jež ho vedly k vydání rozsudku. Rozsudek by měl zejména přesvědčit účastníky řízení, popřípadě i třetí osoby, o správnosti úvah, kterými se soud při svém rozhodování řídil, „a má-li k tomuto účelu rozsudek sloužit, musí být na prvním místě stručný, jasný a výstižný. Čtivý i pro právního laika.“ Rozsudek by naopak neměl sloužit k intelektuálním exhibicím soudců nebo k výměně právních názorů mezi soudy různých instancí.

Poznámka:

K tomu srov. obdobný názor Drápala, dle něhož je odůvodňování rozsudků činnost velmi složitá a pracná. V rozhodnutí se však na druhou stranu lze často dočíst, jak je autor rozhodnutí erudovaný, co všechno přečetl a jaké judikáty či literaturu zná. Drápal si nemyslí, „že by mělo být rozhodnutí důkazem erudovanosti soudce. Mělo by směřovat k tomu, aby se vysvětlily stručně a jasně důvody rozhodnutí, protože vyznávám zásadu, že každý odvolací soudce, i soudce vyššího stupně, musí být natolik erudovaný, že i bez odůvodnění pozná, proč soud prvního stupně rozhodl, jak rozhodl. A že odůvodnění rozhodnutí by tu nemělo být kvůli soudům vyššího stupně, ale kvůli účastníkům, aby byli způsobilí se odvolat. Nakonec se říká naprosto výstižně, že pokud účastník není

²²⁴ Zákon č. 30/2000 Sb.

²²⁵ Zákon č. 7/2009 Sb.

²²⁶ JIRSA, Jaromír. *Perspektivy českého civilního procesu*. Právní rozhledy 12/2008.

spokojen s rozhodnutím, tak se stejně odvolá, i kdyby to rozhodnutí bylo sebelepší, a pokud je spokojen, tak mu vůbec nevadí, že to rozhodnutí není odůvodněné. Takže i v tomto smyslu může přispět k rychlosti řízení to, že bude důvěra v odvolací i dovolací soud, že je schopen přezkoumat tato rozhodnutí bez podrobného rozboru a různých elaborátů, článků a různých paragrafů.“²²⁷

V článku Jirsa rovněž navrhl²²⁸, aby soudy nebyly povinny písemně vyhotovovat civilní rozsudky s úplným odůvodněním v případech tzv. předem neohlášených odvolání. Úplné písemné odůvodnění by se tak týkalo pouze těch rozsudků, do nichž by se účastníci řízení odvolali, resp. své odvolání do nich ohlásili. Zbytek by byl písemně odůvodněn toliko zjednodušeně (zkráceně). Rozsudek nadto dle Jirsy není listinou, ale verdiktem soudu v jednacích síních, neboť rozsudek bychom měli spíše vnímat „jako to, co soudce vysvětlí v jednacích síních“, než jako „to, co soudce napíše“.

Poznámka:

Jirsa se tak ve svém článku přiklání k určitému účelnému minimalismu odůvodňování civilních rozsudků, přičemž se ani tolik – vyjma návrhu na zjednodušené odůvodnění rozsudků bez ohlášeného odvolání – nezaobírá právní úpravou (§ 157 odst. 2 o. s. ř.), jako spíše (ne)schopností některých soudců přesvědčivě (a přitom stručně) svá rozhodnutí vysvětlit.

Winterová ve svém následně publikovaném článku vyjádřila s Jirsou podstatný nesouhlas²²⁹, a to zejména v otázce upřednostňování ústních odůvodnění civilních rozsudků, neboť dle jejího názoru „*musí být soudní rozhodnutí písemně vyhotoveno a jeho výrok odůvodněn.*“ Podstatou demokratické justice dle Winterové je, že soudce musí náležitě a jasně vysvětlit nejen jak rozhodl, ale také proč tak rozhodl, tj. musí své rozhodnutí odůvodnit, přičemž odůvodnění má význam instruktivní (poučovací, vysvětlující), výchovný (preventivní – individuálně i generálně), ale i význam pro řízení o opravném prostředku a pro morální působení na třetí osoby - veřejnost (společnost). Na samotném rozsahu odůvodnění přitom dle Winterové nezáleží, neboť „*odůvodnění musí vystihovat podstatu věci*“.

²²⁷ DRÁPAL, Ljubomír. Příspěvek na konferenci Senátu ČR – Nový civilní proces z pohledu praxe [online]. Senát ČR, 20. 11. 2018 [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: senat.cz/xqw/webdav/pssnat/original/89814/75241

²²⁸ JIRSA, Jaromír. *Perspektivy českého civilního procesu*. Právní rozhledy 12/2008.

²²⁹ WINTEROVÁ, Alena. *Nad perspektivami českého civilního procesu*. Právní rozhledy 19/2008.

Debaty nad možností odůvodňovat dodatečně jen rozsudky, u nichž bude tzv. ohlášeno odvolání, příp. odůvodňování jinak zjednodušit či omezit, jsou dle jejího názoru vedeny snahou soudců o zjednodušení vlastní práce. Snahy o úsporu práce jsou „*však chvályhodné jen tehdy, pokud nezhoršují kvalitu díla. Soudní rozhodnutí bez odůvodnění je jen část díla, je to ‚zmetek‘.*“ Měla by společnost skutečně věřit tomu, že soudce rozhodl v souladu s právními předpisy, věcně správně a spravedlivě, ale není schopen své rozhodnutí vysvětlit a odůvodnit? Justice si takto usnadňovat život nesmí. „*Význam odůvodnění rozhodnutí je také v tom, že jím soudce ‚skládá účet‘ ze skutkových a právních závěrů, které učinil. Tím, že vysvětluje, zároveň se zodpovídá. A na to ústní zdůvodnění při vyhlášení nestačí.*“ Zákonná úprava soudcům nijak nebrání v tom, aby byly rozsudky stručnější a jasnější. Problém je dle ní převážně v jednotlivých soudcích.

Poznámka:

S názorem Winterové lze převážně souhlasit (k tomu viz dále), ale přesto, nedopouští se zde nepřipustného argumentu *ad hominem*? Jaromíru Jirsovi na jednu stranu podsouvá nízké motivy (viz „*snaha o úsporu práce soudce*“), na druhou stranu však sama předkládá jen velmi obecné, nekonkrétní a spíše zásadové argumenty pro zachování současného *statusu quo* (viz argumentace povahou, účelem a funkcemi odůvodnění soudního rozhodnutí). Čtenář se nemůže zbavit pocitu, že se oba významní procesualisté baví každý o něčem trochu jiném, což zakrývá, že spolu ve skutečnosti v mnohém souhlasí (např. v kritice soudců a jejich vyjadřovacích a formulačních schopností).

Formou článku se k diskuzi připojila i soudkyně Pjajčíková²³⁰, která pro změnu vyjádřila „*zásadní nesouhlas*“ s názorem Winterové. Problém dle ní nespočívá v tom, že by soudci neuměli srozumitelně odůvodnit své rozhodnutí, ale v otázce efektivity vynakládání pracovní síly. Současná úprava značně a zbytečně zatěžuje mandatorní výdaje státu a plýtvá nákladnou pracovní silou soudce, proto bychom se raději měli přichýlit k fungující anglosaské praxi (zejména vzoru Spojených států), kde těžiště procesu leží v rozhodnutí a jeho odůvodnění přímo v jednací síni a písemné odůvodnění je pouhou výjimkou z pravidla. Nezastoupeného (laického) účastníka řízení totiž zpravidla písemné odůvodnění rozsudku téměř nezajímá, „*a to o to méně, čím je delší a odbornější*“. Z tohoto důvodu pak nemůže ani sebelepší písemné odůvodnění plnit zmiňovanou výchovnou funkci.

²³⁰ PJAJČÍKOVÁ, Pavla. *Nad perspektivami českého civilního procesu*. Právní rozhledy 1/2009.

Vzniklé diskuzní fórum zakončil příspěvek advokáta Navrátila²³¹, jež se naopak přiklonil k názorům Winterové, neboť „*odůvodnění ztělesňuje samotnou podstatu celého soudního řízení*“. Odůvodnění rozsudku zprostředkovává účastníkům řízení a veřejnosti myšlenkový proces soudu při posuzování a rozhodování věci, a proto nesmí být považováno jen za doplněk či jakýsi bonus závazných výroků rozsudku. Výrok je vlastně pouhým shrnutím odůvodnění do několika vět: „*Jinými slovy: bez odůvodnění není rozhodnutí*.“ Základem spravedlivého procesu je proto řádné odůvodnění rozsudku soudu, protože „*rozhodnutí bez odůvodnění není nic jiného než holý příkaz*“. Také Navrátil pak Jirsovi podsunul, že motivy za jeho argumentací „*mají jeden společný jmenovatel: snahu o zjednodušení práce*.“

Jirsa se k tématu vrátil ještě jednou²³², přičemž vyjádřil přání, „*aby snahy o omezení odůvodňovací povinnosti přestaly být vnímány jako cesta k soudcovské zahálce, ale naopak jako tendence k posílení významu soudního rozhodnutí*.“ Dále pak setrval na své preferenci, aby zákon upřednostňoval odůvodnění ústní, při němž soudce během vyhlášení rozsudku (a zároveň na záznam) přímo v jednací síni účastníkům a jejich zástupcům precizně vysvětlí své rozhodnutí po skutkové i právní stránce věci.

Poznámka:

Není pro téma příznačné, že soudci (Jirsa, Drápal, Pjajčíková) plédují za odůvodňování co nejušpornější, zatímco právní teoretici a akademici (Winterová) nebo advokáti (Navrátil) by si přáli odůvodňování zachovat v současné podobě?

Argumentaci soudcovskou zahálkou (leností) přitom nelze považovat za nic jiného než za nevhodnou a nevěcnou. Hodnotí se osobní motivace jednotlivých autorů a nedebatuje se tak o podstatě problému, tj. o současném stavu odůvodňování civilních rozsudků. Odborná debata je tak bohužel zaplevelena argumentováním se slaměnými panáky a skutečná diskuze nad aktuálními problémy civilního procesu s návrhy jejich řešení a nutnými kompromisy na obou stranách neprobíhá.

Nelze si však nevšimnout, že Jirsův původní článek nebyl dalšími příspěvateli příliš pochopen. Jeho návrh se přitom zdá být alespoň v základech logickým. Soud rozhoduje v civilním řízení (minimálně v řízení sporném) konflikt

²³¹ NAVRÁTIL, David. *Perspektivy českého civilního procesu – tentokrát z pohledu advokáta*. Právní rozhledy 14/2009.

²³² JIRSA, Jaromír. *Civilní proces po účinnosti souhrnné novely občanského soudního řádu a několik dalších úvah nad jeho perspektivami*. Právní rozhledy 5/2011.

dvou stran řízení, tj. má za úkol vyřešit z pozice nezúčastněného třetího jejich vzájemný spor. Přijmeme-li základní tezi, že rozsudek je psán především pro účastníky řízení, proč by pak měl soud v případě, když by k urovnání sporu stačilo projednání věci před soudem a odůvodnění rozsudku toliko ústně po jeho vyhlášení, vyhotovovat ještě úplné písemné odůvodnění?

Současná procesní úprava pamatuje pouze na situace, kdy se účastníci řízení vzdají práva na odvolání proti rozsudku ihned po jeho vyhlášení, resp. v období od jeho vyhlášení do faktického vytvoření písemného vyhotovení rozsudku soudem a jeho doručování účastníkům (§ 207 odst. 1 ve spojení s § 157 odst. 4 o. s. ř.). V takovém případě soud v písemném vyhotovení rozsudku uvede toliko tzv. zjednodušené odůvodnění. Pokud se tedy oba účastníci řízení nevzdají práva na odvolání ihned po ústním vyhlášení rozsudku (nebo do doby, než soud vyhotoví písemné odůvodnění a nerozešle jej účastníkům), soud je povinen i ve věcech, ve kterých nakonec nebylo odvolání podáno, rozsudek písemně vyhotovit včetně náležitého a úplného odůvodnění věci (nejde-li o tzv. bagatelní rozsudek, proti němuž není odvolání přípustné a rovněž obsahuje pouze zjednodušené odůvodnění – srov. § 157 odst. 4 o. s. ř.). Soudy, resp. spíše k tomu příslušné Ministerstvo spravedlnosti, tradičně nemají k justičním ani sociologickým problematikám téměř žádná data. Můžeme proto pouze hádat, kolik účastníků řízení přesvědčí k nepodání opravného prostředku až písemné odůvodnění rozsudku a kolik by jich odvolání neuplatnilo, ani pokud by jim od soudu přišel toliko výrok. Např. výše citovaný Ljubomír Drápal se však domnívá, že pokud účastník není s rozhodnutím spokojen, tak se proti němu odvolá, i kdyby to bylo rozhodnutí sebelepší. Spokojenému účastníku pak zase vůbec nevadí, že odůvodnění rozsudku není perfektní.²³³

Představme si proto ideální modelovou situací písemného odůvodňování rozsudků jen pro případ tzv. ohlášeného odvolání dle Jirsova návrhu. Soud při jednání projedná věc s účastníky řízení, na konci jednání vyhlásí rozsudek – jeho výrokovou část – a poté své rozhodnutí náležitě a podrobně ústně odůvodní, což bude zaznamenáno buď do protokolu o jednání, nebo na audio, příp. audiovizuální záznam. Žádný z účastníků řízení se nevzdá ihned na místě

²³³ DRÁPAL, Ljubomír. Příspěvek na konferenci Senátu ČR – Nový civilní proces z pohledu praxe [online]. Senát ČR, 20. 11. 2018 [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/89814/75241

svého práva na odvolání, neboť budou chtít rozhodnutí v klidu vstřebat a poradit se se svým právním zástupcem. Nikdo z nich však nakonec ve lhůtě 15 dnů ode dne vyhlášení „neohlásí“ soudu, že se hodlá proti rozsudku odvolat. Proč by v takovém případě, kdy soud bude mít postaveno na jisto, že se proti jeho rozhodnutí nikdo z účastníků řízení neodvolá, měl soud rozsudek dále písemně odůvodňovat? Jirsův návrh tak fakticky poskytuje účastníkům řízení novou 15 denní lhůtu k ohlášení, zda proti rozsudku soudu podají odvolání (příčemž by následně vůči vyhotovenému a doručenému písemnému vyhotovení rozsudku s úplným odůvodněním měli samozřejmě nadále 15 denní lhůtu k odvolání – § 204 odst. 1 o. s. ř.).

Je však třeba vzít v potaz, že Jirsa ani nikdo jiný nemají k návrhu jakákoliv data. Jirsa tak např. neuvádí, o kolik procent by se dle jeho návrhu snížilo zatížení soudů co do povinnosti rozsudky úplně písemně odůvodňovat. Zároveň v rámci komparativního pohledu do zemí se srovnatelnou právní kulturou, tj. při pohledu do právních řádů např. Německa, Rakouska nebo Slovenska, zjistíme, že v žádném z nich stejná nebo alespoň podobná úprava neplatí. Jakkoli proto Jirsův návrh můžeme považovat za inovativní, jeho praktické provedení je fakticky vyloučeno. Návrh by dále zesložil'oval současnou, již tak atrofovanou, právní úpravu, jeho reálné dopady jsou neznámé a jeho úprava by byla raritní. Nadto problémem soudnictví není současná zákonná úprava písemného odůvodňování rozsudků, nýbrž soudní praxe jejich vyhotovování a tvorby (k tomu blíže dále).

4.2 Nutnost odůvodňovat civilní rozsudky

Z diskuze v Právních rozhledech lze vysledovat základní argumenty vážící se k otázce novelizace (redukce, zjednodušení) právní úpravy odůvodňování civilních rozsudků, resp. k potřebě písemného odůvodňování rozsudků vůbec. Závažnějších než vznesených (spíše principiálních) výhrad je přitom vůči novelizačním návrhům vícero.

V odborném prostředí nezaznívají žádné názory, které by navrhovaly změnu právní úpravy tak, aby soudy své rozsudky odůvodňovaly více a podrobněji. Stejně tak nikdo netvrdí, že by se písemné odůvodňování civilních rozsudků mělo zcela zrušit. Těmito dvěma krajními, nikým nepodporovanými, názory se proto nebudeme dále zabývat. Sporným bodem tak zůstává, zda by bylo lepší ponechat odůvodňovací povinnost soudů v současné pozitivní zákonné podobě s tlakem na stručnější a jasnější vyjadřování soudců v písemných odůvodněních, nebo zda

zvolíme úpravu odůvodňování civilních rozsudků novou, která omezí nebo zjednoduší odůvodňovací povinnost soudů alespoň u některých z rozsudků, které je v rámci dnešní úpravy nutné odůvodňovat úplně.

Je třeba si v první řadě uvědomit, že právní úprava odůvodňování musí být především v souladu s ústavními postuláty řádného procesu, tj. s právem na spravedlivý proces a právem na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí jako jeho součástí. Jak již bylo uvedeno na začátku práce, ústavně zaručeným právem každého účastníka řízení je mj. právo na náležité (řádné, zákonné) odůvodnění soudního rozsudku, což platí bez dalšího i pro civilní proces, přičemž v současné době nelze hovořit zrovna o deflaci práva na spravedlivý proces, ale spíše o jeho inflaci (rozšiřování jeho obsahu a důrazu na něj). I vzhledem k v celé práci zmiňované judikatuře ESLP je proto jakékoliv omezování jedné ze součástí práva na spravedlivý proces u meritorních soudních rozhodnutí jen těžko představitelné. Realizaci omezování požadavků kladených na písemná odůvodnění civilních rozsudků dále brání robustní judikatura ÚS, která dlouhodobě a setrvale odmítá jakékoliv úlevy co do povinnosti soudů odůvodňovat svá rozhodnutí.²³⁴ Na základě v práci uváděných rozhodnutí ÚS tak můžeme dovodit, jak by se s největší pravděpodobností ÚS postavil k úpravě, která by umožňovala soudům své rozsudky neodůvodňovat vůbec, jen v omezeném rozsahu nebo dokonce toliko ústně se zaznamenáním na zvukovém nebo obrazovém nosiči dat.

Poznámka:

Dle ÚS je vždy třeba při posuzování ústavnosti zákonné úpravy zvažovat, zda byť i jen částečné omezení ústavních práv účastníků řízení sleduje nějaký legitimní účel a zda je zároveň řešením, které při sledování takového legitimního účelu způsobí zásah do ústavou garantovaných práv osob co nejmenší.²³⁵ Argument pro zjednodušení písemného odůvodňování alespoň typově vybraných rozsudků spočívá v zásadě ve snaze urychlit civilní řízení odbřemeněním soudců od „zbytečné“ práce. Takový cíl je nepochybně legitimní, neboť ochrana práv osob má být především účinná a tudíž mj. rychlá. Argument však neobstojí. Omezení práva účastníka řízení dozvědět se důvod, proč soud ve věci rozhodl určitým způsobem, může takovému legitimnímu cíli posloužit pouze pramálo. Problém délky řízení nespočívá v časové náročnosti vypracování písemných rozsudků s úplným odůvodněním, ale primárně ve způsobu, jakým soudci rozsudky

²³⁴ Za všechny viz náleží pléna ÚS ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03, k protiústavnosti zákonného omezení povinnosti NS odůvodňovat svá usnesení o odmítnutí dovolání.

²³⁵ Srov. opět např. náleží ÚS ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03.

odůvodňují. Uvedení stručných skutkových zjištění, právního hodnocení a posouzení věci nemůže téměř v žádném případě významně prodloužit délku civilních řízení. Omezení práv účastníků řízení na náležité odůvodnění soudního rozsudku by proto z tohoto hlediska mělo pouze minimální možnost obstát v rámci příp. abstraktního přezkumu právní normy v řízení před ÚS.²³⁶

V druhé řadě, soudci, právní zástupci a další osoby pohybující se v oblasti práva nemají obvykle s návštěvou soudní síně spojen žádný velký stres. Soudní jednání je pro ně běžnou součástí jejich životů, zpravidla v nich nevzbuzuje žádnou úzkost. Jiné je to ale u „běžné“ populace. Někteří lidé se k soudu za celý život nepodívají, naprostá většina se do soudní síně dostane v postavení účastníků řízení maximálně jednou dvakrát za život. Soud potom v takových situacích rozhoduje o jejich právech a povinnostech, o jejich životě a o jejich osobních a majetkových poměrech. Účastníci jsou tak před soudem postaveni do zvláštní, nevšední situace a osobní účast na jednání soudu je pro ně proto téměř vždy spojena se specifickým a výrazným stresem, srovnatelným snad pouze s nerutinní návštěvou lékaře.

Z odborné studie Roye P. C. Kesselse, zveřejněné v *Journal of the Royal Society of Medicine*²³⁷ a prováděné na pacientech, jimž byla zrovna lékařem sdělena diagnóza jejich onemocnění, vyplývá, že pacienti zapomenou 40-80 % informací poskytnutých jim lékařem ihned poté, co vyjdou ze dveří ordinace. Zároveň, čím více informací je pacientu poskytnuto, tím méně si jich pamatuje, přičemž více než polovinu z informací, které si vůbec pacient zapamatuje, si nezapamatuje správně (v tom znění a souvislostech, v jakých od lékaře zazněly). Dle výzkumu tato narušená schopnost pamatovat si údaje sdělené lékařem souvisí zejména se třemi faktory: a) složitostí medicínského jazyka (terminologie), b) způsobem sdělení informací (tj. ústně, nikoliv písemně) a c) důvody na straně pacienta (vzdělání, specifická očekávání apod.). Studie proto jako svůj výstup doporučuje sdělovat pacientům informace písemně, neboť ústní sdělení je ke správnému zapamatování informací tím nejméně efektivním způsobem. Nejeftivnější je potom kombinace obou forem, tj. poskytnutí informací jak ústně, tak písemně zároveň.

²³⁶ K tomu ostatně srov. rozsudek ESLP ze dne 17. 1. 1970 ve věci stížnosti č. 2869/65 Delcourt proti Belgii, dle něhož zaujímá v demokratické společnosti právo na řádný chod justice tak závažné místo, že jej není možné obětovat vhodnosti. Spravedlnost musí být nejen vykonávána, ale musí být rovněž vidět, že je vykonávána – a co jiného je vidět, než veřejné jednání soudu a písemný civilní rozsudek z něj vzešlý.

²³⁷ KESSELS, Roy P. C. *Patients' memory for medical information*. [online]. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 2003 [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12724430

Ostatně, každý z nás podobnou situaci zná. Když jsme ve stresu, náročné situaci nebo situaci, kterou silně prožíváme, ať se jedná o jednání před správním orgánem nebo o vypjatou partnerskou hádku, nejsme si již po velmi krátké době schopni vzpomenout na téměř žádné podrobnosti prožité situace. Situaci jsme byli přítomni, dávali jsme pozor, ale pamatujeme si pouze záblesky nebo útržky. Na vině je nepochybně především stres a emoce, které máme se situací spojené, a které nám zabraňují logicky a s nadhledem analyzovat a ukládat vjemy do své paměti. Také z tohoto důvodu proto nelze navrhovanou preferenci ústního odůvodňování civilních rozsudků označit jako za pro účastníky příznivější variantu.

Poznámka:

Není ani třeba dále rozvádět, že všechny závěry výše zmíněné odborné studie vyznívají v jednoznačný neprospěch návrhů na preferenci ústního odůvodňování civilních rozsudků, neboť tyto jsou snadno převoditelné i na právní prostředí. Právnícký jazyk je objektivně složitý, přičemž se jeho srozumitelnost nadále zhoršuje. Vznikají nová právní odvětví, každé z nich pak utváří vlastní terminologii a právní řád a jazyk se tím stává nepřehledným i pro právníky. Ústní odůvodnění proto z hlediska své srozumitelnosti a zapamatovatelnosti citelně zaostává za (dobře napsaným) odůvodněním písemným. Ze všech těchto hledisek se potom favorizování podrobného ústního odůvodňování jeví jako nešťastné.

Pokud Jirsa argumentuje tím, že by takové náležité a extenzivní ústní odůvodnění rozsudku v jednacích síních bylo v rámci jeho vyhlášení zaznamenáno na protokol nebo příslušný záznam, čímž by byly odstraněny výše zmíněné námítky, pak toto také vznáší celou řadu otázek. Je asi iluzorní předpokládat, že by soudci byli ve skutkově či právně složitějších věcech schopni účastníkům řízení řádně a podrobně odůvodnit rozsudek ústně přímo v jednacích síních, tedy bez jakékoliv předchozí přípravy. Soudce by si tak ústní odůvodnění musel stejně před vyhlášením předpřipravit, a to nejpravděpodobněji písemně. Z jakého důvodu by potom bylo tak složité již předpřipravené odůvodnění upravit a jednoduše zkopírovat do písemného vyhotovení rozsudku? Zároveň pokud by soudce byl, např. v jednodušších věcech, odůvodnění spatra schopný, toto by stejně muselo být zaznamenáno na protokol nebo záznam. Proč by potom bylo tak složité opět jen zaznamenané odůvodnění zkopírovat do písemného vyhotovení? A pokud by ústní odůvodnění musel soudce dále náročně upravovat pro písemné vyhotovení, skutečně by se jednalo o ústní odůvodnění, které by bylo řádné ve smyslu práva na náležité odůvodnění civilního rozsudku?

Pokud jde o argument zbytečným vynakládáním drahé pracovní síly soudců, ten je zcela nepřipadným. Omezování ústavně zaručených základních procesních práv účastníků řízení z personálních a finančních důvodů na straně státu (jako garanta lidských práv) je vyloučeno. Pokud současná ústavně konformní zákonná úprava klade na soudce přehnané časové a personální požadavky, pak řešením není změna takové úpravy a z ní implicitně vyplývající omezení základních práv účastníků, ale zvýšení počtu soudců či odborného aparátu soudů (a příp. změna odůvodňovací praxe existující nezávisle na znění zákona).

Poznámka:

Dle nálezu ÚS ze dne 10. 11. 1998, sp. zn. IV. ÚS 358/98, „...je věcí státu organizovat své soudnictví tak, aby principy soudnictví zakotvené v Listině byly respektovány. Případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži těch, kteří od soudu právem očekávají ochranu svých práv...“.

Toliko ústní odůvodnění dále zcela eliminuje generální výchovnou funkci civilního rozsudku a do značné míry i jeho výchovnou funkci individuální. Pokud nebude v písemném vyhotovení civilního rozsudku uvedeno úplné odůvodnění, jak dlouho si účastník řízení bude pamatovat podrobné ústní odůvodnění rozsudku poskytnuté mu soudem v jednacích síních? Výlučně ústní odůvodnění civilního rozsudku by proto v konečném důsledku mohlo přispívat i k resentimentu vůči vydanému rozsudku a soudům obecně. Navíc pokud současná právní úprava umožňuje jistý, byť omezený, přezkum exekučních titulů (tedy i pravomocných a vykonatelných rozsudků) v rámci např. exekučních a insolvenčních incidenčních sporů, jak by pak takový přezkum probíhal v případě, kdy by rozsudky byly odůvodněny pouze zkráceně?

Ze všeho shora uvedených argumentů proto musíme uzavřít, že by soudy neměly od písemného odůvodňování civilních rozsudků ustupovat, a to ani pro případ tzv. neohlášených odvolání. Odůvodnění rozsudku soudu je jedním ze základních znaků právního státu, který omezuje soudní libovůli, arbitrárnost rozhodování a snad i, alespoň částečně, pomáhá udržovat důvěru občanů ve stát. Zároveň účastníkům řízení umožňuje řádné pochopení důvodů vydaného soudního rozhodnutí a v konečném důsledku jim tak umožňuje i podání kvalifikovaného opravného prostředku a tím i náležitě přezkoumání rozsudku. Při přečtení věcného záměru c. ř. s. je navíc přitom zřejmé, že ten namísto změny zákonné úpravy odůvodňování civilních rozsudků tenduje k jejímu zachování v současné podobě.

4.3 Perspektivy odůvodňování civilních rozsudků

Základní a obecný civilní procesní předpis (o. s. ř.) je dlouhodobě kritizován pro svou nesystémovost, nekonceptnost a protichůdnost jednotlivých ustanovení, což je důsledkem především 121 (*sic!*) novelizací, které jej během 58 let jeho účinnosti zasáhly (tj. v průměrném tempu dvou novelizací za rok). Na nutnosti přijmout nový civilně procesní předpis se proto shoduje prakticky celá odborná právnícká veřejnost.²³⁸

Ministerstvo spravedlnosti proto právě za účelem přípravy nového procesního kodexu jmenovalo odbornou pracovní skupinu, která vypracovala věcný záměr (jakýsi základní koncept) civilního řádu soudního (c. ř. s).²³⁹ Je nutné zmínit, že zveřejněný věcný záměr byl především ze strany soudcovského stavu podroben zdrcující, někdy až přehnané a zbytečně expresivní, kritice.^{240, 241} Práce na novém kodexu nicméně stále pokračují. Odhlédneme-li od těchto porodních bolestí, můžeme z navrhované úpravy písemného odůvodňování civilních rozsudků vyjít při pohledu *de lege ferenda*.

Dle bodu 335 věcného záměru c. ř. s. zní návrh paragrafového znění k úplnému odůvodnění civilních rozsudků takto: „*V odůvodnění rozsudku soud stručně a jasně vyličí skutkové přednesy a návrhy stran, uvede skutečnosti, které byly stranami doznané nebo mezi nimi nesporné, která skutková zjištění ve věci učinil, o které důkazy a z jakých důvodů je opřel, zda a proč nevyhověl některým důkazním návrhům, a jak věc posoudil po právní stránce.*“

Z prostého porovnání se současným zněním § 157 odst. 2 o. s. ř. můžeme vyvodit, že věcný záměr upravuje úplná písemná odůvodnění civilních rozsudků minimalističtěji, neboť vypouští např. výslovně (povinně) soudy uváděný závěr

²³⁸ Srov. např. výstup z konference, na niž Winterová uvedla: „*Když se podíváme na platný právní stav, tak si myslím, že je zřejmé, že potřebujeme z různých důvodů změnu. To, s čím nyní pracujeme, je nepřehledná úprava, která byla mnohokrát měněna.*“ Viz Článek *Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu* [online]. Advokátní deník, 16. 10. 2019 [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné z: advokatnidenik.cz/2019/10/16/konference-budoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/

²³⁹ Věcný záměr c. ř. s. je dostupný z webových stránek crs.justice.cz.

²⁴⁰ Článek *Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku* [online]. Česká justice, 22. 11. 2018 [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné z: ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/

²⁴¹ Článek *Soudci odmítli ministerský návrh nové úpravy civilního procesu jako nezpůsobilou kuriozitu* [online]. Česká justice, 20. 11. 2018 [cit. 4. 2. 2022]. Dostupné z: ceska-justice.cz/2018/11/soudci-odmitli-ministersky-navrh-nove-upravy-civilniho-procesu-jako-nezpusobilou-kuriozitu/

o skutkovém stavu. Zcela se pak navrhované znění zbavuje proklamativní normy, dle níž není přípustné ze soudního spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy (ačkoli ta by nepochybně, byť výslovně neuvedena, pro praxi nadále bez výjimky platila). Vypuštěné části úpravy však fakticky nijak nezasahují do povinného zákonného rozsahu písemného odůvodnění civilního rozsudku, ten by, jak z porovnání vyplývá, měl i dle navrhované úpravy zůstat stejný. Ustanovení je tak pouze, vulgárněji řečeno, očištěno od nánosu zbytečných (obsolentních) norem. Věcný záměr c. ř. s. z tohoto důvodu nepřináší do oblasti odůvodňování rozsudků žádnou významnou změnu, kterou si od nového procesního předpisu mnozí (zejména soudci) slibovali.

Poznámka:

Např. dle stanoviska Soudcovské unie ČR k věcnému záměru c. ř. s.²⁴², postrádá Soudcovská unie „zevrubnou diskusi včetně mezinárodního srovnání a na ni navazující moderní úpravu odůvodňování soudních rozhodnutí, a to jak ve věci samé, tak procesní povahy. V tomto ohledu je věcný záměr ustrnulý, neambiciózní a nedostatečný. V soudní praxi se dlouhodobě poukazuje na skutečnost, že rozsáhlé odůvodňování rozhodnutí zbytečně a neúměrně zatěžuje soudní systém, že odůvodnění rozhodnutí „nikdo nečte“, laická veřejnost jim většinou nerozumí. Je třeba uvažovat o tom, jak odůvodnění zestručnit a přitom zachovat možnost jejich faktického přezkumu, jak lépe využít ústních odůvodnění poskytnutých soudem po vynesení rozhodnutí a podobně.“

Nabízí se otázka, zda by neměla „soudní praxe“ dlouhodobě poukazovat spíše na to, že soudci vyhotovují rozsáhlá písemná odůvodnění prakticky v rozporu se zákonem? Srov. § 157 odst. 2 o. s. ř. a jeho „stručně a jasně“ a v práci uvedené mnohačetné výtky k soudní praxi vyhotovování odůvodnění. Symptomatické pro výtky soudců je zároveň naprostá absence jakéhokoli protinávruhu, resp. absence vlastního návrhu podoby nové úpravy ze strany kritiků.

Právě ke kritice, pocházející významně zejména z řad soudců, se vyjadřuje finální znění 2. verze věcného záměru c. ř. s., jež k navrhované právní úpravě odůvodňování civilních rozsudků mj. uvádí: „K připomínce, že kritizovaly ‚nemoderní přístup‘ odůvodňování rozsudků, se uvádí, že podle věcného záměru má být odůvodnění rozsudku především ‚jasné a stručné‘ (bod 340). (...) Představa některých připomínkových míst, že snad může být na odůvodnění písemného

²⁴² Článek *Stanovisko k navrhovanému věcnému záměru nové úpravy civilního procesního práva* [online]. Soudcovská unie ČR, 29. 6. 2018 [cit. 25. 11. 2021]. Dostupné z: [soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/2938-stanovisko-k-navrhovanemu-vecnemuzameru-nove-upravy-civlniho-procesniho-prava.html](https://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/2938-stanovisko-k-navrhovanemu-vecnemuzameru-nove-upravy-civlniho-procesniho-prava.html)

*vyhotovení rozsudku zcela rezignováno, pomijí, že právní úprava odůvodňování rozhodnutí musí brát zřetel především na dvě hodnoty – právo stran na spravedlivý proces a na nutnost soudního přezkumu rozhodnutí. Pouhé ústní odůvodnění při vyhlášení rozsudku (bez následného odůvodnění jeho písemného vyhotovení) by ztěžovalo nejen přezkum rozhodnutí, ale i samu možnost strany podat proti němu odůvodněný opravný prostředek. Věcný záměr nemá v tomto směru kam ustupovat, zejména je-li si vědom ustálené judikatury Ústavního soudu, která v nedostatečích odůvodnění rozsudku spatřuje protiústavní deficit (srov. III. ÚS 703/06, či I. ÚS 521/05, Pl. ÚS 1/03). Cestu k nápravě je tak spíše než ve změně právní úpravy zapotřebí hledat v jejím skutečném dodržování ze strany soudů.*²⁴³

Ani věcný záměr pravděpodobné budoucí úpravy proto nepočítá a lze předpokládat (např. vzhledem ke shora označené ustálené judikatuře ÚS), že ani ve své konečné verzi nebude počítat, se zásadní změnou zákonných náležitostí písemného odůvodnění civilních rozsudků, resp. ústní i písemné rozsudkové odůvodňovací povinnosti civilních soudů. Otázkou proto zůstává, zda by k takové změně mělo dojít, příp. zda je tato změna nutná či potřebná, nebo zda je třeba hledat prostředky ke zlepšení jinde než ve změně zákonné úpravy.

4.4 Co tedy s odůvodněním?

Budoucnost má v sobě vždy současně obsaženu také minulost. K zodpovězení otázky vytyčené v nadpisu kapitoly je proto vhodné podívat do minulosti a zjistit, jakým způsobem se forma a obsah písemných odůvodnění rozsudků v běhu času měnily.

Prvorepubliková odůvodnění navazovala na (nebo spíše přebrala) rakouskouherskou tradici spočívající na koncepci technokratické autority odvíjející se od sledování objektivizovaných procesů. Jednodušeji řečeno, rozsudky se zaměřovaly nejen na věc samu (tj. například na sporný hmotněprávní poměr mezi stranami), ale také na proces, který jejich vydání předcházela, a to velmi podrobně. Tyto technické a vysoce formální podmínky procesu přitom soudy musely pečlivě dodržovat a jejich případné nedostatky zpravidla způsobovaly vadnost v řízení

²⁴³ DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr, PULKRÁBEK, Zdeněk, WINTEROVÁ, Alena. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2020 [cit. 25. 11. 2021]. Dostupné z: justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+ČRS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

vydaného rozsudku, resp. jeho zrušení přezkumným soudem. K výraznějšímu obsahovému vyprazdňování rozsudků (z hlediska hmotněprávního) začalo ve vyšší míře docházet po roce 1948, kdy zejména v 70. a 80. letech (tedy během normalizace) začala bobtnat ta část rozsudku zabývající se právě procesem samotným. Zároveň se v soudních rozsudcích poprvé objevily doslovné citace či parafráze právních předpisů (do té doby rozsudky s právními předpisy převážně pracovaly až ve fázi jejich aplikace, tj. v právním hodnocení věci, a to toliko odkazem na ně, ne jejich přepisem nebo parafrází). Důvody tohoto vyprázdnění byly jednak redukce odůvodnění na určitý rituál a zároveň vzestup textualismu a tzv. zbožštění procesu²⁴⁴: „*Postupně se tak rodí styl rozhodnutí, jaký známe v negativním smyslu slova i dnes: zbytnělá rekapitulační část, poté doslovně přepsaná ustanovení zákona a nakonec jeden či dva ‚utlačené‘ odstavce s jakýmsi cudným pokusem o spojení těch dvou předešlých světů (v lepším případě) či jenom s odkazem na to, že z výše uvedených důvodů soud rozhodl tak, jak rozhodl (v horším případě).*“²⁴⁵

Ano, nepochybně je třeba vždy a všem účastníkům zajistit spravedlivý proces, zkoumat procesní podmínky v každém řízení a postupovat vždy v souladu se zákonem a na jeho základě, skutečně ale musí být všechny části procesu nutně zdlouhavě rekapitulovány přímo v rozsudku? Dále je jisté třeba, aby soud v řízení vždy uvedl skutkové i právní důvody, na jejichž základě rozhodl, musí však doslovně citovat jednotlivá užitá ustanovení přímo v odůvodnění rozsudku? Právě zde lze Jirsovi, jakkoli byly jeho návrhy v předcházejících podkapitolách podrobeny kritice, přiznat část podstatné pravdy. Soud zde skutečně není od toho, aby podával rozsáhlé právní rozbor. Není tu ani od toho, aby vydával jakási zhuštěná skripta nebo akademická pojednání. Účastníky řízení nezajímá, jakou soudce zrovna četl odbornou literaturu. Jak bylo již v práci uvedeno, úkolem soudu je především rozhodnutou před ním projednávanou věc a rozhodnout ji co nejrychleji, a přitom věcně správně. Písemné vyhotovení rozsudku je však nezbytnou formou, bez níž soud tento svůj úkol nemůže splnit. Přesvědčivost a podoba písemného vyhotovení rozsudku je potom zejména odrazem ve věci rozhodujícího soudce, neboť přesně zrcadlí jeho schopnost stručně a jasně vyložit své myšlenkové pochody a úvahy o skutkovém a právním hodnocení souzené věci.

²⁴⁴ BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010.

²⁴⁵ *Ibidem*.

Řešením současného stavu, s nímž jsou všichni v práci zmiňovaní procesualisté nespokojeni, však není změna právní úpravy. Soudcovský stav nadto dlouhodobě prokazuje určitou resilienci vůči jejím změnám (např. zákonný zákaz prepisovat do odůvodnění části spisu zůstává soudní praxí v některých případech ignorován).

Poznámka:

Ke kritice schopnosti českých soudců odůvodňovat civilní rozsudky stručně a jasně rovněž srov. dále Ištvánkův komentář: „*Ustanovení § 157 upravuje obsahové náležitosti písemného vyhotovení rozsudku tak, aby byl přesvědčivý a aby mohl být případně přezkoumán v opravném řízení. Jeho chápání v soudní praxi však tomuto jeho smyslu mnohdy neodpovídá. Česká soudní praxe se vyvinula ve vyhotovování popisných rozhodnutí, která nadbytečně kopírují průběh řízení opakováním v podstatě obdobných, pro veřejnost významově těžko rozlišitelných údajů podle obsahu soudního spisu a v nichž koncentrace na přesvědčivé uvedení skutkových a právních důvodů výroku rozhodnutí ustupuje neblahé tradici, již se marně snažila čelit novela provedená zák. č. 30/2000 Sb. Ačkoliv čeští soudci věnují podstatnou část svého výkonu písemné tvorbě rozhodnutí, průměrná úroveň jejich písemné kvality tomu trvale nadále neodpovídá.*“²⁴⁶

Civilní rozsudek by měl být především srozumitelný, a to i právním laikům, neboť především jim je, alespoň ve většině případů, určen. Soud by se proto měl uchýlit k co nejstručnějším a nejvýstižnějším formulacím, nepodávat odborný výklad náležející do odborných publikací, ale skutečně vyložit právo lidem. Vzhledem k v práci zmiňovaným názorům a názoru jejího autora se však zdá, že se tyto základní předpoklady kvalitního odůvodnění nedaří soudní praxi dlouhodobě naplňovat. Problematika se ale netýká pouze prvoinstančních soudů.

Poznámka:

K tomu srov. názor Šimáčkové: „*Soudci nejvyšších soudů jsou někdy ztraceni v odůvodnění; účastník řízení pak je udiven intelektuální exhibicí, která je upřednostněna před srozumitelností a může mít i oprávněný pocit, že jeho lidský příběh zmizel v právnickém konstrukt*“²⁴⁷, nebo Jirsy: „*Ostatně - i sjednocovat literaturu u odvolacího a dovolacího soudu lze bez literárních (a často obtížně srozumitelných) děl na 30 stran.*“²⁴⁸

²⁴⁶ IŠTVÁNEK, František in DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR, 2009 [cit. 18. 10. 2021]. Komentář k § 157.

²⁴⁷ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Denegatio iustitiae aneb zamyšlení nad nejnepřávanějšími rozsudky* [online]. Osobní stránky Kateřiny Šimáčkové, 2012 [cit. 11. 10. 2021]. Dostupné z: http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32

²⁴⁸ JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 400.

Nevhodné, avšak zažité kulturní i individuální vzorce se projevují zejména ve struktuře písemných odůvodnění civilních rozsudků. Jak bylo zargumentováno, zákon v § 157 odst. 2 o. s. ř. sice výslovně nestanoví, jakou posloupnost mají mít jednotlivé obligatorní části odůvodnění rozsudku, v praxi však zcela dominuje posloupnost naznačená zákonem. Problematické na této struktuře rozsudku je, že sice přesně kopíruje průběh soudního řízení, tedy postup od podání návrhu na zahájení řízení do rozhodnutí soudu o věci samé, jinak však nedává téměř vůbec žádný smysl. Uspořádání § 157 odst. 2 o. s. ř. je totiž pro běžného laického adresáta rozsudku (ať se jedná o účastníky řízení nebo čtenáře z řad veřejnosti) zcela nepřehledné a nesrozumitelné. Bobek tento styl odůvodňování rozsudků výstižně označuje jako „mexickou procesní telenovelu“.²⁴⁹ Je ostatně ustálenou praxí právních profesionálů, že se zpravidla „přeskakuje“ na poslední dvě strany rozsudku, kde se lze fakticky dozvědět vše podstatné.

Poznámka:

Nabízí se prvoplánově kontroverzní návrh, který by snad mohl pomoci kvalitě písemných odůvodnění nebo spíše k zamyšlení se soudců nad odůvodňováním svých rozsudků vůbec: Ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. bez náhrady zrušit. Ostatně např. občanský soudní řád z roku 1950 také žádné ustanovení o tom, jak by mělo vypadat písemné odůvodnění civilního rozsudku, neobsahoval. Německý ZPO rovněž v § 313 odst. 2,3 neposkytuje žádný podrobný návod, nýbrž upravuje podobu písemného vyhotovení odůvodnění vyloženě stroze.

Kritika především ze strany soudců dlouhodobě směřuje vůči zákonné úpravě odůvodňování civilních rozsudků. Z vyjádření představitelů soudnictví by se dokonce mohlo zdát, že jediným důvodem nevalné kvality odůvodnění rozsudků je platná právní úprava. Ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. však již dnes soudům přímo a výslovně ukládá, aby odůvodnění formulovaly především „*stručně a jasně*“. To, že tomu tak v řadě případů není, by tedy nemělo být přisuzováno vadám právní úpravy, nýbrž nedostatkům na straně jednotlivých tvůrců konkrétních odůvodnění – tj. zejména na straně soudců. Je přitom příznačné, že tento sebekritický pohled stanoviska Soudcovské unie ani např. NS nikdy nezmiňují.

²⁴⁹ BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010: „Divák se nejdříve dozví, že Juan se pohádal s Rodrigem, pak k tomu přišel Pedro, který se je spolu s Danielem snažil usmířit, když to nevyšlo, tak šli všichni za starostou Domingem a hádali se před ním, přičemž svědčila i Emmanuella, všichni si vzájemně nadávali (je detailně vylíčeno, jak a jaká slova používali), starosta vytáhl Bibli a začal jim z ní předčítat (což je také detailně přepsáno). Pokud divák přežil až sem, pak se možná konečně dozví, proč se tedy vlastně Juan s Rodrigem hádali a jak se to vyřešilo; bohužel průměrný divák již televizi dávno vypnul, anebo raději se vůbec nedíval na úvodních 16 dílů první série a pokusí se trefit až do čtyř dílů závěrečných, kde snad bude i nějaký děj.“

Poznámka:

Přítom kritikou současného stylu a soudní praxe písemného odůvodňování rozsudků nešetří ani Bobek, dle něhož jsou odůvodnění produkovaná českými soudy „neuspořádaný ‚chuchvalec‘ s dlouhými procesními a rekapitulačními pasážemi, na který jsou ‚aplikována‘ doslova opsaná zákonná ustanovení, z čehož plyne ‚zjevné‘ rozhodnutí soudu, které nevyžaduje podrobnějšího zdůvodnění. Jedná se o blíže nestrukturovaný text, u kterého není výjimečný odstavec na jednu stránku, dlouhé věty hodné německých mistrů (i se slovesy na konci) a kupení cizích slov a termínů, neboť kde si nejsme jisti obsahem, tak je lépe psát v latině, či nověji v angličtině. Při pohledu na podobný justiční ‚produkt‘“ se vrhá otázka, pro koho je vlastně podobný výstup určen.“²⁵⁰

Písemné odůvodnění samozřejmě vždy odráží projednávanou věc a jeho obsah, rozsah a náležitosti je proto vždy třeba posuzovat v kontextu dané věci, tj. individuálně v každém jednotlivém případě. Je důležité si ale uvědomit, že zbytečné pasáže a zbytečná slova v odůvodnění rozsudku způsobují jeho celkovou nesrozumitelnost, nejasnost a z toho plynoucí nepřesvědčivost. Rozsáhlé právní rozborů o s věcí nesouvisějících teoretických základech oboru, kopírování celých ustanovení přímo ze zákona a uvádění nepodstatných skutkových zjištění nejsou přeci toliko zbytečně vynaloženou prací na straně soudu, ale také nedostatkem respektu k adresátům rozsudku, kteří jej musí číst.

Cestu k nápravě neutěšeného stavu lze proto vidět, spíše než ve změně právní úpravy, v jejím skutečném dodržování ze strany soudů, a tedy i v pokračující nezbytné osvětě mezi soudci. Zákon přeci v žádném svém ustanovení neukládá soudcům povinnost vypisovat do písemného odůvodnění desítky údajů z každé smlouvy prováděné v rámci dokazování ani jim nestanovuje povinnost přepisovat do odůvodnění celé návrhy na zahájení řízení a další písemná vyjádření účastníků. Zákon v § 157 odst. 2 o. s. ř. stanovuje pro každé písemné odůvodnění civilního rozsudku relativně minimalistické a bazální požadavky, které jsou dále rozváděny už pouze soudní praxí, rozhodovací činností zejména vyšších soudů a dále pak především návyky a způsoby každého ve věci rozhodujícího soudce.

Jednodušeji řečeno, pokud adresát obdrží rozsudek, ve kterém se po prvních dvou odstavcích ztratí, po třetině odůvodnění stále vůbec netuší, co se mezi stranami stalo, někde v polovině začne soudce zběsile vypočítávat jednotlivá skutková zjištění a celý rozsudek završuje na straně deváté jeden drobný odstavec

²⁵⁰ BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010.

právního posouzení věci, pak nic z výše uvedeného není chybou zákonné úpravy, ale pouze a jenom chybou tvůrce takového odůvodnění, potažmo chybou obecné soudní praxe při odůvodňování rozsudků.

Poznámka:

Na obranu soudců lze uvést, že k současnému negativnímu stavu přispívá i nedostatek zpětné vazby. Soudní praxe se, s výjimkou rozsudků zrušených pro nepřezkoumatelnost, kvalitou, náležitostmi a dalšími aspekty písemných odůvodnění příliš nezaobírá. Zároveň skutečnost, že rozsudek je přezkoumatelný, ještě neznamená, že je srozumitelný pro adresáta a přesvědčivý pro veřejnost. Je třeba se ptát, zda by měl progres skutečně záviset jenom na zájmu a osobním rozvoji jednotlivých soudců, nebo zda by bylo vhodné i v rámci soudnictví zavést určitý „dohled“, samozřejmě toliko doporučující, školící povahy. Tuto pozici by např. mohli zastat členové tzv. evidenčních senátů, neboť ti mají o judikatuře svých kolegů alespoň nějaký přehled.

V rámci shrnutí si můžeme povšimnout, že veškerá komentářová literatura, právní věda i jednotliví procesualisté, tj. skutečně všichni, kdo se civilním procesem a odůvodňováním civilních rozsudků zabývají, tepají jedny a tytéž chyby a vady v soudní praxi písemného odůvodňování (zejména to jsou doslovné prepisy přednesů účastníků a výslechů svědků ze soudního spisu; špatně provedená skutková část rozsudku, resp. zjišťování pro věc nepodstatných skutečností a opisování provedených listin namísto uvedení toliko skutkových zjištění soudu; a v neposlední řadě doslovné citace a parafráze právních předpisů a s tím související nedostatečná právní posouzení – hodnocení – projednávaných věcí). Opět se nabízí otázka, proč, pokud máme takto podrobně zanalyzovaný současný stav, se zatím nedaří dosáhnout výraznější změny?

Odpověď se rovněž nabízí, byť až banálně jednoduchá a toliko částečně pravdivá: Protože všechny výše obecně vypočtené vady zároveň výrazně usnadňují vyhotovování písemných odůvodnění. Zatímco přepsání či zkopírování přednesů účastníků a výslechů svědků z protokolu o jednání zabere pár vteřin (stejně jako zkopírování půlky zákonného znění o. s. ř.), zamyšlení nad strukturou a formulacemi odůvodnění rozsudku trvá mnohem déle a navíc tak trochu bolí (ostatně jako jakékoliv přemýšlení). České soudnictví často spílá zákonné úpravě, aniž by bylo schopno provést důslednější sebereflexi a zamyslet se nad tím, zda by i v rámci současné úpravy nebylo možné v praxi přistoupit k účelným změnám.

Úplným závěrem je třeba zmínit ještě jedno hledisko. Jen těžko je možné po soudcích vyžadovat kvalitní písemná vyhotovení rozsudků, pokud na ně zároveň soudci objektivně nemají čas. Jestliže musí civilní soudce na prvním stupni, aby vyhověl statistickým požadavkům státní správy, skončit přibližně 30 věcí měsíčně²⁵¹ (byť podstatná část věcí je vyřízena jinak než rozsudkem), těžko po něm lze žádat, aby v takové téměř pásové výrobě vydával jeden promyšlený a důkladně odůvodněný rozsudek za druhým. Proto ačkoliv je tato práce k soudní praxi často kritická, je třeba jí zakončit zdůrazněním toho, že překážkou progresu není jen neochota či snad nezáměr soudců, ale i důvody objektivního charakteru zejména na straně státu, resp. státní správy soudů.

²⁵¹ Viz JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 231.

Závěr

Ve společnosti se často a nevyhnutelně střetávají individuální zájmy jednotlivých osob, v důsledku čehož dochází k porušování či ohrožování jejich soukromých subjektivních práv. V právním státě omezujícím svépomoc má z tohoto důvodu každá osoba základní právo obrátit se na civilní soud s žádostí o poskytnutí právní ochrany v případě, že se cítí na svém soukromém subjektivním právu zkrácena. Účelem civilního procesu je z tohoto hlediska právě poskytnutí ochrany skutečně porušeným či ohroženým soukromým subjektivním právům osob, přičemž takové poskytnutí ochrany soudem spočívá především ve vydání soudního rozhodnutí, jímž soud vyřeší spor nebo odstraní neshodu mezi účastníky řízení a narovná tak hmotněprávní poměr mezi nimi.

Rozhodnutí o věci samé, tj. o jejím meritu, má ve sporném nalézacím řízení zpravidla formu rozsudku. Rozsudek, jímž soud zasahuje do práv a povinností osob, ale nesmí být nikdy výsledkem soudní libovůle, neboť v právním státě musí být vždy z rozsudku zřejmé, na základě jakých zjištění a úvah soud k řešení věci dospěl. Právě z tohoto důvodu je inherentní součástí práva na spravedlivý proces, ovládajícího každé civilní řízení jako celek, mj. i právo na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí. Civilní soud tak musí svůj rozsudek vždy náležitě odůvodnit, a to zpravidla jak ústně v jednacích síních, tak vždy i v rámci jeho písemného vyhotovení. Předkládaná práce se potom ve svém jádru zabývala zejména civilními rozsudky obsahujícími ze zákona ve svém písemném vyhotovení tzv. úplné odůvodnění ve smyslu § 157 odst. 2 o. s. ř.

V úvodu práce jsme si položili otázku, zda v civilním procesu má ještě vůbec písemné odůvodňování civilních rozsudků své opodstatnění a zda se nejedná o přežitek. Pomocí řady argumentů dospěla práce ke stanovisku, že úplné zrušení povinnosti soudů své rozsudky písemně odůvodňovat by bylo v rozporu s ústavním pořádkem, ale i mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána. Kladení většího důrazu na ústní odůvodňování rozsudků přímo v jednacích síních je sice třeba považovat za krok správným směrem, jenž však nesmí přerůst do preferování ústního před písemným odůvodněním, neboť práce opět dovedla, že umenšování významu a rozsahu písemného odůvodnění odebírá jeho adresátům některá z jejich základních práv, aniž by zároveň přinášelo významné benefity soudům ve smyslu jejich odbřemenění. Je zároveň nutné uvést, že pro navrhované

novátorské změny (typicky ze strany Jaromíra Jirsy) především chybějí jakákoliv data, ale i např. jejich konkrétní navrhovaná podoba. Písemná odůvodnění civilních rozsudků proto musejí být i nadále zachována. Legislativní změny v této otázce nelze hodnotit jako žádoucí.

Pokud bylo uzavřeno, že písemné odůvodňování civilních rozsudků stále je důležitou součástí práva na spravedlivý proces a civilního procesu jako takového, bylo třeba se rovněž zabývat tím, zda by současná právní úprava přeci jen neměla doznat určitých změn, příp. jak by tyto změny měly vypadat. V této souvislosti byla citována podoba navrhovaného znění ustanovení c. ř. s. upravujícího úplná písemná vyhotovení civilních rozsudků. Návrh je fakticky legislativně minimalistickou verzí v současnosti platného a účinného § 157 odst. 2 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že práce nepovažuje současnou úpravu za vadnou či problematickou, je možné se s navrhovaným zněním věcného záměru c. ř. s. v tomto bodě bez dalšího ztotožnit. Kritiku současné, ale i navrhované právní úpravy, ze strany např. Soudcovské unie ČR, je pak naopak nutné odmítnout, neboť ta se nezakládá na argumentech, ale pouze na obecných tvrzeních a domněnkách. Nadto tato kritika postrádá jakoukoli výraznější sebereflexi soudní praxe vyvinuvší se nezávisle na právní úpravě a neosahuje vlastní protinávrh.

Překládaná práce vycházela zejména z teze, že jsou civilní rozsudky v České republice odůvodňovány zbytečně obsáhle, s přílišným důrazem na procesní průběh řízení a skutkově i právně nevýznamné aspekty projednávaných věcí. Tato teze byla bez dalšího potvrzena, neboť jak bylo v práci zjištěno: Judikatura i právní literatura dlouhodobě a ve shodě poukazují na nedostatečnost a vady soudní praxe vyhotovování písemných odůvodnění civilních rozsudků. Kritika přitom variuje od obecných připomínek vůči stylistice, úpravě a vyjadřovacím schopnostem soudců, až po konkrétní pojmenování vad, k nimž dochází obzvláště v rámci skutkové a právně hodnotící části odůvodnění. Stejně závěry jsou ostatně získatelné z každodenní soudní praxe.

Podrobnosti uvádí sama práce, proto pouze stručně. Odůvodnění často začínají zbytnělou částí rekapitulující skutkové přednesy a právní argumenty stran, v jejímž rámci se soudům buď nedaří vystihnout pouze ty skutečně podstatná tvrzení, argumenty a námitky stran, popř. dochází rovnou k porušení výslovného zákazu § 157 odst. 2 o. s. ř., tj. k opisování z podání stran (ze soudního spisu). Ve skutkové části odůvodnění soudy někdy selhávají ve vytřídění sporných

a nesporných skutkových tvrzení stran, v důsledku čehož dochází k nadbytečnému provádění dokazování ke skutečnostem mezi stranami nesporným, příp. k provádění nadbytečného množství důkazů k jednotlivým skutečnostem. Pokud už soud provádí dokazování toliko ke sporným skutečnostem, může odůvodnění zneřehlednit a výrazně prodloužit tím, že namísto získaných skutkových zjištění začne do odůvodnění přepisovat podrobnosti znění jednotlivých provedených důkazů. Dalšími chybami potom bývá absence hodnocení provedených důkazů, současné zjištění vzájemně rozporných skutečností a opomenutí stranami navrhaných důkazů. Tyto vady skutkové části pak vedou k tomu, že je odůvodnění rozsudku ve své první polovině nejasné a nepřehledné a adresát rozsudku z tohoto důvodu nemusí vědět, jaká byla vůbec podstata projednávané věci. K tomu může ve složitějších věcech přispět také absence závěru o skutkovém stavu, jež by měl být shrnutím skutkového příběhu věci, na nějž bude soud následně aplikovat nalezené právní pravidlo. Frekventovanou vadou právního hodnocení věci pak je v první řadě jeho odbytí, kdy soud pouze do odůvodnění doslovně opíše na věc dopadající ustanovení právních předpisů, načež uvede, že na základě výše uvedeného rozhodl ve věci tak, jak rozhodl. Samotné doslovné přepisování jednotlivých ustanovení právních předpisů do odůvodnění rozsudku je však třeba rovněž považovat za nežádoucí, byť je částí právní praxe považováno za nezbytné či dokonce správné.

Ne všechny rozsudky jsou samozřejmě zatíženy vypočtenými vadami, přesto lze uzavřít, že nejsou-li soudem při vyhotovování odůvodnění civilního rozsudku přesně dodržena, resp. zcela pochopena, pravidla stanovená § 157 odst. 2 o. s. ř., pak důsledkem nevyhnutelně bývá naplnění teze předkládané práce. Na základě citované odborné literatury je pak zřejmé, a to i bez nutnosti provedení vlastního výzkumu, že k naplnění teze práce, tj. ke zbytečně obsáhlému odůvodňování civilních rozsudků, v praxi skutečně dochází a nejedná se tak o toliko teoretický problém.

S tímto závěrem, tedy s potvrzením teze práce, dále souvisela otázka, zda je zbytečně obsáhlé odůvodňování civilních rozsudků zapříčiněno (vadnou) právní úpravou nebo (vadnou) soudní praxí. Práce dospěla ke stanovisku, že právní úprava není viníkem současného stavu a že i v jejím rámci lze vyhotovovat odůvodnění skutečně stručná a jasná. Na příkladech totiž bylo prokázáno, že pokud se soud při vyhotovování úplného písemného odůvodnění skutečně přidrží znění

§ 157 odst. 2 o. s. ř. a dodrží v práci vymezenou techniku jeho vyhotovování, je možné i za současné úpravy vydat rozsudek, jež má na jednu stranu stručné a jasné odůvodnění, zároveň však neporušuje základní práva stran řízení (zejména právo na spravedlivý proces). Příčinou kritizovaného stavu proto není právní úprava, nýbrž vadná soudní praxe odůvodňování na jejím základě. Konkrétní metody, jimiž ji lze zlepšit, se pak práce pokusila představit zejména v kapitole 3.3 Úplné odůvodnění civilního rozsudku.

Písemná odůvodnění musí i do budoucna zůstat, s výjimkou případů stanovených platnou právní úpravou, nezbytnou součástí civilních rozsudků, a to v současné zákonné podobě i rozsahu. Pokud jsou i v dnešní době vyhotovována zbytečně dlouhá, nejasná a nepřehledná odůvodnění, pak toto není důsledkem platné právní úpravy, nýbrž nesprávné soudní vyhotovovací praxe. Cestu ke zlepšení této neustále aktuální problematiky je proto třeba hledat především v další edukaci soudců a odborného aparátu soudů, jakož i v jejich vlastním zamyšlení a z něj vycházející vlastní práce.

Resumé (Zusammenfassung)

In der Gesellschaft treffen individuelle personenbezogene Interessen oft und unvermeidbar aufeinander, dies hat die Verletzungen oder Gefährdung ihrer subjektiven Rechte zur Folge. In dem die Selbsthilfe einschränkendem Rechtsstaat ist jede Person berechtigt beim Zivilgericht den Schutz privater subjektiver Rechte anzustreben. Das Zivilrecht dient aus dieser Sicht der Durchsetzung der tatsächlich verletzten und gefährdeten privaten Rechte, wobei die gerichtliche Durchsetzung des Rechts vor allem im Erlass einer Gerichtsentscheidung, durch die das erkennende Gericht den Rechtsstreit der Parteien entscheidet oder den Sachverhalt durch eine verbindliche Entscheidung klärt und somit die materiell-rechtlichen Beziehungen zwischen den Parteien verbindlich regelt, besteht.

Entscheidungen in der Sache selbst ergehen im streitigen Verfahren in der ersten Instanz in der Regel als Urteile. Ein die Rechte und Pflichten von Parteien berührendes Urteil darf jedoch nicht das Ergebnis gerichtlicher Willkür sein, da im Rechtsstaat aus dem Urteil stets ersichtlich sein muss, welche Feststellungen und Erwägungen vom Gericht als Grundlage für seine Entscheidung herangezogen wurden. Aus diesem Grund ist unter anderem auch das Recht auf Entscheidungsbegründung fester Bestandteil des Rechts auf ein faires Verfahren, welches zu den wesentlichen Grundsätzen des Zivilverfahrens gehört. Das Zivilgericht hat sein Urteil in der schriftlichen Urteilsausfertigung, in der Regel jedoch bereits bei der Urteilsverkündung, zu begründen. Den Kern der vorliegenden Arbeit bilden zivilrechtliche Urteile, deren schriftliche Ausfertigungen die sogenannten vollständigen Urteilsgründe im Sinne § 157 Absatz 2 der Zivilprozessordnung enthalten.

Zu Beginn dieser Arbeit wurde die Frage aufgestellt, ob es sich bei der schriftlichen Begründung von Zivilurteilen im Zivilprozess immer noch um einen wesentlichen Bestandteil von Urteilen oder um eine aus dieser Sicht mittlerweile überholte Praxis handelt.

Auf Grundlage einer Reihe von Argumenten gelangt diese Arbeit schließlich zu dem Schluss, dass der vollständige Verzicht auf die Formulierung der Urteilsgründe in Gerichtsurteilen nicht nur verfassungswidrig wäre, sondern auch den internationalen Abkommen, an die die Tschechische Republik gebunden

ist, widersprechen würde. Eine intensivere Akzentuierung der mündlichen Eröffnung der Urteilsgründe durch Vorlesung in der Verhandlung und die Mitteilung des wesentlichen Inhalts der Urteilsgründe ist sicher ein Schritt in die richtige Richtung, darf jedoch nicht dazu führen, dass die mündlichen Urteilsgründe vor den schriftlichen bevorzugt werden, diese Arbeit gelangt vielmehr zu der Überzeugung, dass die verminderte Bedeutung und der reduzierte Umfang der schriftlichen Urteilsgründe die Einschränkung von Grundrechten der Empfängern nach sich ziehen ohne dafür zugleich den Gerichten wesentlichere Benefits im Sinne ihrer Entlastung zu bieten. Darüber hinaus ist festzustellen, dass für die vorgesehenen innovativen Änderungen (z.B. von Jaromír Jirsa) nicht nur ausreichende Daten, sondern auch ihre konkret vorgeschlagenen Formulierungsbeispiele fehlen. Die schriftlichen Urteilsgründe müssen auch weiterhin erhalten bleiben. Entscheidende legislative Änderungen sind nicht wünschenswert.

Gelangt man zu dem Schluss, dass die schriftlichen Urteilsgründe in Zivilurteilen auch weiterhin ein wesentlicher Bestandteil des Rechts auf ein faires Verfahren und des Zivilprozesses als solches sind, hat man sich auch damit auseinanderzusetzen, ob in den aktuellen Rechtsvorschriften relevante Änderungen, ggf. in welcher Form, vorgenommen werden sollten. In diesem Zusammenhang wurde ein Entwurf der zivilrechtlichen Vorschrift zur Neuregelung der vollständigen Ausfertigungen der Zivilurteile zitiert. Das Konzept stellt eine faktische minimalistische Version des aktuell geltenden und wirksamen Paragraph 157 Absatz 2 der Zivilprozessordnung dar. Angesicht dessen, dass diese Arbeit die gegenwärtige gesetzliche Regelung nicht als mangelhaft oder problematisch erachtet, ist an dieser Stelle dem konzipierten Text in diesem Punkt ohne Weiteres zuzustimmen. Vielmehr ist jedoch sowohl die Kritik der aktuellen als auch der neu konzipierten Regelung, z. B. seitens der Richtervereinigung der Tschechischen Republik, abzulehnen, da diese nicht auf Argumenten, sondern nur auf allgemeinen Behauptungen und Annahmen, beruht. Zudem weißt die Kritik keine nennenswerte unabhängig von der Rechtsprechung aufgebaute Selbstreflexion auf und enthält (ebenfalls) keinen eigenen Gegenentwurf.

Der vorgelegten Arbeit lag vor allem die These zugrunde, dass zivilrechtliche Urteile in der Tschechischen Republik unnötig umfangreich begründet werden, wobei der prozessuale Ablauf des Zivilprozesses, die

unerheblichen Aspekte des Sachverhalts und juristischer Fragen akzentuiert werden. Diese These konnte ohne Weiteres bestätigt werden, wie bereits vorstehend in der Arbeit erwähnt, wird schon seit langem in der Rechtsprechung und in der Rechtsliteratur kontinuierlich und übereinstimmend auf die unzureichende gerichtliche Praxis und auf Mängel in den schriftlichen Urteilsgründen in Zivilurteilen hingewiesen. Die Kritik variiert von allgemeinen Anmerkungen zur Stilistik, über die Ausdrucksfähigkeit der Richter bis zur Benennung konkreter spezifischer Mängel, die insbesondere im Teil der Würdigung des Sachverhalts und der Rechtslage vorkommen. Dieselben Schlussfolgerungen ergeben sich auch aus der alltäglichen Gerichtspraxis.

Selbstverständlich sind nicht alle Urteile mit den aufgezählten Mängeln behaftet, dennoch kann der Schluss gezogen werden, dass die Urteilsgründe eines Zivilurteils, die nicht nach § 157 Absatz 2 der Zivilprozessordnung präzise formuliert wurden, unweigerlich zur Erfüllung der in dieser Arbeit behandelten These führen müssen. Aus der zitierten Literatur geht hervor, ohne dass diesbezüglich Nachforschungen notwendig wären, dass die aufgestellte Arbeitsthese, d.h. unnötig umfangreiche Urteilsgründe eines Zivilurteils, in der Praxis tatsächlich vorkommen und dass es sich somit nicht nur um ein theoretisches Problem handelt, bestätigt werden konnte.

Mit dieser Schlussfolgerung, d. h. der Bestätigung der These, wurde die Frage verbunden, ob die unnötig umfangreichen Urteilsgründe in Zivilurteilen auf (mangelhafte) Rechtsvorschriften oder (mangelhafte) gerichtliche Praxis zurückzuführen sind. Dieser Arbeit gelangte zu dem Schluss, dass die aktuelle Sachlage nicht auf die gesetzliche Regelung zurückzuführen ist und in ihrem Rahmen auch kurze und prägnante Zusammenfassung der Urteilsgründe in Zivilurteilen möglich ist. Anhand von einigen Beispielen konnte nachgewiesen werden, dass auch im Sinne der aktuellen Rechtsvorschriften unter strikter Beachtung § 157 Absatz 2 der Zivilprozessordnung im Rahmen der schriftlichen Verfassung des Urteils und Einhaltung der anzuwendenden Technik des Urteilsaufbaus ein Urteil mit einer kurzen und prägnanten Zusammenfassung der Urteilsgründe erlassen werden kann ohne dabei die Grundrechte der Parteien (insbesondere ihr Recht auf ein faires Verfahren) zu verletzen. Die Ursache für die beanstandete Sachlage besteht demzufolge nicht in den Rechtsvorschriften, sondern in der auf ihrer Grundlage aufgebauten fehlerhaften gerichtlichen

Begründungspraxis. In dieser Arbeit wurden weiter im Kapitel 3.3 Vollständige Urteilsbegründung konkrete Verbesserungsmöglichkeiten aufgezeigt.

Schriftliche Urteilsbegründungen werden in ihrer gegenwärtigen rechtlichen Form und entsprechendem Umfang auch künftig, mit Ausnahme der gesetzlich festgelegten Ausnahmefälle, fester Bestandteil von Zivilurteilen bleiben. Sofern noch unnötig lange, unplausible und unübersichtliche Urteilsgründe vorkommen, ist dies nicht auf die zurzeit geltenden Rechtsvorschriften, sondern auf die fehlerhafte richterliche Formulierungspraxis zurückzuführen. Der Weg zur Verbesserung dieser stets aktuellen Thematik besteht daher in erster Linie in der Weiterbildung der Richter und der Justizfachangestellten der Gerichte sowie in deren eigener Reflexion und ihrer daraus resultierenden Tätigkeit.

Seznam literatury

Literatura komentářová, monografická, učebnicová a sborníková

- Tištěná vydání:

- 1) BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-128-1.
- 2) BOBEK, Michal, KÜHN, Zdeněk a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-35-3.
- 3) DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.
- 4) EHRLICH, Eugen. *Grundlegung der Soziologie des Rechts*. 4. vydání. München: Duncker & Humblot, 1989, ISBN 978-34-2806-689-6.
- 5) ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- 6) GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-652-1.
- 7) HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-248-3.
- 8) HANDL, Vlastimil, RUBEŠ, Josef a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985. 11-093-85/01.
- 9) HART, L. A. Herbert. *Pojem práva*. 2. vydání. Praha: PROSTOR, 2010. ISBN 978-80-7260-239-1.
- 10) HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I-III. díl*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-540-3.
- 11) JIRSA, Jaromír a kol. *Klíč k soudní síni*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-190-5.
- 12) JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha II. §79-180 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-369-5.
- 13) JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. §201-250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-375-6.
- 14) JIRSA, Jaromír, HAVLÍČEK, Karel. *Dokazování – úvahy o teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN 978-80-7676-102-5.
- 15) KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1.
- 16) KRÁLÍK, Michal a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 1. 2021*. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-392-6.
- 17) LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- 18) LAVICKÝ, Petr (eds.). *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. ISBN 978-80-210-7686-0.
- 19) LÜKE, Wolfgang. *Zivilprozessrecht I. Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 11. vydání. München: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-3-406-72442-8.

- 20) MEZLER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.
- 21) *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 1: §§ 1-354*. 6. vydání. München: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-3-406-74521-8.
- 22) OTT, Emil. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-920-3.
- 23) PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1.
- 24) SCHELLEOVÁ, Ilona. *Český civilní proces*. 1. vydání. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-065-4.
- 25) SOKOL, Jan. *Člověk jako osoba*. 3. vydání. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-682-6.
- 26) SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-733-0.
- 27) SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-673-9.
- 28) ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Nezávislost soudní moci*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-436-7.
- 29) ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3.
- 30) TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-483-4.
- 31) VRCHA, Pavel. *Odůvodnění civilního rozsudku*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-516-6.
- 32) WAGNEROVÁ, Eliška, ŠIMÍČEK, Vojtěch, LANGÁŠEK, Tomáš, POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.
- 33) WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1.
- 34) WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-822-8.
- 35) ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Pojmové znaky civilního procesu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-538-8.
- 36) ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6.

- **Elektronické verze:**

- 37) DAVID, Ludvík, IŠTVÁNEK, František, JAVŮRKOVÁ, Naděžda, KASÍKOVÁ, Martina, LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Komentář [Systém ASPI]*. Wolters Kluwer ČR, 2009.
- 38) HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKESŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání (1. aktualizace). [Systém beck-online]. C. H. Beck, 2021.
- 39) LAVICKÝ, Petr aj. *Občanský soudní řád: Praktický komentář [Systém ASPI]*. Wolters Kluwer ČR, 2016.

Literatura časopisecká

- 40) BERAN, Karel. *Advokát a judikatura po deseti letech*. Bulletin advokacie 9/2020.
- 41) BOBEK, Michal. *O odůvodňování soudních rozhodnutí*. Právní rozhledy 6/2010.
- 42) JIRSA, Jaromír. *Civilní proces po účinnosti souhrnné novely občanského soudního řádu a několik dalších úvah nad jeho perspektivami*. Právní rozhledy 5/2011.
- 43) JIRSA, Jaromír. *Perspektivy českého civilního procesu*. Právní rozhledy 12/2008.
- 44) KRALÍK, Michal. *Nepřezkoumatelnost rozhodnutí jako důvod jeho zrušení v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky*. Soudní rozhledy 10/2007.
- 45) MACKOVÁ, Alena. *Co dál s civilním procesem?* Ad Notam 2/2015.
- 46) NAVRÁTIL, David. *Perspektivy českého civilního procesu – tentokrát z pohledu advokáta*. Právní rozhledy 14/2009.
- 47) PJAČÍKOVÁ, Pavla. *Nad perspektivami českého civilního procesu*. Právní rozhledy 1/2009.
- 48) PŘIDAL, Ondřej. *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*. Právní rozhledy 20/2010.
- 49) RUBEŠ, Josef. *Autorita a prestiž soudů a soudců*. Právní praxe 8/1993.
- 50) RUBEŠ, Josef. *O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta*. Bulletin advokacie 11-12/2003.
- 51) VRCHA, Pavel. *K odůvodnění prvoinstančního rozsudku v občanském řízení*. Soudní rozhledy 3/2004.
- 52) VRCHA, Pavel. *K ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř. (Odůvodnění soudního rozhodnutí)*. Bulletin advokacie 5/1998.
- 53) WINTEROVÁ, Alena. *Nad perspektivami českého civilního procesu*. Právní rozhledy 19/2008.
- 54) ZOULÍK, František. *O podstatě a postavení procesního práva*. Právní rozhledy, 12/2009.

Elektronické prameny

- 55) Článek *Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu* [online]. Advokátní deník, 16. 10. 2019. Dostupné z: advokatnidenik.cz/2019/10/16/konferencebudoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/
- 56) Článek *Soudci odmítli ministerský návrh nové úpravy civilního procesu jako nezpůsobilou kuriozitu* [online]. Česká justice, 20. 11. 2018. Dostupné z: ceskajustice.cz/2018/11/soudci-odmitli-ministersky-navrh-nove-upravy-civilniho-procesu-jako-nezpusobilou-kuriozitu/
- 57) Článek *Stanovisko k navrhovanému věcnému záměru nové úpravy civilního procesního práva* [online]. Soudcovská unie ČR, 29. 6. 2018. Dostupné z: soudci.cz/zpravyastanoviska/pohledy-a-nazory/2938-stanoviskoknavrhovanemu-vecnemuzameru-nove-upravy-civilniho-procesniho-prava.html
- 58) Článek *Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku* [online]. Česká justice, 22. 11. 2018. Dostupné z: ceskajustice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/
- 59) DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr, PULKRÁBEK, Zdeněk, WINTEROVÁ, Alena. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2020. Dostupné z: justice.cz/documents/12681/2549255/Věcný+záměr+ČŘS_finální+verze+druhého+znění.pdf/07b8f62a-d63e-4106-baef-11c4c6d57926

- 60) DRÁPAL, Ljubomír. Příspěvek na konferenci Senátu ČR – *Nový civilní proces z pohledu praxe* [online]. Senát ČR, 20. 11. 2018. Dostupné z: senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/89814/75241
- 61) KESSELS, Roy P. C. *Patients' memory for medical information*. [online]. Journal of the Royal Society of Medicine, 2003. Dostupné z: pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12724430
- 62) Rozhovor s Ljubomírem Drápalem in Česká pozice [online]. *Soudce může kvalitně rozhodovat, je-li v dané oblasti odborníkem*. Česká pozice, 2017. Dostupné z: ceskapozice.lidovky.cz/tema/soudce-muze-kvalitne-rozhodovat-je-li-vdaneoblastiodb-ornikem.A171004_01224_2_pozice-tema_lube
- 63) Rozhovor se Stanislavem Balíkem in 90⁺ ČT24 [online]. *Kvalita soudního systému v ČR*. ČT, 2018. ČT24 dne 25. 7. 2018. Dostupné z: ceskatelevize.cz/ivysilani/11412378947-90ct24/218411058130725/obsah/633452-kauza-h-system-stanislav-balik/#t=3m58s
- 64) ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. *Denegatio iustitiae aneb zamyšlení nad nejnepřávanějšími rozsudky* [online]. Osobní stránky Kateřiny Šimáčkové, 2012. Dostupné z: simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32
- 65) UHLÍŘ, David. *Právo na spravedlivý proces, právo na spravedlivý rozsudek* [online]. Právní prostor, 2019. Dostupné z: pravni prostor.cz/clanky/procesni-pravo/pravo-na-spravedlivy-proces-pravo-na-spravedlivy-rozsudek

Judikatura

- Judikatura ÚS

- 66) Nález ÚS ze dne 14. 9. 1994, sp. zn. IV. ÚS 55/94.
- 67) Nález ÚS ze dne 15. 9. 1994, sp. zn. II. ÚS 135/93.
- 68) Nález ÚS ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94.
- 69) Nález ÚS ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96.
- 70) Nález ÚS ze dne 15. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 51/96.
- 71) Nález ÚS ze dne 5. 6. 1997, sp. zn. III. ÚS 360/96.
- 72) Nález ÚS ze dne 12. 10. 1998, sp. zn. IV. ÚS 304/98.
- 73) Nález ÚS ze dne 10. 11. 1998, sp. zn. IV. ÚS 358/98.
- 74) Nález ÚS ze dne 27. 4. 1999, sp. zn. II. ÚS 94/98.
- 75) Nález ÚS ze dne 13. 9. 1999, sp. zn. I. ÚS 236/98.
- 76) Nález ÚS ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. II. ÚS 252/99.
- 77) Nález ÚS ze dne 7. 3. 2001, sp. zn. IV. ÚS 386/2000.
- 78) Nález ÚS ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. I. ÚS 549/2000.
- 79) Nález ÚS ze dne 22. 5. 2002, sp. zn. I. ÚS 336/2000.
- 80) Nález ÚS ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. I. ÚS 113/02.
- 81) Nález ÚS ze dne 7. 1. 2003, sp. zn. IV. ÚS 582/01.
- 82) Nález ÚS ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03.
- 83) Nález ÚS ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 569/03.
- 84) Nález ÚS ze dne 24. 11. 2004, sp. zn. III. ÚS 351/04.
- 85) Nález ÚS ze dne 20. 10. 2005, sp. zn. I. ÚS 139/05.
- 86) Nález ÚS ze dne 23. 3. 2006, sp. zn. I. ÚS 521/05.
- 87) Nález ÚS ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 116/05.

- 88) Nález ÚS ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. II. ÚS 2070/07.
- 89) Nález ÚS ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08.
- 90) Nález ÚS ze dne 20. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 329/08.
- 91) Nález ÚS ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2319/11.
- 92) Nález ÚS ze dne 6. 8. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2014/12.
- 93) Nález ÚS ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 563/11.
- 94) Nález ÚS ze dne 21. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 2603/13.
- 95) Nález ÚS ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10.
- 96) Nález ÚS ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1148/13.
- 97) Nález ÚS ze dne 11. 3. 2014, sp. zn. II. ÚS 1457/13.
- 98) Nález ÚS ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 2841/13.
- 99) Nález ÚS ze dne 27. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3046/14.
- 100) Usnesení ÚS ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 1037/15.
- 101) Nález ÚS ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1680/13.
- 102) Nález ÚS ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 119/14.
- 103) Nález ÚS ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2273/14.
- 104) Nález ÚS ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 3324/15.
- 105) Nález ÚS ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 1263/16.
- 106) Nález ÚS ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17.
- 107) Nález ÚS ze dne 16. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.
- 108) Nález ÚS ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 2860/17.
- 109) Nález ÚS ze dne 29. 3. 2018, sp. zn. I. ÚS 4093/17.
- 110) Nález ÚS ze dne 17. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 387/18.
- 111) Nález ÚS ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 1336/18.
- 112) Nález ÚS ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 4029/19.
- 113) Nález ÚS ze dne 4. 8. 2020, sp. zn. I. ÚS 629/2020.

- **Judikatura ESLP**

- 114) Rozsudek ESLP ze dne 17. 1. 1970 ve věci stížnosti č. 2689/65 Delcourt proti Belgii.
- 115) Rozsudek ESLP ze dne 21. 2. 1975 ve věci stížnosti č. 4451/70 Golder proti Spojenému království.
- 116) Rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 1984 ve věci stížnosti č. 7819/77 a 7878/77 Campbell a Fell proti Spojenému Království.
- 117) Rozhodnutí ESLP ze dne 30. 11. 1987 ve věci stížnosti č. 8950/80 H. proti Belgii.
- 118) Rozhodnutí ESLP ze dne 23. 2. 1994 ve věci stížnosti č. 16757/90 Stanford proti Spojenému Království.
- 119) Rozsudek ESLP ze dne 19. 4. 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 Van den Hurk proti Nizozemí.
- 120) Rozsudek ESLP ze dne 9. 12. 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 Ruiz Torija proti Španělsku.
- 121) Rozsudek ESLP ze dne 20. 4. 2004 ve věci stížnosti č. 57567/00 Bulena proti České republice.

- 122) Rozhodnutí ESLP ze dne 23. 10. 2006 ve věci stížnosti č. 9457/03
Báča proti České republice.
- 123) Rozsudek ESLP ze dne 24. 7. 2008 ve věci stížnosti č. 3545/04
Melich a Beck proti České republice.

- **Judikatura a stanoviska NS**

- 124) Rozbor a zhodnocení úrovně soudních rozhodnutí v občanském soudním řízení u soudu
prvního stupně ze dne 23. 11. 1967, sp. zn. Prz 36/67, uveřejněné ve Sborníku NS
o občanském soudním řízení a řízení před státním notářstvím I, SEVT Praha 1974.
- 125) Usnesení NS ze dne 28. 8. 1997, sp. zn. 2 Cdon 484/97.
- 126) Usnesení NS ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99.
- 127) Rozsudek NS ze dne 28. 3. 2002, sp. zn. 33 Cdo 440/2001.
- 128) Rozsudek NS ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 29 Odo 22/2002.
- 129) Usnesení NS ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 29 Odo 257/2002.
- 130) Rozsudek NS ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 29 Odo 817/2003.
- 131) Rozsudek NS ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 1285/2004.
- 132) Rozsudek NS ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 29 Odo 246/2006.
- 133) Usnesení NS ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 33 Odo 570/2006
- 134) Rozsudek NS ze dne 17. 1. 2008, sp. zn. 32 Odo 1702/2005.
- 135) Rozsudek NS ze dne 11. 6. 2009, sp. zn. 33 Cdo 500/2007.
- 136) Rozsudek NS ze dne 18. 2. 2010, sp. zn. 30 Cdo 541/2008.
- 137) Rozsudek NS ze dne 20. 1. 2011, sp. zn. 26 Cdo 583/2009.
- 138) Rozsudek NS ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3498/2012.
- 139) Rozsudek NS ze dne 30. 7. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1277/2013.
- 140) Rozsudek NS ze dne 28. 5. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1685/2014.
- 141) Usnesení NS ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012.
- 142) Rozsudek NS ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. 31 Cdo 1168/2013.
- 143) Usnesení NS ze dne 25. 8. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2770/2015.
- 144) Usnesení NS ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3814/2015.
- 145) Usnesení NS ze dne 19. 10. 2017, sp. zn. 27 Cdo 3287/2017.
- 146) Rozsudek NS ze dne 4. 9. 2018, sp. zn. 32 Cdo 4075/2016.
- 147) Rozsudek NS ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. 30 Cdo 509/2018.
- 148) Rozsudek NS ze dne 20. 7. 2020, sp. zn. 32 Cdo 3219/2018.

- **Judikatura NSS**

- 149) Rozsudek NSS ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 2 Afs 47/2004.
- 150) Usnesení NSS ze dne 4. 5. 2010, sp. zn. 4 Ads 77/2007.
- 151) Rozsudek NSS ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 1 Afs 14/2010.
- 152) Rozsudek NSS ze dne 27. 2. 2013, sp. zn. 7 As 125/2012.

- **Judikatura německých soudů**

- 153) Rozsudek OLG Karlsruhe ze dne 26. 4. 1956, sp. zn. 2 Ss 27/56 (NJW 1990, 2009).